

20

22

Výroční zpráva

20

22

Obsah

ÚVODNÍ SLOVO VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV	7
1 LEGISLATIVNÍ DOPORUČENÍ, VZTAHY S ÚSTAVNÍMI ORGÁNY A ČINNOST OCHRÁNCE	8
Legislativní doporučení	10
Vyhodnocení doporučení za roky 2020 a 2021	14
Ochránce a Parlament	20
Ochránce a vláda	22
Ochránce a Ústavní soud	24
Rok 2022 v číslech	26
Významné momenty roku 2022	28
2 DOPADY VÁLKY NA UKRAJINĚ	30
Měníme pravidla	32
Pomáháme	34
Mluvíme spolu	36
3 OMBUDSMAN A OCHRANA PRÁV DĚTÍ	40
Měníme pravidla	42
Pomáháme	44
Mluvíme spolu	46
4 RODINA, ZDRAVOTNICTVÍ A PRÁCE	48
Měníme pravidla	50
Pomáháme	53
Mluvíme spolu	56
5 SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	58
Měníme pravidla	60
Pomáháme	62
Mluvíme spolu	65
6 VEŘEJNÝ POŘÁDEK	68
Měníme pravidla	70
Pomáháme	72
Mluvíme spolu	74
7 STAVEBNÍ ŘÁD A ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	76
Měníme pravidla	78
Pomáháme	79
Mluvíme spolu	82
8 JUSTICE, MIGRACE, FINANCE	84
Měníme pravidla	86
Pomáháme	87
Mluvíme spolu	91
9 DOHLED NAD OMEZOVÁNÍM OSOBNÍ SVOBODY	94
Měníme pravidla	96
Pomáháme	98
Mluvíme spolu	102

10 ROVNÉ ZACHÁZENÍ A DISKRIMINACE	104
Měníme pravidla	106
Pomáháme	109
Mluvíme spolu	110
11 MONITOROVÁNÍ PRÁV LIDÍ S POSTIŽENÍM	112
Měníme pravidla	114
Pomáháme	116
Mluvíme spolu	117
12 OMBUDSMAN A SROZUMITELNOST ÚŘEDNÍCH TEXTŮ	122
13 ZAHRANIČNÍ VZTAHY	124
Setkání představitelů ombudsmanských institucí států Visegrádské čtyřky	126
Spolupráce se zahraničními lidskoprávními institucemi	128
14 MÉDIA A KOMUNIKACE	130
15 KANCELÁŘ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV	134
Rozpočet a jeho čerpání v roce 2022	135
Personální situace v roce 2022	137
Výroční zpráva o poskytování informací dle zákona č. 106/1999 Sb.	139

BAREVNÉ SCHÉMA – LEGENDA BAREV

- obecně k veřejnému ochránci práv
- státní správa
- dohled nad omezováním osobní svobody
- rovné zacházení a diskriminace
- ochrana práv osob se zdravotním postižením

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV

Údolní 39, 602 00 Brno

informační linka: +420 542 542 888

telefon (ústředna): +420 542 542 111

e-mail: podatelna@ochrance.cz

www.ochrance.cz

www.facebook.com/verejny.ochrance.prav

www.twitter.com/ochranceprav

© Kancelář veřejného ochránce práv, 2023

© PUXdesign, s. r. o.

ISBN 978-80-7631-087-2

Úvodní slovo veřejného ochránce práv

Otevíráte výroční zprávu o činnosti veřejného ochránce práv za rok 2022. Pokud jste našimi pravidelnými čtenáři, tušíte, co Vás na následujících stránkách čeká. Setkáte se tu s případy, kdy jsme s kolegy právníky zjišťovali, zda úřady pracovaly správně. Přečtete si, jak se podařilo vyřešit ty z nich, ve kterých úřady pochybily. Zjistíte, co jsme v uplynulém roce dělali na poli ochrany práv lidí se zdravotním postižením nebo v oblasti rovného zacházení. A dozvíte se i novinky týkající se dohledu nad právy lidí omezených na osobní svobodě. Situace, které si žádají změnu samotných předpisů, pak naleznete v podobě legislativních doporučení Poslanecké sněmovně.

Nic z toho v této zprávě nechybí. Ale tentokrát přinášíme i něco navíc. Rozhodli jsme se totiž nad rámec tradičního dělení do částí věnovaných jednotlivým oblastem veřejné správy, jako je sociální zabezpečení nebo stavební řád, zařadit do výroční zprávy také zásadní průřezové kapitoly.

V předchozích letech zasáhlo do života každého z nás i celé společnosti onemocnění covid-19. V roce 2022 naši realitu navždy změnila válka Ruska proti Ukrajině. Nebojím se přiznat, že osobně tuto nevyprovokovanou agresi ze strany státu, který je členem Rady bezpečnosti OSN, považuji za nejhorší událost svého života.

Lidé zasažení touto válkou si zaslouží naši ochranu a podporu. Velmi mne těší, jak jsme se jako společnost dokázali semknout a rychle jsme zareagovali na příchod tisíců lidí, kteří museli opustit své domovy. V kapitole Dopady války na Ukrajině si můžete přečíst, jak jsme se do pomoci zapojili v naší instituci – ať už jde například o pomoc s registrací příchozích nebo postupné připomínkování všech dosavadních předpisů Lex Ukrajina.

Válka odhalila bolavá místa naší společnosti: mnozí lidé mají problém sehnat a zaplatit důstojné bydlení. Rodiče samozivitelé se těžce snaží sladit péči o děti s prací. Zvláště ve větších městech chybí místa v mateřských školách. Stále upřednostňujeme sociální služby ústavního typu. Příchod ukrajinských žen a dětí tyto a další palčivé problémy pouze zviditelnil. Změna k lepšímu v těchto oblastech pomůže nejen těm, kteří do naší země utekli před válkou.

V druhé průřezové kapitole se věnujeme tématu ochrany práv dětí. Dlouhodobě upozorňujeme, že Česká republika dosud nezřídila instituci dětského ombudsmana. Věřím, že se tento dluh podaří brzy splatit. Veřejný ochránce práv se již mnoha tématům z oblasti ochrany práv dětí věnuje. Dětského ombudsmana ale zcela nahradit nemůže.

Naše instituce zažila v uplynulém roce změnu na postu zástupce veřejného ochránce práv. Moniku Šimůnkovou vystřídal na podzim Vít Alexander Schorm. Rád bych využil i toto úvodní slovo k tomu, abych ho mezi námi ještě jednou přivítal. Jak sám záhy zjistil, máme před sebou velké množství práce, ať už na případech konkrétních lidí žádajících o pomoc v bezvýhodné situaci nebo při řešení systémových problémů. Jak jsme si vedli v roce 2022, si můžete přečíst právě teď.

Stanislav Křeček, veřejný ochránce práv
1. března 2023

JUDr. Stanislav Křeček
veřejný ochránce práv

JUDr. Vít Alexander Schorm
zástupce veřejného ochránce práv

Legislativní doporučení, vztahy s ústavními orgány a činnost ochránce

Ochránce zevšeobecňuje problémy a poznatky získané svou činností a upozorňuje na potřebné změny právní úpravy. Možná řešení navrhuje Poslanecké sněmovně formou legislativních doporučení. Zároveň reaguje na to, jakým způsobem byla využita doporučení předložená v letech předchozích.

Legislativní doporučení

1. ZVÝŠENÍ PŘÍSPĚVKU NA PÉČI A JEHO PRAVIDELNÁ VALORIZACE

Lidé s postižením, kteří potřebují pomoc druhých, dostávají tak malý příspěvek na péči, že si z něj potřebnou pomoc nemohou zaplatit.

Výše příspěvku závisí na věku (lidé mladší 18 let mají vyšší příspěvek) a stupni závislosti na pomoci druhých. Na počátku roku 2007 byl příspěvek na péči pro dospělé ve stupni I 2 000 Kč, ve stupni II 4 000 Kč, ve stupni III 8 000 Kč a ve stupni IV 11 000 Kč. Nyní je to ve stupni I jen 880 Kč, ve stupni II 4 400 Kč, ve stupni III 12 800 Kč a ve stupni IV 19 200 Kč. O něco vyšší příspěvek mají lidé do 18 let.

Ministerstvo práce a sociálních věcí aktuálně připravuje novelu zákona o sociálních službách (č. předkladatele MPSV-2022/191853-510/2). Ta má zvýšit jen příspěvek na péči pro dospělé ve stupni I na 2 000 Kč a zavést pravidelnou valorizaci nařízením vlády.

Ani tato změna ale lidem s postižením nezajistí dost peněz k zaplacení nezbytných sociálních služeb a dalších výdajů.

V roce 2007, kdy nabyl účinnosti zákon o sociálních službách, se z příspěvku pro dospělé ve stupni I dalo zaplatit například necelých 24 hodin osobní asistence za měsíc. Nyní příspěvek nevystačí ani na 6 hodin asistence měsíčně. Po zvýšení příspěvku na 2 000 Kč to bude 13 hodin, tedy o 45 % méně než v roce 2007. Podobné je

to s příspěvkem pro dospělé ve stupni II a s příspěvkem pro děti do 18 let ve stupni II a III.

Výše příspěvků na péči je nedostatečná, protože nepokrývá potřebné služby ani v rozsahu, který nastavil zákon o sociálních službách v roce 2007. Tím je ohroženo i právo lidí s postižením na nezávislý život. Česká republika tak porušuje [čl. 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením](#).

Proto je třeba nejprve jednorázově zvýšit příspěvky na péči, aby alespoň odpovídaly úrovni podpory pro osoby se zdravotním postižením v roce 2007. Teprve pak se dá zavést jejich pravidelná valorizace.

To však nebude do budoucna stačit. Ani po zvýšení totiž příspěvek nepomůže lidem s nejvyšší potřebou podpory. Celý systém podpory pro osoby s postižením by se měl zásadně změnit. To se podaří, jen když stát tyto lidi zapojí do řešení.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby požádala vládu o předložení návrhu změny zákona č. 08/2006 Sb., o sociálních službách, která zvýší příspěvky na péči na péči v § 11 odst. 1 písm. a) alespoň na 5 480 Kč, v písm. b) alespoň na 9 120 Kč, v písm. c) alespoň na 14 300 Kč a v § 11 odst. 2 písm. a) alespoň na 3 650 Kč a v písm. b) alespoň na 7 300 Kč.

2. NOVÝ ZÁKON O ÚSTAVNÍ VÝCHOVĚ DĚTÍ

Ochránce dlouhodobě usiluje o to, aby děti nevyrůstaly v ústavech a zejména, aby se do nich nejmenší děti ani nedostávaly. ([Výroční zpráva za rok 2020](#), s. 13). To vyžaduje podporu komunitních sociálních a zdravotních služeb a pěstounů.

Přesto nyní žije asi 6 500 dětí v ústavech. Jsou to různé děti: malé i velké, sirotci, děti, o které se jejich rodina neumí nebo nemůže starat, ale i děti s vážnými výchovnými problémy.

Všechny tyto děti by měly dostat odbornou pomoc a podporu, aby mohly rozvinout své schopnosti a prožít pak svůj život naplno.

To se však dlouhodobě nedaří (Zpráva ochránce z návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy z roku 2022, sp. zn. [33/2021/NZ](#); Zpráva ochránce z návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy z roku 2011, sp. zn. [53/2010/NZ](#)). Výchova dětí v ústavech neodpovídá potřebám dětí, protože se dodnes řídí zastaralým [zákonem č. 109/2002 Sb.](#), který měl být jen přechodným řešením.

Dosavadní zákon nemyslí na děti se speciálními potřebami, jako jsou děti s mentálním postižením, poruchami autistického spektra, extrémními poruchami chování, duševním onemocněním nebo například děti se závislostí. Tyto děti často nemají potřebnou péči, protože ústavy ani nemohou zaměstnávat některé odborníky, například zdravotníky, tedy především zdravotní

a psychiatrické sestry či adiktology. Odborná péče o tyto děti také často zasahuje do jejich základních práv, proto ji zákon musí jasně vymezit a zavést kontrolu.

Ústavy pro děti jsou často také příliš velké a využívají nevhodné budovy. Život dětí se pak neřídí jejich potřebami, ale provozními potřebami ústavu.

Na závažné nedostatky péče o děti v ústavech upozorňuje ochránce již déle než 10 let. A není sám. Na nutnosti zásadních systémových změn se shodují samotné ústavy a jejich zřizovatelé, akademici i odborníci z neziskového sektoru a ostatních úřadů a institucí.

Stát dosud přesto nemá ani ucelenou představu o systému náhradní péče o ohrožené děti, což vypadá, jako kdyby se tyto děti nacházely na okraji zájmu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a vlády.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby požádala vládu o předložení návrhu nového zákona o ústavní výchově dětí.

3. ZASTAVENÍ VÝPLATY SIROTCÍHO DŮCHODU PŘI JEHO ZJEVNÉM ZNEUŽÍVÁNÍ

Někteří pěstouni nemají peníze na úhradu potřeb svěřeného dítěte. K tomu dostávají dávku – příspěvek na úhradu potřeb dítěte –, která se logicky snižuje o vyplacený sirotčí důchod dítěte. Pokud ale tento důchod dítěte dostává rodič a nepředá ho pěstounovi, nemá pěstoun dost peněz pro dítě.

Podle zákona se pěstoun nestane automaticky příjemcem důchodu svěřeného dítěte. Tím je dál biologický rodič jako zákonný zástupce dítěte, pokud soud výjimečně neurčí příjemcem důchodu pěstouna. Pěstoun tak v případě zneužívání důchodu musí požádat obecní úřad, aby ho ustanovil zvláštním příjemcem důchodu. I když ale pěstoun získá oprávnění hospodařit s důchodem svěřeného dítěte, nedostane ho hned. ČSSZ totiž z technických důvodů neumí změnit příjemce důchodu rychleji než za 2 až 3 měsíce a zákon jí neumožňuje ihned zastavit výplatu důchodu

tomu, kdo ho zneužívá. Později již sirotčí důchod na takovém člověku často nelze vymoci, protože většinou nemá příjem ani majetek.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ochránci slíbilo, že při vhodné příležitosti zváží změnu zákona, aby ČSSZ mohla alespoň dočasně zastavit výplatu důchodu, pokud bude mít důvodné podezření, že příjemce nepoužívá důchod ve prospěch oprávněného, a to například na podnět orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Takový návrh ale dosud nepředložilo.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby požádala vládu o předložení návrhu změny zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, která České správě sociálního zabezpečení umožní bezodkladně zastavit výplatu důchodu při důvodném podezření, že příjemce důchod zneužívá.

4. SNÍŽENÍ SOUDNÍHO POPLATKU ZA ODVOLÁNÍ VE VĚCECH DISKRIMINACE

Od podzimu 2017 platí oběti diskriminace soudní poplatek za antidiskriminační žalobu ve výši 1 000 Kč ([položka 40 sazebníku poplatků](#)). Poslanecká sněmovna tak vyhověla doporučení ochránce z roku 2012, aby se poplatek za tyto žaloby snížil z 2 000 Kč na 1 000 Kč a nezvyšoval se o jedno procento z požadované náhrady nemajetkové újmy přesahující 200 000 Kč ([Souhrnná zpráva za rok 2012](#), s. 18).

Pokud ale oběť diskriminace nesouhlasí s rozhodnutím o antidiskriminační žalobě, musí za odvolání zaplatit i několikanásobně více než za žalobu. Poplatek za odvolání se totiž stále určuje stejně jako pro běžné žaloby na náhradu nemajetkové újmy v penězích (2 000 Kč plus 1 % z částky přesahující 200 000 Kč).

To odporuje obecnému pravidlu, že se za odvolání platí v zásadě stejně jako za žalobu ([položka 22 sazebníku poplatků](#)).

A co je zásadní, obětí diskriminace to znesnadňuje přístup ke spravedlnosti, přestože účinná ochrana před diskriminací (včetně odvolacího řízení) musí být dostupná všem obětem, bez ohledu na majetek či společenské postavení.

Ochránce proto již dlouho žádá nápravu (přípominka k novele zákona o soudních poplatcích, sp. zn. [45601/2019/S](#); výzkumná zpráva k rozhodování českých soudů o antidiskriminačních sporech 2015–2019, sp. zn. [61/2019/DIS](#)).

Ministerstvo spravedlnosti sice změnu podporuje, ale neplánuje předložit novelu zákona o soudních poplatcích.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby prostřednictvím poslaneckého návrhu změnila sazebník poplatků, tedy přílohu zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, tak, že se v položce 22 za bod 12 vloží nový bod 13, který zní: „Za odvolání proti rozhodnutí ve věcech ochrany před diskriminací se vybere poplatek podle položky 40.“ Dosavadní body 13 a 14 se přečíslojí.

5. MILOSTIVÉ LÉTO PRO POJISTNÉ NA VEŘEJNÉ ZDRAVOTNÍ POJIŠTĚNÍ

Milostivé léto I a II umožnilo dlužníkům, jejichž veřejnoprávní dluh vymáhal soudní exekutor, aby se zaplacením původního dluhu zbavili jeho příslušenství – úroků, penále, většiny nákladů vymáhání a podobně. Tuto možnost dosud nedostali dlužníci, jejichž dluhy úřady vymáhají daňovou exekucí nebo kteří dluh dobrovolně splácejí.

To se nyní změní. Ministerstvo financí předložilo [návrh zákona](#) o mimořádném odpuštění a zániku některých daňových dluhů, který dopadne na dluhy spravované úřady pod Ministerstvem financí. K návrhu se připojilo i Ministerstvo spravedlnosti pro dluhy spravované soudy nebo Vězeňskou službou České republiky. Připojit se mohou i obce a kraje. Ministerstvo práce a sociálních věcí předložilo [návrh zákona](#) o mimořádném odpuštění penále z dlužného pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a exekučních nákladů.

Ministerstvo zdravotnictví však odmítá podobné řešení pro dluhy na pojistném na veřejné zdravotní pojištění. Obává se nepříznivého vlivu na výběr pojistného a morálku dlužníků. Za spravedlivější považuje [odstranění tvrdosti](#), které může přiznat zdravotní pojišťovna.

Milostivé léto považuje ochránce za mimořádnou (jednorázovou) pomoc státu lidem v krizové době. Není ale důvod, proč by měl stát toto dobrodiní upřít určité skupině dlužníků. Dlužníkům se nadto odpouští pouze příslušenství, pokud zaplatí původní dluh. Proto jsou motivováni svou situací řešit, tedy zaplatit. To může výběr pojistného naopak zvýšit.

Část těchto dlužníků dosáhla osvobození od příslušenství již v předchozí vlně Milostivého léta, protože zdravotní pojišťovny dluhy vymáhají většinou přes soudní exekutory. Případy, kdy se to nepodařilo, proto lze řešit odstraněním tvrdosti, ale jen pokud se odstraní současné zákonné překážky. Dlužníci totiž musejí podat žádost v [přísných lhůtách](#), které většina z nich nemůže splnit.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby požádala vládu o předložení návrhu zákona o mimořádném odpuštění penále z dlužného pojistného na veřejné zdravotní pojištění a exekučních nákladů, nebo alespoň o předložení návrhu změny zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, která by prodloužila lhůtu pro podání žádosti o odstranění tvrdosti.

6. VYMÁHÁNÍ JUSTIČNÍCH POHLEDÁVEK CELNÍKY

Soudy nezvládají samy vymáhat „své“ pohledávky, jako jsou nezaplacené peněžité tresty, pořádkové pokuty, soudní poplatky či náklady trestního řízení. Některé je proto předávají k vymáhání soudním exekutorům. To podle daňového řádu mohou udělat, pokud budou exekuční náklady, které hradí dlužník, přiměřené výši vymáhaného dluhu.

Soudy by mohla odbřemenit celní správa, která již nyní úspěšně vymáhá některé jiné veřejnoprávní dluhy.

Toto řešení dříve podpořili předsedové soudů. Vládní novelu předloženou v roce 2020 však Poslanecká sněmovna nestihla projednat do konce předchozího volebního období (8. období, [sněmovní tisk č. 762](#)).

Ministerstvo spravedlnosti předání justičních pohledávek k vymáhání celní správě podporuje. Je však potřeba, aby se dohodlo na převodu peněz

ze své rozpočtové kapitoly Ministerstvu financí, aby k vymáhání mohlo přijmout další celníky.

Namísto převedení vymáhání justičních pohledávek na celní správu lze v odůvodněných případech zachovat vymáhání pohledávek soudními exekutory a ve zbytku soudům umožnit, aby o vymáhání požádaly celní správu (podobně jako to umožňuje obcím druhá věta [§ 106 odst. 2 správního řádu](#)).

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby požádala vládu o předložení návrhu změny zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, a některých dalších zákonů, která pravomoc vymáhat justiční pohledávky svěří celním úřadům namísto soudů, anebo soudům alespoň umožní požádat o provedení exekuce celní úřad.

Vyhodnocení doporučení za roky 2020 a 2021

Doporučení za rok 2021

1. ZMĚNA PRÁVNÍ ÚPRAVY HAVÁRIE NA VODÁCH

Při šetření havárie na řece Bečvě v roce 2020 ochránce zjistil nedostatky [vodního zákona](#). Zee jména není jasné, jaká má kdo oprávnění, jak mají všichni na zvládání havárie spolupracovat a jak se mají navzájem informovat.

Ministerstvo životního prostředí sice v roce 2022 připravilo „havarijní“ novelu vodního zákona, ale zatím ji nepředložilo ani vládě.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby požádala vládu o předložení návrhu změny zákona č. 54/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), který

- › stanoví jasný a přehledný systém ohlašování havárie,

- › výslovně stanoví, který krajský úřad řídí práce při zvládání havárie v případě, že havárie přesáhne území správního obvodu jednoho kraje,
- › a specifikuje obsahovou náplň řízení prací při zneškodňování havárie a pravomoci jednotlivých dotčených subjektů při řešení havárie.

2. KOMPLEXNÍ ÚPRAVA OPATROVNICTVÍ A PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ PRO DOSPĚLÉ

V České republice žije více než 50 000 dospělých, kteří mají potíže samostatně právně jednat, a proto využívají podpůrná opatření. Přesto dosud nemáme podrobnou právní úpravu opatrovnictví a mírnější podpory při právním jednání, jako je například nápomoc při rozhodování nebo zastoupení členem domácnosti. Základní pravidla určuje občanský zákoník příliš stručně. Ačkoliv předpokládá přijetí zákona o opatrovnictví ([§ 468](#), [§ 471 odst. 2](#) a [§ 3033 odst. 2](#)), ani devět let od účinnosti občanského zákoníku ho vláda nepředložila.

Ochránce sleduje naplňování Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením a prošetřuje stížnosti na veřejné opatrovníky. (Pokud soud nenajde vhodného člověka, ustanoví veřejným opatrovníkem obec nebo jí zřízenou organizaci.) Proto ochránce ví o přetrvávajících systémových nedostacích. Soudy stále příliš často volí krajní opatření – člověku omezí svéprávnost. Současně až ve 40 % případů uplatní tzv. souhrnné omezení (výzkumná zpráva sp. zn. [61/2018/OZP](#)). To znamená, že člověk nemůže právně jednat v ničem, krom běžných záležitostí každodenního života. Soudy také často zasahují do základních práv omezovaných lidí, jako je volební právo, právo uzavřít manželství nebo právo na práci. Občanský zákoník nadto nestanoví jednoznačně práva opatrovanců ani povinnosti opatrovníků. Chybí i účinná kontrola opatrovníků a podpůrných osob. Zákon předvídaný občanským zákoníkem proto potřebujeme, a to co nejdříve. Česká republika by se tím také přiblížila naplnění [čl. 12](#) Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

Návrh zákona dosud nevznikl i proto, že za oblast opatrovnictví a podpůrných opatření jako celek neodpovídá jedno ministerstvo. Jednotlivé části

spadají pod Ministerstvo vnitra (příspěvek na výkon opatrovnictví), Ministerstvo spravedlnosti (výkaznictví a statistiky, vzdělávání opatrovníků), Ministerstvo práce a sociálních věcí (vzdělávání související s deinstitucionalizací sociálních služeb) a kraje (metodická podpora a kontrola). Toto rozdělení však není nikde zakotveno. Úřady jednají podle svého uvážení a žádný z nich neodpovídá za celkové koncepční řešení.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby požádala vládu o předložení návrhu zákona, který komplexně upraví opatrovnictví a podpůrná opatření a určí ústřední orgán odpovědný za tuto oblast.

3. NOVÝ ZÁKON O UMĚLÉM PŘERUŠENÍ TĚHOTENSTVÍ

Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, a prováděcí vyhláška jsou zastaralé, diskriminační, nezákonné a odporují Ústavě i právu Evropské unie (32/2011/DIS, 24/2020/SZD, 25/2021/DIS, článek v Tempus Medicorum).

Ministr zdravotnictví v roce 2022 uznal, že právní úprava je zastaralá a neodráží úroveň českého zdravotnictví. Plánuje upravit umělé přerušení těhotenství změnou zákona o specifických zdravotních službách. Uvádí, že se problematice aktivně věnuje a jedná s odborníky. Změna je sice v plánu legislativních prací na rok 2023, ale dosavadní postup prací splnění tohoto cíle neodpovídá.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby požádala vládu o předložení nové zákonné úpravy umělého přerušení těhotenství, která bude zapadat do platného právního řádu a odpovídat současné společenské realitě a soudobým medicínským poznatkům.

Doporučení za rok 2020

1. ZKRÁCENÍ DOBY POJIŠTĚNÍ POTŘEBNÉ PRO VZNIK NÁROKU NA (ŘÁDNÝ) STAROBNÍ DŮCHOD

Pokud se nezkrátí doba 35 let důchodového pojištění, bez které nelze získat řádný starobní důchod, bude žít stále více seniorů v nouzi.

Přestože to ochránce dlouhodobě doporučuje, v září 2022 [vláda nepodpořila](#) návrh ministra práce a sociálních věcí zkrátit minimální dobu pojištění. Zkrácení chce vláda zahrnout do komplexní důchodové reformy, kterou se [zavázala](#) připravit do konce roku 2023. Projednání tak zásadní reformy však vyžaduje čas. I při optimistickém scénáři prací na reformě mohou změny začít platit nejdříve v roce 2025.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby požádala vládu o předložení návrhu novely zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, která zkrátí dobu důchodového pojištění potřebnou pro získání nároku na starobní důchod (nyní 35 let příspěvkové i nepříspěvkové doby pojištění nebo 30 let příspěvkové doby pojištění).

2. NEPŘIZNÁNÍ NEBO ODNĚTÍ PŘÍSPĚVKU NA BYDLENÍ KVŮLI NEDOLOŽENÍ ROČNÍHO VYÚČTOVÁNÍ SLUŽEB

Díky [novele](#) zákona o státní sociální podpoře již žadatelé o příspěvek na bydlení nemusejí pravidelně předkládat roční vyúčtování služeb ([§ 25 odst. 2 zákona](#)). Nepřicházejí tak o důležitou dávku, pokud jim pronajímatel vyúčtování nedá.

Ochránce si cení toho, že vláda a zákonodárce vyslyšeli jeho upozornění (naposledy [Výroční zpráva za rok 2021](#), s. 14).

3. ZAJIŠTĚNÍ PŘÍSTUPU KE KOMPENZAČNÍM POMŮCKÁM PRO VŠECHNY LIDI SE ZÁVAŽNOU PORUCHOU POHYBLIVOSTI

Mnoho lidí se závažnou poruchou pohyblivosti nemůže dostat příspěvek na zvláštní pomůcku, protože některé těžké poruchy tohoto druhu nejsou v seznamu zdravotních postižení v [příloze](#) zákona č. 329/2011 Sb. Příspěvek proto nedostanou například lidé s roztroušenou sklerózou, Parkinsonovou nemocí, demencí nebo jiným závažným poškozením mozku.

Přes upozornění ochránce se v roce 2022 nic nezměnilo. Česká republika tak dál neplní své mezinárodní závazky ([článek 28 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením](#)).

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby požádala vládu o předložení komplexní novely zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, která příspěvek na zvláštní pomůcku přizná všem lidem se závažnou poruchou pohyblivosti.

4. PRÁVA LIDÍ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM VYUŽÍVAJÍCÍCH DOPROVODU PSA SE SPECIÁLNÍM VÝCVIKEM

Někteří lidé se zdravotním postižením potřebují pomoc asistenčního nebo vodícího psa. Jen tak mohou uplatňovat svá práva.

Zákon zakotvující práva těchto lidí dosud nemáme, přestože vláda už v roce 2016 na základě doporučení ochránce [uložila](#) Ministerstvu práce a sociálních věcí, aby návrh zákona vypracovalo. Ministerstvo ho zatím nepředložilo. Vláda v roce 2020 souhlasila s poslaneckým návrhem zákona, ten ale Poslanecká sněmovna nestihla projednat do konce minulého volebního období. Ministerstvo nyní konečně začalo připravovat návrh zákona o vodících a asistenčních psech s navrhovanou účinností v roce 2024. Zároveň

skupina poslanců předložila svůj návrh zákona (Poslanecká sněmovna, 9. období, sněmovní tisk č. 250). Vláda s ním ale [nesouhlasí](#).

Ochránce se kvůli chybějícímu zákonu opakovaně zabývá problémy lidí, kteří psa potřebují například v [městské hromadné dopravě](#), při hosi-pitalizaci ve zdravotnickém zařízení, při [využití taxislužby](#), ve škole nebo při [cestování vlakem](#)). Proto trvá na neprodleném řešení.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby požádala vládu o předložení návrhu zákona, který upraví některá práva lidí se zdravotním postižením využívajících doprovodu psa se speciálním výcvikem.

5. ZVÝŠENÍ ODMĚN PĚSTOUNŮM

Od roku 2022 se zvýšily odměny přechodným i dlouhodobým pěstounům, jak ochránce doporučoval ve výročních zprávách za rok [2018](#), [2020](#) a [2021](#).

Poslanecké pozměňovací návrhy však zhoršily podmínky pro příbuzenské a ostatní nezprostředkované pěstouny. Po další změně se jim doba péče alespoň plně započítává pro důchod. Dál však mají nižší odměnu – příspěvek při pěstounské péči.

Ochránce nesouhlasí se snížením odměny těch pěstounů, kteří k dětem nemají vyživovací povinnost (viz [str. 42](#)).

6. DEINSTITUCIONALIZACE PÉČE O MALÉ DĚTI

Ochránce žádal, aby se děti do 3 let věku přestaly umisťovat do dětských domovů (tzv. kojenecké ústavy, dětská centra). Od roku 2022 již tyto děti nelze umístit do dětského domova ze sociálních důvodů. Od roku 2025 soudy nebudou moci tyto děti ani dočasně umístit do zařízení. Výjimkou budou pouze děti se zdravotním postižením, kterým nebude možné zajistit péči v náhradním rodinném prostředí. Více ve [výroční zprávě za rok 2021](#), s. 16.

7. POSÍLENÍ OCHRANY SPOTŘEBITELE V OBLASTI DODÁVEK ENERGIÍ

Ochránce v roce [2020](#) doporučil Poslanecké sněmovně, aby vládu požádala o předložení změny energetického zákona, která by zvýšila ochranu spotřebitelů. Od roku 2022 již energetický zákon spotřebitele chrání více. Například tím, že stanoví podrobnější pravidla pro zprostředkovatele nebo pravidla pro zánik zmocnění k uzavření dodávkové smlouvy, ale také tím, že Energetický regulační úřad může řešit spory o splnění povinností ze smlouvy o zprostředkování v energetických odvětvích. Více ve [výroční zprávě za rok 2021](#), s. 16.

8. STÍŽNOSTNÍ MECHANISMUS V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH

Abychom skutečně ochránili práva zranitelných lidí, jimiž uživatelé sociálních služeb jsou, potřebujeme účinný stížnostní mechanismus. Ten by měl klientům sociálních služeb zajistit, že jejich stížnost bude posouzena rychle, odborně a nezávisle na poskytovateli sociálních služeb. V případě zjištěných nedostatků by měl poskytovatel zajistit nápravu.

Máme sice inspekci kvality sociálních služeb, lidé ale nemají právo na to, aby prošetřila jejich stížnost a neprodleně zjedнала nápravu. Inspekce stížnosti využívá „jen“ jako podněty k budoucím rozsáhlejšími kontrolám. Uživatelé sociálních služeb nepomůže ani krajský úřad. Ten kontroluje, zda poskytovatel plní podmínky pro registraci sociálních služeb. Řešením není ani případná žaloba k soudu. I kdyby ji tyto lidé podali, nemusejí se včas dočkat nápravy.

Problematický postup poskytovatele sociálních služeb přitom může vyústit ve špatné zacházení, které zakazuje Listina základních práv a svobod ([čl. 7 odst. 2](#)) a Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ([čl. 3](#)) a pro které musí stát zřizovat rychlé prostředky nápravy.

Dosavadní legislativní návrhy (č. j. předkladatele [MPSV-2019/239277-510/2](#)) se nestihly projednat a vláda další dosud nepřipravila.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby požádala vládu o předložení návrhu změny zákona

č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, která zakotví účinný stížnostní mechanismus v sociálních službách.

9. ZÁSADY DO DŮSTOJNOSTI LIDÍ PŘI POSKYTOVÁNÍ ZDRAVOTNÍCH SLUŽEB JAKO PŘESTUPEK

Poskytovatele zdravotních služeb nelze postihnout za většinu zásahů do důstojnosti, soukromí, bezpečí a integrity pacientů, protože toto jednání není přestupkem.

Úřady sice poskytovatelům mohou ukládat nápravná opatření, to ale někdy nestačí. A i kdyby všechny oběti špatného zacházení mohly podat žalobu na ochranu osobnosti, nevedlo by to k rychlé nápravě.

Nezakotvení přestupku je tedy vážný problém. K účinnému postihu totiž nestačí skutkové podstaty trestných činů. Ani závažné zásahy do důstojnosti člověka totiž často nenaplní všechny jejich prvky. Například nedojde k újmě na zdraví, chybí úmysl nebo jde o soubor jednání či opomenutí, jež sama o sobě nedosahují závažnosti trestného činu. Ochránce přitom opakovaně zjistil závažné zásahy do důstojnosti pacientů způsobené jednáním jednotlivců nebo nevhodnými podmínkami při poskytování péče. Někdy se dokonce jednalo o špatné zacházení, které zakazuje Listina základních práv a svobod ([čl. 7 odst. 2](#)) a Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ([čl. 3](#)).

Přesto vláda ani v roce 2022 nepřipravila návrh novely zákona o zdravotních službách.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby požádala vládu o předložení návrhu změny zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, která by zakotvila skutkovou podstatu přestupku postihujícího neoprávněné zásahy do důstojnosti, soukromí, integrity a bezpečí pacientů.

10. ZÁSADY DO DŮSTOJNOSTI LIDÍ PŘI POSKYTOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB JAKO PŘESTUPEK

Ochránce již několik let prosazuje také zavedení nové skutkové podstaty přestupku při poskytování sociálních služeb, a to i se sankcí zákazu činnosti poskytovatele sociálních služeb. Důvody jsou prakticky stejné jako v předchozím případě. Poslední poslanecký návrh Poslanecká sněmovna nestihla projednat (8. volební období, sněmovní tisk č. 520). V roce 2022 ochránce sice o problému znovu jednal s Ministerstvem práce a sociálních věcí, ale vláda návrh dosud nepředložila.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby požádala vládu o předložení návrhu změny zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, která by zakotvila skutkovou podstatu přestupku postihujícího neoprávněné zásahy do důstojnosti, soukromí, integrity a bezpečí osob, kterým je sociální služba poskytována.

11. ZAJIŠTĚNÍ DŮVĚRNOSTI PŘI POSKYTOVÁNÍ ZDRAVOTNÍCH SLUŽEB VĚZŇŮM A OSOBÁM ZBAVENÝM SVOBODY POLICIÍ

I člověk zbavený svobody má u lékaře právo na soukromí a důstojnost. Toto právo lze omezit jen v souladu se zásadami právního státu: omezení musí stanovit zákon, musí sledovat legitimní cíl (například bránit konkrétnímu riziku napadení nebo útěku) a být přiměřené sledovanému cíli.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, poskytovateli zdravotních služeb pouze ukládá povinnost zajistit, aby se zdravotní služby vězňům poskytovaly „za přítomnosti příslušníka Vězeňské služby, a to pouze na dohled, mimo jeho doslech“, vyjma určitých případů, kdy příslušník může být přítomen též na doslech (§ 46 odst. 1 písm. g) zákona).

Zákon tak nevhodně stanoví automatickou přítomnost příslušníků na dohled. A co hůř, ochránce zjistil, že jsou příslušníci v rozporu se zákonem běžně přítomni v ordinaci, tedy nikoliv pouze

na dohled, ale i na doslech. Bezpečnost přitom mohou zajistit i šetrnější opatření (zabezpečené ordinace, tísňová tlačítka, více mužů ve zdravotnickém personálu apod.).

Pro lékařské prohlídky lidí zadržených policií zákon omezení nestanoví vůbec. Policisté jsou přesto, na základě závazného pokynu policejního prezidenta, běžně přítomni v ordinaci. To je v rozporu se zákonem.

Ochránce na tyto zásahy do základních práv už dlouho upozorňuje. Zdůrazňuje, že zdravotní prohlídky v přítomnosti příslušníků nemohou ani předcházet špatnému zacházení. Českou republiku proto oprávněně kritizují také mezinárodní lidskoprávní orgány. Zásadu soukromí při lékařské prohlídce totiž obsahuje i [standard Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání \(CPT\)](#) a [Zásady OSN](#).

Zákon o zdravotních službách se proto musí změnit tak, aby přesně vymezil výjimku z práva pacienta na soukromí při poskytování zdravotních služeb a podmínky zajištění bezpečnosti. Ochránce již zpracoval návrh změny zákona a úspěšně jej projednal s Vězeňskou službou a Ministerstvem zdravotnictví. Vláda ho však dosud nepředložila Poslanecké sněmovně.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby požádala vládu o předložení novely zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, která by pro lidi omezené na svobodě stanovila zákonnou výjimku z pravidla soukromí při poskytování zdravotních služeb v souladu se základními právy pacienta, tedy jen pokud zákonem stanoveného cíle nelze dosáhnout jinak než omezením soukromí a tak, aby bylo omezení co nejmenší a přiměřené.

12. ZRUŠENÍ SUBJEKTIVNÍ LHŮTY PRO ZAHÁJENÍ PŘEZKUMNÉHO ŘÍZENÍ

Nezákonné správní rozhodnutí se nedá přezkoumat (tedy ani zrušit), pokud úřad přezkumné řízení nezahájí do dvou měsíců od zjištění vady rozhodnutí (§ 96 odst. 1 správního řádu). To úřady většinou nestihnou a rozhodnutí pak nemohou samy zrušit, ani když ho lidé napadnou

žalobou u soudu a úřady chybu uznávají. Lidé pak musejí čekat, než rozhodne soud, přestože by náprava u správního úřadu byla rychlejší, levnější a ulevila by správním soudům. Navíc lidem, kteří žalobu nepodali, nepomůže ani ochránce, přestože úřad o chybě přesvědčí.

Ochránce proto vládě doporučil zrušit subjektivní dvouměsíční lhůtu pro přezkum (sp. zn. [26/2021/SZD](#)). Vláda doporučení vzala na vědomí, ale neslíbila, že zákon změní, tedy že v něm zůstane jen objektivní lhůta jednoho roku od právní moci rozhodnutí (viz [str. 23](#)).

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby prostřednictvím poslaneckého návrhu změnila § 96 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, aby zněl takto: „Usnesení o zahájení přezkumného řízení lze vydat nejpozději do 1 roku od právní moci rozhodnutí ve věci.“

13. SDÍLENÍ DŮKAZNÍHO BŘEMENE

Ochránce od roku 2013 žádá, aby se všechny oběti diskriminace skutečně mohly domoci ochrany u soudu. Některé oběti totiž nyní nemohou uspět, protože se v jejich případě nesdílí důkazní břemeno. Tehdy musejí prokázat nejen to, že s nimi někdo zacházel hůř než s jinými, ale i to, že to neudělal z ospravedlnitelných důvodů. Prokázat pohnutky diskriminujícího subjektu je však velice obtížné, až nemožné.

K nápravě dosud nedošlo, protože Poslanecká sněmovna nestihla projednat předložený poslanecký návrh (Poslanecká sněmovna, 8. volební období, sněmovní tisk č. 424). Proto ochránce ve druhé monitorovací zprávě o naplňování práva na rovné zacházení a ochrany před diskriminací (sp. zn. [89/2021/DIS](#)) zopakoval, že indikátor „Legislativní rozšíření výčtu důvodů pro sdílení důkazního břemene v občanském soudním řádu“ zatím nebyl naplněn.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV DOPORUČUJE

Poslanecké sněmovně, aby prostřednictvím poslaneckého návrhu změnila § 133a zákona

č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, takto:

„Pokud žalobce uvede před soudem skutečnosti, ze kterých lze dovodit, že ho žalovaný diskriminoval

a. na základě rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru ve věcech

1. práva na zaměstnání a přístupu k zaměstnání,
2. přístupu k povolání, podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti,
3. pracovních poměrů, služebních poměrů a jiné závislé činnosti včetně odměňování,
4. členství a činnosti v odborových organizacích, radách zaměstnanců nebo organizacích zaměstnavatelů, včetně výhod, které tyto organizace nebo rady svým členům poskytují,
5. členství a činnosti v profesních komorách, včetně výhod, které tyto veřejnoprávní korporace svým členům poskytují,
6. sociálního zabezpečení,
7. přiznání a poskytování sociálních výhod,
8. přístupu ke zdravotní péči a jejího poskytování,
9. přístupu ke vzdělání, odborné přípravě a jejich poskytování nebo
10. přístupu ke zboží a službám včetně bydlení, pokud jsou nabízeny veřejnosti nebo při jejich poskytování,

b. na základě rasy nebo etnického původu při přístupu k veřejným zakázkám a členství ve spolcích a jiných zájmových sdruženích, nebo

c. na základě státní příslušnosti v právních vztazích, ve kterých se uplatní přímo použitelný předpis Evropské unie z oblasti volného pohybu pracovníků^{56b)},

je žalovaný povinen dokázat, že neporušil zásadu rovného zacházení.

^{56b)} Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie.“

Ochránce a Parlament

POSLANECKÁ SNĚMOVNA

Součástí výročních zpráv ochránce jsou i legislativní doporučení. Protože Poslanecká sněmovna v 8. volebním období výroční zprávy o činnosti veřejného ochránce práv za roky 2019 a 2020 neprojednala, vláda se navrhanými legislativními doporučeními ochránce nezabývala.

V březnu 2022 zaslal ochránce Poslanecké sněmovně výroční zprávu o činnosti za rok 2021 (sněmovní tisk č. 189). Krátce na to výroční zprávu projednal Petiční výbor. Ani v tomto případě Poslanecká sněmovna ke dni redakční uzávěrky tuto výroční zprávu neprojednala.

Ochránce s Poslaneckou sněmovnou dále spolupracoval především prostřednictvím Petičního výboru a jednotlivých poslanců.

PETIČNÍ VÝBOR

Petiční výbor projednal výroční zprávu o činnosti ochránce za rok 2021. Dále projednal čtvrtletní zprávy o činnosti ochránce za 4. čtvrtletí 2021, 1. čtvrtletí 2022, 2. čtvrtletí 2022, ke kterým jsou připojeny též zprávy o věcech, v nichž ochránce nedosáhl nápravy ani po vyčerpání zákonem stanovených postupů.

Petiční výbor v únoru 2022 projednal návrh rozpočtu Kanceláře veřejného ochránce práv na rok 2022, následně v květnu návrh státního závěrečného účtu za rok 2021 a v listopadu návrh rozpočtu na rok 2023.

Petiční výbor v červnu navštívil Kancelář veřejného ochránce práv v rámci svého výjezdního zasedání. Ochránce společně s dalšími zaměstnanci seznámili členy Petičního výboru s působností ochránce. Diskutovali rovněž aktuální témata, zejména otázku zřízení dětského ombudsmana v České republice.

Petiční výbor se rovněž opakovaně zabýval situací v Kanceláři veřejného ochránce práv v době před odstoupením zástupkyně veřejného ochránce práv z této funkce.

ROZPOČTOVÝ VÝBOR

Rozpočtový výbor v květnu 2022 projednal návrh základních údajů rozpočtu Kanceláře veřejného ochránce práv na rok 2023.

SENÁT

Senát projednal výroční zprávu o činnosti veřejného ochránce práv za rok 2021 dne 24. června 2022 a vzal ji na vědomí.

Podrobněji činnost veřejného ochránce práv sledují Ústavně-právní výbor a Výbor pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice, které také pravidelně projednávají výroční zprávy ochránce.

KOMUNIKACE S JEDNOTLIVÝMI POSLANCI A SENÁTOŘY

Ochránce oceňuje, že poslanci a senátoři využívají svého oprávnění předávat mu podněty lidí, kteří se na ně obracejí. Ochránce rovněž vítá možnost seznámit zájemce se svými zjištěními a závěry ze všech oblastí své působnosti.

Ochránce a vláda

Veřejný ochránce práv vyrozumívá vládu, pokud ministerstvo nepřijme dostatečná opatření k nápravě konkrétního pochybení nebo obecné nezákonné správní praxe. Může také vládě doporučit přijetí, změnu nebo zrušení zákona, případně nařízení nebo usnesení vlády.

V roce 2022 ochránce vládu **dvakrát** vyrozuměl o nezákonné praxi ministerstev a **tříkrát** doporučil změnu konkrétního zákona. Za zjednodušenou podobu legislativního doporučení vládě ochránce považuje svou účast v připomínkových řízeních.

VYROZUMĚNÍ OCHRÁNCE VLÁDĚ

PROVOZ DOMOVA PRO SENIORY SLUNÍČKO V OBCI MLADÉ BUKY BEZ ZÁKONNÉ REGISTRACE

Veřejný ochránce práv na **případy neregistrovaných zařízení** upozorňuje opakovaně. Už v roce 2015 vznikla [souhrnná zpráva](#) o ubytovacích zařízeních poskytujících péči bez oprávnění.

Na případ dalšího zařízení, které poskytuje sociální služby bez patřičného oprávnění, upozornil ochránce i v roce 2022. Podle jeho zjištění provozuje Spolek seniorů Mladé Buky v Domě Sluníčko v Krkonoších pobytovou sociální službu, která odpovídá sociální službě domova pro seniory. Formálně se jedná pouze o spolek, jehož členy jsou právě ubytovaní senioři. Spolek ovšem nemá oprávnění k poskytování sociálních či zdravotních služeb.

Kromě bydlení zajišťoval spolek seniorům také společnou stravu. Samotná péče o klienty v době návštěvy zahrnovala mimo jiné pomoc při úkonech osobní hygieny, včetně výměny inkontinenčních pomůcek, oblékání, podávání

léků, polohování nebo dopomoc při pohybu či u jídla. Spolek klientům také organizoval různé společenské aktivity a pomáhal jim s vyřizováním jejich záležitostí.

Zákon o sociálních službách přesně definuje domov pro seniory jako zařízení poskytující pobytové služby pro lidi závislé na péči – zejména kvůli jejich věku. Zároveň zákon vymezuje okruh poskytovaných služeb. Pokud někdo poskytuje stejné služby, jaké stanoví zákon, musí k tomu získat registraci. Bez registrace chybí garance jakékoliv odbornosti pečujících, což může mít negativní dopad na zdraví ubytovaných seniorů. Neodborná péče může mít za následek například předčasnou ztrátu samostatnosti či schopností a dovedností, které by u klienta při správné podpoře mohly být zachovány či dokonce posíleny.

Kromě kvality péče je v neregistrovaných zařízeních ohrožena i majetková situace klientů. Na úhrady v registrovaných zařízeních se vztahují určitá pravidla. Například klientům po zaplacení za ubytování a stravu musí zůstat alespoň 15 % jejich příjmu a úhrada za péči může být maximálně ve výši přiznaného příspěvku na péči. Pro neregistrovaná zařízení ale žádná pravidla neplatí, ta si zařízení stanovují sama.

Tím, že neregistrovaná zařízení stojí mimo systém, navíc nespádají ani do působnosti Inspekce sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí. Není tedy orgán, který by v těchto zařízeních mohl provádět kontrolu kvality poskytované péče. Zařízení tudíž nic nenutí k dodržování standardů kvality sociálních služeb a klienti nemají možnost domoci se nápravy nežádoucího stavu.

Ke stejnému závěru jako ombudsman přitom dospěl po své kontrole už dříve Krajský úřad Královéhradeckého kraje. Ten v roce 2018 rozhodl, že se spolek dopustil přestupku neoprávněného poskytování sociální služby. Názor krajského úřadu postupně potvrdilo jak Ministerstvo práce a sociálních věcí, tak Krajský soud v Hradci Králové. V současné chvíli řeší spor Nejvyšší správní soud.

Prezident Spolku seniorů Mladé Buky opakovaně popírá, že poskytuje pobytovou sociální službu, a odmítá ji řádně registrovat. V tomto případě tedy ochránce vyčerpal všechny zákonem dané možnosti, jak zařízení přimět k nápravě. Proto se rozhodl využít svého zákonného oprávnění a uvědomit veřejnost i vládu.

[Sankce ochránce: sp. zn. 24/2022/SZD](#)

[Tisková zpráva ze dne 14. 12. 2022](#)

DOPORUČENÍ KE ZMĚNĚ SPRÁVNÍHO ŘÁDU

Veřejný ochránce práv již ve své souhrnné zprávě o činnosti za rok 2020 formuloval legislativní doporučení Poslanecké sněmovně, aby ve správním řádu pro přezkumné řízení ponechala jen jednoletou objektivní lhůtu a **zrušila lhůtu subjektivní**.

Podle správního řádu (§ 96 odst. 1) se jedná o lhůtu dvou měsíců pro zahájení přezkumného řízení. Počátkem běhu této lhůty je okamžik, kdy se správní orgán dozvěděl o důvodu zahájení přezkumného řízení – nejčastěji půjde o den obdržení správního spisu. **Poměrně krátká subjektivní lhůta může v případě nečinnosti správního orgánu zcela znemožnit přezkum rozhodnutí**, byť by šlo o zcela odůvodněný návrh účastníka, jehož práva byla v předchozím správním řízení porušena.

Přezkum je přitom poměrně efektivní prostředek nápravy pochybení veřejné správy, který uspokojí oprávněný zájem účastníka řízení, aniž by bylo nutné zapojovat správní soudnictví. Přezkumné řízení tak kromě zajištění lepšího fungování veřejné správy v některých případech **pomáhá snižovat nápad správních soudů**, aniž by byl omezen přístup k nim.

Podle ochránce nemá existence subjektivní lhůty v zákoně smysl, který by převyšoval její negativa pro fungování přezkumu. Opakovaně proto ve věci jednal s Ministerstvem vnitra, které přes všechny argumenty neshledalo dostatečné důvody pro její zrušení.

Jelikož ochránce vyčerpal všechny zákonné možnosti, využil svého oprávnění a doporučil vládě České republiky, aby uložila Ministerstvu vnitra vypracovat a předložit vládě ke schválení návrh změny § 96 správního řádu, kterým bude zrušena subjektivní lhůta pro zahájení řízení o přezkumu.

Vláda tomuto doporučení nevyhověla a materiál vzala toliko na vědomí.

[Doporučení vládě: sp. zn. 26/2021/SZD](#)

DOPORUČENÍ KE ZMĚNĚ KRIZOVÉHO ZÁKONA

Na základě podnětů stěžovatelů a informací od nevládních organizací zaznamenal ochránce několik problematických aspektů, které v době pandemie covid-19 **ztížily možnost občanů efektivně uplatňovat jejich práva a vyřizovat na úřadech vše potřebné**.

Především se jednalo o nejednotný postup úřadů, nedostatečnou informovanost veřejnosti o omezeném chodu některých agend úřadů, nepřístupnost služeb veřejné správy pro lidi s postižením a dále znevýhodnění určité skupiny obyvatel v případě distančního způsobu komunikace s úřady. Ochránce proto apeloval na Ministerstvo vnitra, to však odmítlo metodicky vést úseky státní správy, které nespádají do jeho působnosti.

Podle zjištění ochránce se praxe správních orgánů v době mimořádných opatření značně lišila. Tyto rozdíly přitom nelze přičítat pouze místním či specifickým podmínkám jejich činnosti. S ohledem na velké množství agend veřejné správy a roztržitosti subjektů, které plní roli nadřízeného orgánu, považuje ochránce za žádoucí posílit metodickou a koordinační činnost veřejné správy a podřídit ji sjednocujícím pokynům a doporučením z jednoho řídicího místa. Uvedené opatření dle jeho přesvědčení **umožní občanům řádně uplatňovat jejich práva a oprávněné zájmy a také zamezí faktickému znevýhodnění dotčených osob**.

Jelikož ochránce vyčerpal všechny zákonné možnosti, využil svého oprávnění a doporučil vládě České republiky, aby prostřednictvím novely krizového zákona uložila Ministerstvu vnitra nebo jinému ústřednímu orgánu státní správy povinnost sjednocovat postup veřejné správy a vydávat metodická doporučení v době mimořádných situací.

Vláda tomuto doporučení nevyhověla a materiál vzala toliko na vědomí.

[Doporučení vládě: sp. zn. 14/2022/SZD](#)

[Tisková zpráva ze dne 31. 8. 2022](#)

PŘIPOMÍNKY OCHRÁNCE VLÁDĚ

V roce 2022 vznesl veřejný ochránce práv 205 připomínek ke 42 materiálům ministerstev, z toho šlo o 40 právních předpisů. Alespoň částečně akceptována byla necelá třetina vypořádaných připomínek (27 %), v dalších 18 % zůstal rozpor.

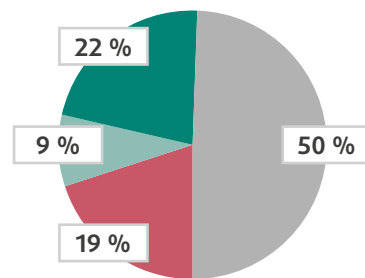
Meziročně počet připomínek výrazně vzrostl. Za tímto nárůstem může stát souhra více možných důvodů, například změna vlády nebo větší množství předpisů, které reagovaly na příchod lidí zasažených válkou na Ukrajině (viz [str. 32](#)).

Do dalšího přehledu jsou zařazeny pouze zásadní připomínky, s nimiž se předkladatelé již vypořádali. Neobsahuje několik dosud nevypořádaných připomínek uplatněných k návrhům energetického a školského zákona, zákona o vyvlastnění, dražní vyhlášky a zákona o veřejném ochránci práv.

Pokud se zaměříme pouze na vypořádané připomínky, platí, že veřejný ochránce práv vznesl v roce 2022 celkem 185 připomínek k 38 návrhům.

Nejvíce vypořádaných připomínek, celkem 36, se týkalo novely zákona o pobytu cizinců na území ČR. K tomuto návrhu ochránce zároveň vznesl i nejvíce neakceptovaných připomínek, celkem 16.

Vypořádání připomínek v připomínkových řízeních v roce 2022

- vysvětleno, ustoupeno
- akceptováno
- částečně akceptováno
- neakceptováno – rozpor

Ochránce a Ústavní soud

ŘÍZENÍ O ZRUŠENÍ ZÁKONŮ

Od 1. ledna 2013 může veřejný ochránce práv vstoupit do řízení o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení jako vedlejší účastník. V roce 2022 ochránce **vstoupil do čtyř řízení** ze sedmnácti.

OČKOVACÍ VYHLÁŠKA

Ústavní soud obdržel návrh na zrušení příslušných ustanovení tzv. očkovací vyhlášky (č. 537/2006 Sb.), která zaváděla povinné pravidelné a zvláštění očkování proti onemocnění covid-19. Vyhláška rozšířila okruh povinně očkováných o lidi nad šedesát let a také o lidi ve vybraných profesích.

Problematickou právní úpravu na tomto poli se velmi obsáhle zabýval i ochránce. V této záležitosti obdržel v roce 2022 přes deset tisíc stížností. Opakovaně komunikoval s ministrem zdravotnictví a poukazoval na problematické dopady vyhlášky. Do řízení u Ústavního soudu vstoupil jako vedlejší účastník.

Dříve než Ústavní soud stihl zmiňovanou vyhlášku posoudit, Ministerstvo zdravotnictví ji novou vyhláškou (č. 21/2022 Sb.) zrušilo. Nová vyhláška již povinnost očkování proti onemocnění covid-19 neobsahovala.

Ústavní soud proto řízení zastavil.

[Tisková zpráva ze dne 6. 1. 2022](#)

[Tisková zpráva ze dne 12. 1. 2022](#)

ODŠKODNĚNÍ LIDÍ V SOUVISLOSTI S VÝBUCHEM V AREÁLU MUNIČNÍCH SKLADŮ VLACHOVICE-VRBĚTICE

Na jaře roku 2022 se na Ústavní soud obrátila skupina senátorů s návrhem na zrušení části zákona č. 324/2021 Sb., tzv. „Lex Vrbětice“. Ochránce do řízení vstoupil jako vedlejší účastník a poukázal na další protiústavní části zákona.

Zákonodárce nastavil pravidla pro odškodnění osob dotčených výbuchem v areálu muničních

skladů Vlachovice-Vrbětice nerovně. Především znevýhodnil osoby, které nebyly v některé z dotčených obcí přihlášeny k trvalému pobytu, ač zde fakticky bydlely, a vznikla jim újma. Dále znevýhodnil poškozené cizince, kteří nebyli držiteli povolení k trvalému pobytu na území České republiky.

Ústavní soud se s návrhem ochránce ztotožnil a sporná pravidla zrušil. Stejně jako ochránce konstatoval, že přistoupí-li stát k jednorázovému odškodnění na základě zvláštního zákona, musí mít všechny osoby dotčené škodnou událostí (oprávněné osoby) stejné – nediskriminující – podmínky pro jeho získání v souladu s ústavními zásadami rovnosti a zákazu diskriminace.

Odškodnění se tak otevřelo i těm skupinám poškozených, které zákonodárce původně opomenul.

[Vyjádření ochránce pro Ústavní soud: sp. zn. 13/2022/SZD](#)

[Nález Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2022, Pl. ÚS 10/22](#)

DOSTUPNOST PRÁVNÍ POMOCI ADVOKÁTEM

Ochránce se u Ústavního soudu připojil k návrhu Městského soudu v Praze na zrušení části zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii. Toto usta-

novení omezuje okruh lidí, kterým může Česká advokátní komora určit advokáta, pouze na žadatele, jejichž „příjmové a majetkové poměry to odůvodňují“. V tom vidí ochránce – stejně jako pražský městský soud – ohrožení práva na přístup k soudu a práva na zajištění právní pomoci zaručených Listinou základních práv a svobod.

Městský soud svůj návrh k Ústavnímu soudu podal poté, co řešil spor ženy s Českou advokátní komorou. Ta marně sháněla služby advokáta pro podání ústavní stížnosti v jiném případě. K tomu přitom advokáta mít musí. Česká advokátní komora její žádost o ustanovení advokáta odmítla právě s odůvodněním, že nesplňuje podmínku příjmových a majetkových poměrů. Žena si advokáta mohla dovolit zaplatit, přesto zůstala bez právního zastoupení.

Ochránce ve svém vyjádření pro Ústavní soud zmínil ochránce několik dalších situací, kdy by bylo nezbytné určit advokáta i bez odůvodnění příjmovými a majetkovými poměry. Například v případě menších měst či obcí může být pro lidi složité najít právního zástupce, který by nebyl ve střetu zájmů s ohledem na to, že poskytuje služby dané obci.

Ústavní soud 31. ledna 2023 návrhu Městského soudu vyhověl a spornou část ustanovení zrušil.

[Vyjádření ochránce pro Ústavní soud: sp. zn. 3/2022/SZD](#)

[Nález Ústavního soudu ze dne 31. 1. 2023, Pl. ÚS 44/21](#)

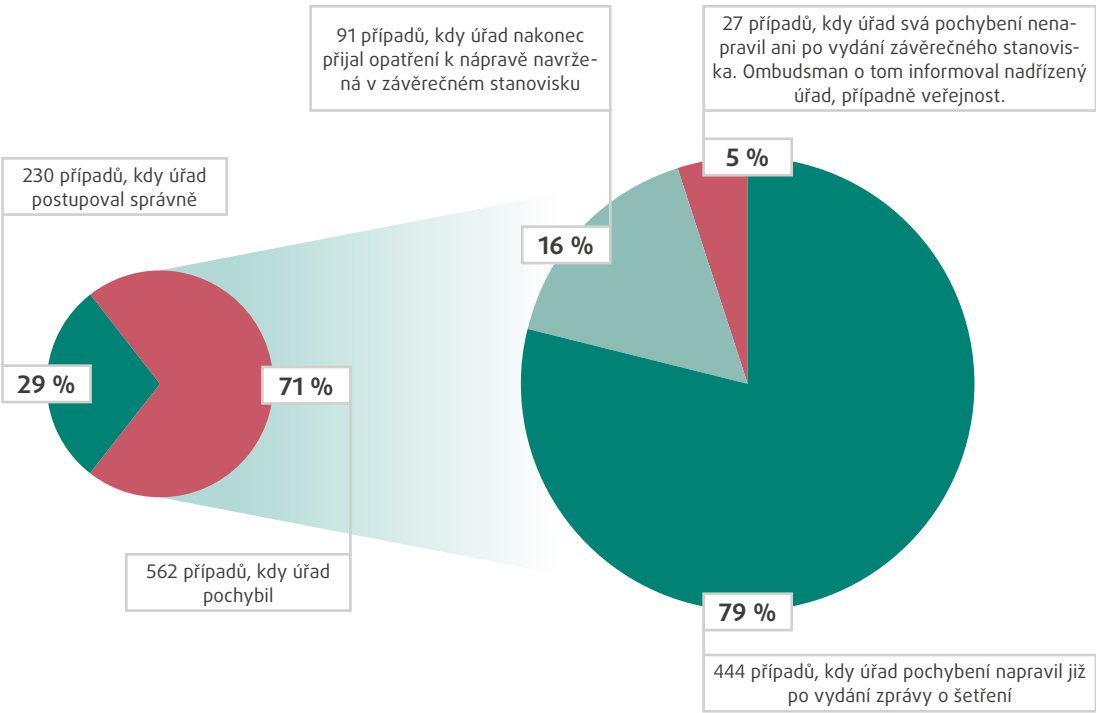

Rok 2022 v číslech

VYŘÍZENÉ PODNĚTY

Vysoký podíl úspěšných šetření opět dokazuje, že úřady odborný názor ombudsmana respektují a v naprosté většině případů svá pochybení v souladu s jeho závěry napraví. Pouze v 5 % případů úřady v roce 2022 chybu neuznaly a ombudsman musel přistoupit k sankci, tedy informovat nadřízený úřad, případně veřejnost.

V každém z více než sedmnácti tisíc uzavřených případů, kdy ombudsman nevedl šetření, jsme stěžovatelům vysvětlili jejich možnosti a poradili jim, jak by mohli své problémy dále řešit. Vyřídili jsme také přes 5 700 telefonátů na naši infolinku.

V 95 % případů úřady po zásahu ombudsmana svou chybu napravily

PŘIJATÉ PODNĚTY

	Celkem podnětů	V působnosti	Mimo působnost
Rok 2020	7 926	68 %	32 %
Rok 2021	↑ 7 988	↑ 70 %	↓ 30 %
Rok 2022 *	↓ 7 527	↑ 71 %	↓ 29 %
Rok 2022 **	↑ 17 942	↑ 88 %	↓ 13 %

* po odečtení podnětů týkajících se očkovací vyhlášky ** včetně podnětů týkajících se očkovací vyhlášky

Přijaté podněty v působnosti v členění podle oblastí	2021	2022
Správa na úseku zdravotnictví – očkovací vyhláška		10 415
Sociální zabezpečení	1 412	1 449
Armáda, policie a vězeňství	420	521
Stavby a regionální rozvoj	577	503
Ochrana práv dětí, mládeže a rodiny	401	444
Věci cizinců	278	294
Správa na úseku zdravotnictví – kromě očkovací vyhlášky	523	279
Státní správa soudnictví	242	240
Ostatní nezařazené obory v působnosti VOP	303	218
Daně, poplatky a cla	238	201
Přestupky	209	183
Doprava a spoje	210	169
Ochrana životního prostředí	166	164
Správa zaměstnanosti a práce	170	158
Pozemkové právo a restituce	124	113
Diskriminace – zboží a služby	40	75
Samospráva, územní členění a právo na informace	76	70
Vnitřní správa	76	65

Významné momenty roku 2022

LEDEN

Ombudsman vstoupil u Ústavního soudu jako [vedlejší účastník](#) do řízení o zrušení části očkovací vyhlášky. V souvislosti s možným povinným očkováním proti covid-19 už dříve [upozornil ministru zdravotnictví](#) například na situaci těhotných zaměstnankyň, lidí s kontraindikací nebo těch, kteří prodělali covid-19 v nedávné době a běží jim ochranná lhůta po prodělaném onemocnění.

Ocenili jsme, že [změny v nemocenském pojištění](#) zareagovaly i na výhrady, se kterými se lidé obraceli na ombudsmana.

Podobně se povedlo [prosadit změny](#) v zákoně o státní sociální podpoře. Díky novele dosáhne více žadatelů na příspěvek na bydlení a jeho výše zohledňuje i rostoucí ceny energií.

ÚNOR

[Odsoudili jsme](#) napadení Ukrajiny Ruskem. Jednostranná agrese proti suverénnímu státu je v přímém rozporu s normami i společenskou etikou 21. století.

Upozornili jsme na [problémy spojené se zvýšením úhrad](#) za péči, pobyt nebo stravu v sociálních službách. Spolu s nimi se totiž odpovídajícím způsobem nezvedl příspěvek na péči. Pro některé lidi s postižením tak mohou být v budoucnu služby sociální péče fakticky nedostupné.

Uvítali jsme změnu pravidel pro [používání omezovacích prostředků ve zdravotnictví](#). V novele zákona o zdravotních službách se podstatně zkrátila a zjednodušila definice použití psychofarmak a jiných léků jako omezovacího prostředku. Úplně pak ze seznamu omezovacích prostředků vypadla síťová lůžka.

BŘEZEN

Aktivně jsme se zapojili do pomoci lidem přicházejícím z Ukrajiny. Byli jsme v kontaktu s [ukrajinským konzulem i ombudsmeny](#) sousedních zemí. S [představiteli UNICEF](#) jsme jednali o možné pomoci ukrajinským dětem v Česku.

Poradní orgán ombudsmana se zasazoval o zlepšení podmínek pro [vzdělávání dětí s postižením](#). Konkrétně požadoval zrušení současné podoby vyhlášky Ministerstva školství, která od roku 2020 znemožnila poskytovat intenzivní podporu dětem ve speciálních školách.

DUBEN

Aktualizovali jsme web [Domek polopatě](#). Stránku jsme doplnili o nahraná audia, kde vysvětlujeme problematiku stavební témata.

Zveřejnili jsme případ ženy, která nemohla navštívit několik dní svou [tříměsíční dceru v nemocnici](#). Magistrát její stížnost řádně neprošetřil. Nevypořádal se mimo jiné s námitkou, že při přijetí k hospitalizaci s dcerou měla negativní test na covid-19.

Na [kulatém stole o stavebním právu](#) jsme se zástupci úřadů diskutovali například o udělování výjimek z obecných požadavků na výstavbu nebo řešení situace, kdy opakovaně dostávají žádosti o dodatečné povolení nepovolené stavby

KVĚTEN

Vytvořili jsme [mapu porodnic](#) s informacemi o tom, [zda vyžadují platby](#) za přítomnost otců a dalších lidí u porodu.

Upozornili jsme, že [ochrana před hlukem](#) z hřišť pro jízdu na skateboardech, in-line bruslích nebo koloběžkách nemá jasná pravidla.

Zveřejnili jsme [souhrnnou zprávu ze zařízení pro děti](#), o které se z nejrůznějších důvodů nemůže postarat biologická či náhradní rodina.

ČERVEN

Uspořádali jsme [první ombudsmanskou konferenci pro děti](#).

Shruli jsme varovné signály [nucené práce a vykořisťování](#). Kvůli neznalosti jazyka a prostředí v cizím státě jsou obzvláště zranitelní lidé, kteří podobně jako tisíce Ukrajinců opustili své domovy a hledají bezpečí v jiné zemi.

Petiční výbor Poslanecké sněmovny se na [výjezdní schůzi v Kanceláři veřejného ochránce práv](#) zaměřil na případy ombudsmana z prvního čtvrtletí roku 2022. Poslanci s námi také diskutovali o možném zřízení instituce dětského ombudsmana.

ČERVENEC

Zveřejnili jsme [případ stěžovatelky](#), která kvůli stěhování odešla z práce. Úřad práce pochybil, když ji přiznal nižší podporu v nezaměstnanosti. Dostatečně totiž nezhodnotil, zda měla pro ukončení zaměstnání vážný důvod.

Začali jsme šetřit okolnosti demolice historických domů v Brně a Praze. [Oba případy](#) spojuje nejen historická hodnota původních staveb a snaha o jejich zařazení mezi nemovité kulturní památky, ale také záměr investora postavit na jejich místě nové objekty.

Ombudsman podal [kasační stížnost](#) v souvislosti s plánovanou stavbou Šantovka Tower v Olomouci. V srpnu pak Nejvyšší správní soud přiznal stížnosti [odkladný účinek](#). Díky tomu nesmí olooucký magistrát až do skončení řízení o kasační stížnosti vydat investorovi stavební povolení.

SRPEN

Poukázali jsme na problém lidí, kteří při čerpání takzvaného předdůchodu z penzijního spoření [přijdou o slevu na manžela či manželku](#).

Česká národní banka dala na ombudsmana v otázce rozporů kolem [práva na základní účet](#). V této oblasti proti sobě stojí právo lidí legálně pobývajících na území České republiky na alespoň jeden základní účet a povinnosti vyplývající bankám ze zákona o praní špinavých peněz.

Ministerstvo pro místní rozvoj vydalo [metodiku pro sdílené ubytování](#), jejíž vydání inicioval i ombudsman.

Ministerstvo práce a sociálních věcí si stanovilo pravidla [pro odstranění tvrdosti zákona u přiznávání příspěvků na zaměstnávání lidí s postižením](#). Reagovalo tak na zjištění ombudsmana, že úředníci v minulosti postupovali v obdobných případech různě a nedrželi se zásady legitimního očekávání a principu předvídatelnosti.

31. srpna rezignovala na svou funkci zástupkyně ombudsmana Monika Šimůnková.

ZÁŘÍ

Ve druhé [monitorovací zprávě o rovném zacházení](#) jsme upozornili, že zastaralá diagnostika v pedagogicko-psychologických poradnách nemusí u romských žáků správně odlišit vrozené rozumové schopnosti a vliv prostředí.

Uvítali jsme, že pravidla [Milostivého léta III](#) by měla zohlednit i zásadní připomínky ombudsmana. Ten se dlouhodobě snaží o narovnání podmínek pro různé skupiny dlužníků.

ŘÍJEN

Poslanci zvolili [zástupcem ombudsmana](#) Víta Alexandera Schorma. V tajné volbě získal 82 hlasů, volby se účastnilo 160 poslanců.

Představitelé ombudsmanských institucí států Visegrádské čtyřky se sešli v Kroměříži. Hlavním tématem dvoudenní [konference](#) byly zkušenosti jejich zemí s pomocí lidem prchajícím před válkou na Ukrajině.

[Ombudsman upozornil na Sněmu Soudcovské unie](#) na nedostatečné odměny znalců a tlumočnicků nebo neutěšenou situaci pomocného justičního personálu a zaměstnanců soudů.

LISTOPAD

Upozornili jsme, že [špatné zacházení s lidmi s postižením](#) v zařízeních sociálních služeb má i systémové příčiny. Potvrdili jsme také, že ombudsman podal trestní oznámení kvůli špatnému zacházení s klienty v Domově pod lípou. O změnách v domově pak ombudsman v prosinci [jednal se střeďočeskou hejtmankou](#).

Zveřejnili jsme souhrnnou zprávu z [návštěv vazebních věznic](#) s řadou doporučení pro samotné vazební věznice i Generální ředitelství vězeňské služby.

Ombudsman začal prověřovat [délku a plynulost soudního řízení](#) v případě pádu mostu ve Studénce.

PROSINEC

Ombudsman varoval, že [přetížení sociálních pracovníků](#) způsobené nedostatečným obsazením orgánů sociálně-právní ochrany dětí negativně dopadá především na ohrožené děti.

V připomínkách k [novele energetického zákona](#) ombudsman upozornil, že navrhovaná definice zranitelného zákazníka zahrnuje pouze část lidí ohrožených energetickou chudobou.

Dopady války na Ukrajině

Od počátku ruské invaze uprchlo podle statistik Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) z Ukrajiny na 8 milionů lidí, kteří se vydali hledat ochranu v Evropě. Asi 480 000 jich během trvajícího válečného konfliktu zamířilo do České republiky.

Jen za první měsíc k nám přišlo 241 000 Ukrajinců – převážně žen a dětí. Na takové množství žadatelů o dočasnou ochranu nebyla připravená žádná z poboček Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra (OAMP), u něhož si všichni přicházející cizinci musí vyřídit povolení k pobytu. Proto jsme Ministerstvu vnitra hned v prvních dnech války nabídli pomoc. Jako dobrovolníci jsme se zapojili do registrace příchozích na jihomoravském pracovišti OAMP a později v Krajském asistenčním centru pomoci Ukrajině (KACPU) v Brně.

Ministerstvu vnitra jsme pomohli také s hledáním dalších dobrovolníků. Těm jsme pak v online školení představili nejen obecné aspekty azylového práva, ale i praktické informace o práci v registračních centrech.

Průběžně jsme aktualizovali a šířili praktické informační materiály v ukrajinštině. Se studentkou z Ukrajiny jsme natočili video o fungování KACPU [Як працює центр реєстрації для біженців з України](#). Upozorňovali jsme na riziko vykořisťování a obchodu s lidmi. Sledovali jsme situaci zvláště zranitelných skupin mezi příchozími, jako jsou lidé s postižením, příslušníci jiných etnik, nezletilí bez doprovodu i děti obecně.

Systematicky jsme připomínkovali právní předpisy a pomáhali těm, kteří vyhledali pomoc ombudsmana. Zpočátku jsme odpovídali především na dotazy příchozích týkající se dočasné ochrany nebo žádostí o humanitární dávku. V průběhu času se skladba podnětů proměnila. Lidé začali například řešit, zda mohou opustit Českou republiku nebo změnit stát ochrany. Zabývali jsme se rovněž podněty lidí z Ruska a Běloruska, kteří měli problémy kvůli svému původu.

A pomáhali jsme i jinak: uspořádali jsme mezi sebou několik sbírek oblečení, jídla či hygienických potřeb. Do dětské skupiny Kanceláře jsme přijali tři ukrajinské děti a ukrajinskou vychovatelku.

120

přijatých podnětů
souvisejících s dopady
válečného konfliktu na
Ukrajině

10

lektorů

39

hodin školení

1

video

4

letáků

Měníme pravidla

PŘIPOMÍNKY K LEX UKRAJINA

V reakci na náhlé rozsáhlé vysídlení z Ukrajiny aktivovala Evropská unie poprvé za svou existenci směrnici o dočasné ochraně. V České republice upravuje konkrétní podmínky přijetí a pobytu cizinců, kteří hromadně opustili svou zemi, [zákon o dočasné ochraně cizinců](#). Protože se ukázalo, že je pro příchod tak velkého množství lidí prakticky nepoužitelný, vznikl [nový zákon](#), a sice o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace. Upravuje pravidla pro udělení dočasné ochrany, a proto převzal některé instituty ze zákona o pobytu cizinců a některé ze zákona o dočasné ochraně. Spolu s dalšími dvěma předpisy týkajícími se [zaměstnanosti a sociálního zabezpečení](#) a [školství](#) tvoří dohromady takzvaný Lex Ukrajina.

Připomínkovali jsme jak první verze těchto zákonů, tak následující novely Lex Ukrajina přijaté během roku 2022 i novelu dosud připravovanou v době uzávěrky této výroční zprávy. Upozorňovali jsme zejména na vyloučení lidí s dočasnou ochranou z národních dávkových systémů, na situaci příchozích se zdravotním postižením, na časové omezení bezplatného nouzového ubytování nebo na nemožnost podávat žádosti o pobytovou oprávnění na velvyslanectví České republiky na Ukrajině.

ZAČLENĚNÍ LIDÍ S DOČASNOU OCHRANOU DO NÁRODNÍCH DÁVKOVÝCH SYSTÉMŮ – MOŽNÁ POZDĚJI

Podle Lex Ukrajina cizinci s dočasnou ochranou dostávají speciální humanitární dávku 5 000 Kč. Ta ale nepamatuje na všechny situace, což působí komplikace zejména v oblasti zajištění bydlení a péče o osoby se zdravotním postižením. Proto jsme v pozdějších verzích Lex Ukrajina navrhovali, aby lidé s dočasnou ochranou mohli čerpat běžné dávky z národních dávkových systémů, jako je příspěvek a doplatek na bydlení nebo příspěvek na péči.

Upozorňovali jsme, že držitelé dočasné ochrany, kteří si po zániku nároku na bezplatné ubytování najdou placené bydlení (typicky nájem), nedostanou žádnou finanční podporu. Kvůli rostoucím cenám energií a inflaci se tak mohou potýkat s nedostatkem peněz na zaplacení nákladů na bydlení.

Také jsme zdůrazňovali, že stát potřebuje mít přehled o počtu držitelů dočasné ochrany, kteří kvůli svému zdravotnímu postižení potřebují každodenní pomoc jiného člověka. Neméně důležité jsou i informace o tom, kolik z těchto lidí využívá pobytové, terénní či ambulantní sociální služby. Ministerstvo práce a sociálních věcí dosud tato data nepředložilo. Bez relevantních dat a znalosti skutečné situace a potřeb lidí se zdravotním postižením a jejich rodin či pečujících mezi lidmi s přidělenou dočasnou ochranou se totiž zvyšuje riziko přijetí právní úpravy, která – třeba i nezamýšleně – ohrozí nejzranitelnější skupiny.

Zaměřili jsme se i na situaci lidí s udělenou dočasnou ochranou, kteří pečují o své blízké. Někteří z nich totiž právě kvůli starosti o blízké nemohou pracovat nebo mají jen omezené možnosti najít vhodnou práci. Přitom se na ně zatím vztahují stejná pravidla jako na ostatní příchozí a po uplynutí pěti měsíců musí začít platit zdravotní pojištění. Varovali jsme, že lidé, kteří nejsou s to se o sebe postarat, nebudou moci zůstat doma se svou rodinou. Budou naopak směřovat do pobytových sociálních služeb, jako jsou domovy pro osoby s postižením nebo domovy pro seniory. To by pro lidi s postižením představovalo omezení práva na nezávislý způsob života.

BEZPLATNÉ NOUZOVÉ UBYTOVÁNÍ POUZE NA DOBU URČITOU

Za velký problém považujeme návrh, aby lidé s dočasnou ochranou měli bezplatné nouzové ubytování pouze na dobu pěti měsíců. Potom by lidé sice mohli v nouzovém ubytování dále zůstat, ale jenom tehdy, pokud se s provozovatelem dohodnou na úhradě ubytování. Do zmíněných pěti měsíců se přitom započítává i doba, kterou držitelé dočasné ochrany strávili v nouzovém přístřeší. Obáváme se, že mnozí lidé by kvůli tomu mohli skončit bez jakéhokoli ubytování. Upozornili jsme, že stát by se měl snažit, aby co nejvíce příchozích mělo možnost najít a udržet si standardní bydlení. Z dostupných výzkumů totiž plyne, že děti, které bydlí v bytech, chodí častěji do školy a lépe rozumí česky. Jejich rodiče pak častěji chodí do práce.

VÝJIMKA PRO UKRAJINSKÉ STUDENTY ŽÁDAJÍCÍ O POVOLENÍ K POBYTU

Ocenili jsme, že vláda umožnila, aby držitelé dočasné ochrany v jiném členském státě, kteří by chtěli studovat v České republice, mohli podat žádost o studium na Velvyslanectví České republiky na Ukrajině. Dosud to nebylo možné. Zároveň jsme navrhli, aby v těchto případech nemuseli žádost podávat osobně na velvyslanectví na Ukrajině. Zároveň jsme navrhli, aby i žadatelé o zaměstnaneckou nebo modrou kartu mohli nově podávat žádosti na velvyslanectví. Ministerstvo zahraničních věcí se však s našimi návrhy neztotožnilo.

SITUACE RUSŮ A BĚLORUSŮ

Kvůli ruské agresi zakázala Česká republika vstup státním příslušníkům Ruské federace a Běloruské republiky. Zákaz se nejprve vztahoval na všechny občany Ruska a Běloruska. Postupně vláda i na doporučení ombudsmana zavedla několik výjimek, díky kterým mohou někteří občané těchto zemí žádat o vízum. Jedná se například o rodinné příslušníky ruských a běloruských občanů pobývajících v Česku nebo o studenty z Běloruska. Navrhovali jsme výjimky pro ruské studenty, ty ale Ministerstvo zahraničních věcí nakonec nezavedlo.

MOŽNOSTI JAZYKOVÉ PŘÍPRAVY PRO ŽÁKY-CIZINCE SE ROZŠÍŘILY

Příchozí z Ukrajiny mají nárok na bezplatnou jazykovou přípravu na středních školách. Na základě našich námětů Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy konkretizovalo a lépe vysvětlilo některé související praktické otázky v [průvodním metodickém materiálu](#). Ten řeší například formu výuky, postup při zařazení do jazykové přípravy, rozsah jazykové přípravy nebo způsob financování krajským úřadem.

DOPORUČENÍ PRO OBCE A KRAJE ODMÍTAJÍCÍ UBYTOVÁNÍ ROMSKÝCH UPRCHLÍKŮ Z UKRAJINY

Na jaře roku 2022 se v médiích objevovala otevřená prohlášení některých obcí a krajů, které na svých územích odmítaly ubytovávat ukrajinské uprchlíky romského původu. Tato prohlášení jsme sledovali se znepokojením. Obce a kraje jsou totiž klíčovými aktéry pro zvládnutí uprchlické krize.

V této souvislosti jsme představitelům obcí a krajů doporučili, aby své případné negativní postoje v této oblasti nezaujímal jen na základě informace o etnickém původu uprchlíků. Odmítání z důvodu etnicity totiž naplňuje znaky zákonem zakázané diskriminace. Pochopitelná je situace, kdy obec zvažuje, kolik příchozích dokáže pojmout – s ohledem na svoji velikost, kapacitu místních škol nebo služeb – a zjišťuje, co bude pro zvládnutí potřebovat.

 [Doporučení ochránce: sp. zn. 40/2022/DIS](#)

Pomáháme

LIDÉ S UDĚLENOU DOČASNOU OCHRANOU VYUŽÍVAJÍCÍ SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Kvůli nedostatku oficiálních dat jsme se rozhodli zmapovat počty lidí s dočasnou ochranou, kteří na základě Lex Ukrajina využívají v České republice sociální služby. Pro méně majetné klienty jsou tyto služby zdarma. Požádali jsme kraje a hlavní město Prahu o počty lidí s dočasnou ochranou využívajících sociální služby na jejich území. Zjišťovali jsme, jaký druh služby využívají a jak dlouho. Ukázalo se, že tato data eviduje jen malé množství krajů. Poznatky jsme využili při připomínkování Lex Ukrajina.

NEUDĚLENÍ DOČASNÉ OCHRANY KVŮLI CHYBĚJÍCÍMU RAZÍTKU V PASE

Pro ověření nároku na udělení dočasné ochrany se v krajských registračních centrech pomoci Ukrajině zjišťuje, kdy příchozí překročili hranice. Dočasná ochrana se totiž vztahuje na ukrajinské státní příslušníky, kteří na Ukrajině pobývali před 24. únorem 2022. Přitom jsou v mnoha případech lidé vpouštěni přes hranice bez razítka. Chybějící razítko v pase by ale nemělo vést ke ztrátě nároku na udělení dočasné ochrany.

Pomohli jsme matce, která s dětmi uprchla z Melitopolu přes Polsko do České republiky. Nikdo z nich neměl cestovní doklady, proto na hranicích nedostali přechodové razítko do pasu. Při podání žádosti o dočasnou ochranu měla policie po-

chybnosti, zda skutečně hranici v uvedený den překročili. Jejich žádosti proto vyhodnotila jako nepřijatelné. Zjistili jsme, že policie může ověřit na hraničním přechodu, že cizinec hranici skutečně překročil. Na jednání s Ředitelstvím služby cizinecké policie jsme dohodli, že to v podobných případech budou policisté zjišťovat. U rodiny z Melitopolu se podařilo ověřit, že skutečně hranici překročila. Všichni pak dočasnou ochranu získali.

PŘEDCHOZÍ VÝPLATA HUMANITÁRNÍ DÁVKY SE NEZOHLEDŇUJE V DÁVCE NA AKTUÁLNÍ MĚSÍC

Vyřešili jsme i problém držitelky dočasné ochrany, které úřad práce nepřiznal humanitární dávku na srpen 2022, protože podle výpisu z účtu údajně měla dostatek peněz na zajištění svých potřeb. Stěžovatelka namítala, že její příjem tvoří pouze humanitární dávka a peníze na účtu byly z dávky za předchozí měsíc. Ve chvíli, kdy žádala o humanitární dávku na srpen 2022, už ale tyto peníze na účtu neměla.

Na základě našeho šetření úřad práce žádost překontroloval a zjistil, že částka na účtu stěžovatelky skutečně představovala výplatu humanitární dávky za předchozí období. Stěžovatelce proto následně zpětně přiznal a vyplatil požadovanou dávku za srpen 2022. Současně byli pracovníci úřadu práce opětovně poučeni, že předchozí výplata humanitární dávky se nemůže v této situaci považovat za příjem.

NESLYŠÍCÍ UCHAZEČI O PRÁCI A NEPROFESIONÁLNÍ CHOVÁNÍ ÚŘEDNICE

Ředitelka brněnského centra denních služeb pro sluchově postižené a vedoucí krizového štábu pro Ukrajinu nás upozornila na neprofesionální a nevstřícné jednání zaměstnankyně úřadu práce na KACPU v Brně. Ta měla neslyšící partnery odrazovat od podání žádosti o evidenci u úřadu práce kvůli pochybnosti o reálném zapojení neslyšících žadatelů z Ukrajiny do pracovního procesu v České republice. Úřednice nakonec odmítla vzít žadatele do evidence. Přes původní žádost o naši pomoc si nakonec rodina vyřešila situaci s hledáním práce sama, protože si s ohledem na své postavení uprchlíků nepřála konfrontaci s úřadem práce.

PROMINUTÍ MÍSTNÍCH POPLATKŮ

Lidé prchající z Ukrajiny, kteří zůstali v České republice, musí platit místní poplatky tak jako jiní obyvatelé a turisté. Může jít například o poplatky z pobytu, poplatky za komunální odpad nebo poplatky ze psů. Pro obce, které by chtěly poskytnout uprchlíkům alespoň dočasně úlevu od poplatků, připravilo Ministerstvo financí vzor rozhodnutí o hromadném prominutí. Setkali jsme se však s tím, že jeden z krajských úřadů tuto možnost považoval za rizikovou a doporučoval obecním úřadům alternativní postup. Některé obecní úřady proto žádaly ombudsmana o stanovisko, jak nejlépe úlevu poskytnout. S krajským úřadem jsme věc probrali a našli shodu na tom, za jakých podmínek lze vydat hromadné prominutí poplatků uprchlíkům. Protože se současně ukázalo, že pro obecní úřady může být obtížné určit, která osoba je uprchlíkem a komu tedy poplatek prominout, vydali jsme informační leták [Oprávňování k pobytu v ČR kvůli válce na Ukrajině](#). Ten vysvětluje, co je to dočasná ochrana nebo vízum za účelem strpení a kdo je může získat.

PROBLÉMY LIDÍ SE VZTAHEM K RUSKU

Řešili jsme stížnosti lidí se vztahem k Rusku a Bělorusku, kterým byl omezen přístup k rozličným službám – počínaje bydlením, přes ubytovací služby nebo leteckou přepravu, až po finanční služby.

Jedním z nich byl muž, kterému společnost zabývající se obchodováním s měnami sdělila, že vzhledem k evropským sankcím omezila účty všech klientů, kteří mají vztah k Rusku. Stěžovatel mohl i nadále uskutečňovat obchody, avšak pouze po telefonu prostřednictvím makléře a po schválení specializovaným oddělením. Tento postup jsme vzhledem k situaci považovali za přiměřený a nezbytný a věc jsme uzavřeli vysvětlením.

[Dopis ochránce: sp. zn. 9117/2022/VOP](#)

Několik podnětů upozorňovalo na praxi některých vysokých škol, které omezují možnost vzdělávání ruských a běloruských studentů v technických oborech. Školy odlišné zacházení s uchazeči o studium či stávajícími studenty z Ruska a Běloruska v takzvaných kritických oborech odůvodňovaly odkazem na mezinárodní sankce vůči Rusku a Bělorusku zakazující poskytování technické pomoci. V souvislosti s tímto problémem jsme zahájili šetření proti Finančnímu analytickému úřadu, který koordinuje provádění mezinárodních sankcí na vnitrostátní úrovni. Postupem samotných vysokých škol jsme se zabývat nemohli. Zjišťovali jsme proto, jakým způsobem úřad vysoké školy metodicky vede. Šetření zatím nebylo ukončeno.

Mluvíme spolu

Po celý rok jsme o našich aktivitách informovali na našich webových stránkách i prostřednictvím sociálních sítí a médií. V červnu jsme na [mezinárodní den uprchlíků](#) upozornili, že většina příchozích z Ukrajiny jsou ženy a děti a tyto skupiny patří mezi velmi zranitelné osoby. Právě lidé, kteří opustili své domovy a hledají bezpečí v jiném státě, jsou kvůli neznalosti jazyka a prostředí obzvláště zranitelní a mohou se stát obětmi vykořisťování. Shrnutí jsme, na co si mají lidé v souvislosti s možným vykořisťováním dát pozor. Varovné signály jsou podobné jak pro potenciální oběti, tak pro lidi z jejich okolí.

[Rozhovor pro ČT24](#) – začátek v čase 02:51:04 od začátku pořadu.

V prosinci jsme na světový den migrantů vzdvihli migraci jako příležitost. Zaměstnavatelé v Česku stále řeší nedostatek zaměstnanců, kteří chybí ve všech regionech. Důležité je přilákat i vysoce kvalifikované zahraniční pracovníky. V prvním pololetí roku 2022 měli z cizinců největší zastoupení na českém trhu práce právě lidé z Ukrajiny. Upozornili jsme, že cestou, jak umožnit co největšímu počtu držitelů dočasné ochrany přístup k zaměstnání na území, je zajištění kvalitního ubytování, výuka českého jazyka, dostatek školek a dětských skupin a zjednodušení uznávání kvalifikací.

V Kanceláři ombudsmana jsme zřídili interní skupinu, ve které se věnujeme právním a praktickým aspektům fungování dočasné ochrany.

Skupina zároveň plní koordinační funkci v rámci Kanceláře. Řešíme zde i připomínková řízení legislativních předpisů přijímaných v souvislosti s válkou.

Od začátku války jsme aktivně spolupracovali s dalšími vnitrostátními i mezinárodními aktéry. O tom, jak k příchozím z Ukrajiny přistupovaly další státy ve střední Evropě, jsme diskutovali i na konferenci ombudsmanů států V4 (viz [str. 124](#)). Pravidelně jsme jednali s Ministerstvem vnitra a Ministerstvem zahraničních věcí. Pokračovala také jednání Komise pro integraci a adaptaci ukrajinských uprchlíků pod záštitou Ministerstva práce a sociálních věcí. V rámci této skupiny řeší neziskové organizace, zástupci ministerstev a krajů aktuální problémy vznikající v souvislosti s pobytem držitelů dočasné ochrany.

DĚTI Z UKRAJINY BEZ DOPROVODU

Naráželi jsme na to, že do České republiky přijíždí i mnoho dětí bez doprovodu či v doprovodu jiné dospělé osoby než zákonného zástupce, přičemž zpočátku nebyl na registračních centrech sjednocený postup, jak tyto děti registrovat. Na jaře jsme se opakovaně účastnili mezirezortních schůzek ohledně dětí bez doprovodu, které se věnovaly například i dětem s postižením nebo dětem přijíždějícím se sportovními kluby či ško-

lami. Později vznikla při Úřadu vlády pracovní skupina pro zvlášť zranitelné osoby. Toto téma jsme řešili i během jednání s UNICEF.

Konkrétně jsme se situace ukrajinských dětí dotkli také v rámci školení opatrovnických soudců, které se zaměřovalo obecně na děti obecně na děti bez doprovodu, během školení sociálních pracovníků, na konferenci pořádané v listopadu v Kanceláři veřejného ochránce práv či v příspěvku pro seminář Právo a konflikt na Ukrajině pořádaný v květnu Českou společností pro evropské a srovnávací právo. Informace o těchto dětech jsme čerpali také z našich jednání s orgány sociálně-právní ochrany dětí, z našich návštěv registračních center a v komunikaci s nevládními organizacemi.

NA REGISTRAČNÍCH CENTRECH DOCHÁZELO K ROZDÍLNÉMU PŘÍSTUPU K LIDEM Z UKRAJINY

Na jaře se objevily v médiích a na sociálních sítích informace, že v pražském registračním centru pracovníci zacházeli odlišně s romskými žadateli o dočasnou ochranu z Ukrajiny. Registrační centrum jsme navštívili a zjistili, že pracovníci vyžadovali od romských příchozích, aby měli zajištěné ubytování ještě před podáním žádosti

o dočasnou ochranu. Obecně přichází z Ukrajiny, kteří neměli zajištěné ubytování, mohli vstoupit do centra a v rámci celého procesu počkat uvnitř, než jim hasiči v systému najdou ubytování. Romské příchozí však v pražském KACPU do registračního centra pouštěli jenom v doprovodu někoho z neziskového sektoru či policisty. Tito lidé se pak ocitli v situaci, kdy museli čekat venku, případně ve stanu před budovou. Nemohli využít jinak dostupných služeb uvnitř registračního centra – dětského koutku, kojící místnosti, čekárny či toalet. Teprve ve chvíli, kdy se pro ně našlo ubytování, mohli podat žádost o dočasnou ochranu, a to v doprovodu někoho z neziskového sektoru. Kromě horšího zázemí mělo nevpuštění romských uprchlíků do prostor registračního centra další důsledky. Například nikdo z pracovníků registračního centra neověřoval, zda se mezi Romy nachází zvlášť zranitelné osoby.

Navštívili jsme i registrační centrum v Brně, kde jsme nezjistili žádná pochybení. Dobrou praxi jsme zjistili v registračním centru ve Zlíně. Tam blízko centra funguje nouzové útočiště, kde mohou lidé počkat, než se pro ně najde ubytování.

Na rozdílné zacházení jsme upozornili ministra vnitra. Ujistil nás, že se snaží nalézt důstojné řešení pro všechny. Situace se následně zlepšila.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 11981/2022/VOP](#)

UKRAJINŠTÍ ŽÁCI V ČESKÉ REPUBLICCE

Od května jsme s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy spolupracovali kvůli zařazování ukrajinských žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol. Upozornili jsme, že i žáci z Ukrajiny potřebují k zařazení do takzvané speciální školy doporučení školského poradenského zařízení a nemají v tomto směru žádnou výjimku. Kapacita těchto poradenských zařízení je ovšem dlouhodobě omezená. Mohlo se proto stát, že se kvůli chybějícímu doporučení děti s postižením začlení do českého vzdělávacího systému až se zpožděním, případně nedostanou adekvátní podporu.

Navrhli jsme ministerstvu vhodné kroky, včetně sběru potřebných dat, osvěty širšího okruhu úředníků i užší spolupráce s dalšími dotčenými rezorty, aby se v dalších školních rocích mohli ukrajínští žáci s postižením řádně vzdělávat a současně dostávali potřebnou podporu. Nyní čekáme na zpracování požadovaných dat ze strany ministerstva.

OCHRANA LIDÍ S POSTIŽENÍM

Už čtyři dny po vypuknutí konfliktu jsme vyzvali Úřad vlády, ministerstva vnitra, zahraničních věcí a zdravotnictví, jednotlivé kraje a Magistrát hlavního města Prahy, aby přijaly veškerá nezbytná opatření k zajištění ochrany a bezpečnosti lidí s postižením, zejména dětí, žen a seniorů. Apelovali jsme na všechny instituce, aby se cíleně zaměřily na potřeby těchto zvláště zranitelných skupin.

V odpovědi na [výzvu](#) Národního shromáždění lidí s postižením na Ukrajině (NADP) určenou zahraničním organizacím jsme vyjádřili hlubokou lítost nad aktuální situací na Ukrajině a odsoudili jsme ruskou invazi jako akt neoprávněné agrese. Dále jsme je informovali, že jsme apelovali na orgány státní správy a samosprávy v ČR, aby při přijímání opatření na pomoc uprchlíkům z Ukrajiny zohledňovaly potřeby lidí s postižením.

Vydali jsme i mimořádné číslo [Bulletinu](#) věnované tématu uprchlíků s postižením. Sdíleli jsme v něm užitečné informace a také představili, co jsme na podporu lidí s postižením už udělali. Spolupracující organizace jsme požádali o sdílení jejich aktivit, zkušeností, problémů a nedostatků, s nimiž se v souvislosti s aktuálním děním setkávají.

V srpnu jsme na setkání ze zástupci UNICEF mapovali možnosti vzájemné spolupráce. Pokud jde o práva dětí s postižením, domluvili jsme se, že nám UNICEF může poskytovat informace ze zahraničí, například o začleňování dětí z Ukrajiny. Podobně jsme se dohodli i na sdílení zkušeností v dalších společných tématech.

ŠKOLENÍ SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ

Na podzim 2022 jsme spolu s českou kanceláří Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) uspořádali sérii školení pro sociální pracovníky. Hlavním tématem byl právní rámec pomoci přichozím z Ukrajiny. Účastníky jsme na setkáních v Praze, Brně a Ostravě seznámili s nezbytnými právními a praktickými aspekty fungování dočasné ochrany. Zaměřili jsme se blíže na oblast sociálního zabezpečení, vzdělávání, zejména přístupu do škol, zdravotního pojištění a přístupu ke zdravotní péči a na oblast zaměstnání, zejména na předcházení pracovnímu vykořisťování. Mezi samostatná témata patřila i obrana proti diskriminaci, včetně přehledu inspekčních orgánů, na které se lze obrátit. Děti jsou nejvíce zranitelnou skupinou, a proto se

školení týkalo i jejich ochrany a fungování orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Prakticky se školení věnovalo také krizové intervenci, práci s válečnými uprchlíky a práci s emocemi a traumaty.

ŠKOLENÍ PRO KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ

Ve spolupráci s Královéhradeckým krajem jsme uspořádali online seminář zaměřený na postavení držitelů dočasné ochrany z Ukrajiny. Zabývali jsme se praktickými aspekty, jako je problematika vzdělávání dětí z Ukrajiny, zaměstnávání Ukrajinců a předcházení vykořisťování nebo možnosti obrany proti diskriminaci. Zaměřili jsme se i na otázku rovného přístupu k nájemnímu bydlení na obecní úrovni a v komerční sféře.

SPOLUPRÁCE S MEZINÁRODNÍ ORGANIZACÍ PRO MIGRACI

S Mezinárodní organizací pro migraci (IOM) jsme začali spolupracovat na školení pracovníků menších neziskových organizací, komunitních center a ukrajinské diaspory. Na prvním online setkání jsme v prosinci představili činnost a působnost veřejného ochránce práv. Další školení v roce 2023 zacílíme podle zájmu účastníků na konkrétní praktické aspekty dočasné ochrany.

3

Ombudsman a ochrana práv dětí

Česká republika je jednou z posledních evropských zemí, kterým chybí instituce specializovaná na ochranu práv dětí garantovaných Úmluvou o právech dítěte. Práva dětí se sice prolínají různými agendami veřejného ochránce práv od oblasti rodiny, zdravotnictví či sociálního zabezpečení a školství, přes prevenci špatného zacházení s dětmi v zařízeních, až po monitorování práv lidí s postižením. Činnost veřejného ochránce práv ale může takzvaného dětského ombudsmana nahradit jen do určité míry. Na to jsme v roce 2022 vytrvale upozorňovali veřejnost i politiky. Zároveň jsme zjišťovali, jak o svém životě a zapojení do společnosti přemýšlejí samotné děti.

Nejen dětem jsme po celý rok představovali při různých příležitostech práci a poslání ombudsmana. Děti jsme také aktivně zapojili. Pro galerijní tramvaj nám zaslaly desítky obrázků na téma ombudsman. Na historicky první ombudsmanskou konferenci pro děti se přihlášily téměř čtyři stovky žáků z celé republiky. Přes devadesát jsme jich pak v červnu na konferenci v Brně přivítali. Bavili jsme se s nimi o tom, jaký by podle nich měl být dětský ombudsman a co by měl dělat. A zjišťovali jsme, jaká témata je zajímají.

400

účastníků soutěže
o pozvánku na dětskou
ombudsmanskou kon-
ferenci

14

ekurzí pro školní
kolektivy

13

zahájených šetření

62

přijatých stížností od
dětí, z toho

13×

nás děti upozornily na
špatné poměry v za-
řízeních, kde žijí, jako
je dětský domov, vý-
chovný či diagnostický
ústav. Stěžovaly si na
špatné jídlo, přístup
personálu, nemožnost
komunikovat s rodinou
či neřešenou šikanu.
V některých přípa-
dech se jejich výtky
potvrdily i při našich
návštěvách.

Měníme pravidla

PŘÍPRAVY NA ZŘÍZENÍ DĚTSKÉHO OMBUDSMANA

Současný zákon o veřejném ochránci práv nám neumožňuje zabývat se právy dětí v celé šíři. Dodržování některých práv dětí tak není v České republice systematicky sledováno nezávislou institucí. Její vznik jsme podpořili v připomínkách pro Radu pro lidská práva OSN, které sloužily jako jeden z podkladů pro takzvaný Univerzální periodický přezkum lidskoprávních závazků České republiky. Stanovisko podporující zřízení této instituce jsme zaslali i vládě v souvislosti s poslaneckým návrhem na zřízení ochránce pro práva dětí.

V polovině roku jsme o chystaném zřízení dětského ombudsmana podrobně diskutovali s poslanci a zástupci ministerstev na pracovním jednání během dětské ombudsmanské konference a také se členy sněmovního Petičního výboru na jeho výjezdním zasedání v Kanceláři veřejného ochránce práv. Na podzim jsme se zapojili do pracovní skupiny svolané ministrem pro legislativu. V ní spolu s dalšími odborníky spolupracujeme na návrhu zákona, který by novou instituci ochránce práv dětí v našem právním řádu zakotvil.

📄 [Tisková zpráva ze dne 15. 6. 2022](#)

PODMÍNKY V ZAŘÍZENÍCH PRO DĚTI

Navštěvujeme zařízení, kde žijí děti omezené na osobní svobodě, jako jsou dětské domovy, výchovné ústavy nebo psychiatrické nemocnice. Naše doporučení pomáhají zlepšovat podmínky v těchto zařízeních a chránit děti před špatným zacházením. V roce 2022 jsme vydali souhrnné zprávy z návštěv [dětských psychiatrií](#) a [zařízení pro děti s nařízenou ústavní výchovou](#). Naše zjištění využije Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy při tvorbě koncepce ústavní výchovy (viz [str. 98](#)).

KDO MŮŽE UČIT ŽÁKY SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI?

Přesvědčili jsme Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, že výuku žáků se speciálními vzdělávacími potřebami by měli v maximální možné míře zajišťovat pedagogičtí pracovníci s odpovídající odbornou kvalifikací. Novela zákona o pedagogických pracovnících také počítá se změnou kvalifikace pro asistenty pedagoga (viz [str. 114](#)).

📄 [Připomínky ochránce k návrhu novely zákona o pedagogických pracovnících](#)

ZASAZUJEME SE O STEJNÉ PODMÍNKY PRO VŠECHNY PĚSTOUNY, KTEŘÍ NEMAJÍ KE SVĚŘENÝM DĚTEM VYŽIVOVACÍ POVINNOST

Řešili jsme změnu systému odměňování pěstounské péče. Stát začal od ledna 2022 rozlišovat mezi takzvanými [zprostředkovanými a nezprostředkovanými pěstouny](#) a jinak je oceňovat za jejich péči o svěřené děti. Zprostředkované pěstouny vedou v evidenci kraje a vybírají z nich nejvhodnější náhradní rodinu pro dané dítě. Nezprostředkovaní pěstouni v této evidenci nejsou. Často jsou to příbuzní dítěte. Může ale jít i o lidi, kteří se rozhodnou pomoci dětem, které by jinak pěstounskou rodinu našly těžko (sourozenecké skupiny nebo děti s postižením).

Zprostředkovaní pěstouni dostávají stejně jako před rokem 2022 odměnu pěstouna. Ta v praxi představuje jejich plat za péči o svěřené děti. Nově definovaná skupina nezprostředkovaných pěstounů dostává za stejnou činnost příspěvek při pěstounské péči. Na rozdíl od odměny pěstouna není tento příspěvek považován za příjem ze zaměstnání a neodvádí se z něj sociální a zdravotní pojištění. A liší se také výše obou dávek. Odměna pěstouna se odvíjí od minimální mzdy, příspěvek při pěstounské péči je stanovený násobkem životního minima jednotlivce.

Obrátilo se na nás mnoho pěstounů, které tato úprava poškozuje. Často šlo právě o lidi, kteří nejsou příbuzní svěřeného dítěte a vzali si ho do péče, protože nechtěli, aby zůstalo v ústavu nebo aby se tam vůbec dostalo. Ministra práce a sociálních věcí jsme upozornili na negativní dopady nového systému odměňování. Žádali jsme rovné

podmínky pro odměňování všech pěstounů, kteří nemají ke svěřenému dítěti vyživovací povinnost, bez ohledu na to, zdali se jedná o pěstouny zprostředkované či nezprostředkované.

Nakonec došlo ke změně zákona a nezprostředkovaní pěstouni jsou dočasně důchodově a zdravotně pojištěni. Ti, kteří byli pěstouny již před rokem 2022, jsou pojištěni po celou dobu pěstounské péče o svěřené dítě. Noví pěstouni mají pojištění pouze během prvních dvou let péče o dítě.

Připomínkovali jsme také započítávání doby pěstounské péče pro nárok na důchod i do jeho výše (viz [str. 60](#)).

📄 [Připomínky ochránce k návrhu novely zákona o důchodovém pojištění](#)

Pomáháme

Nejčastěji od nás chtěly pomoc děti nespokojené s úpravou jejich péče a styku po rozvodu nebo rozvodu rodičů. Zdůrazňovaly zejména to, že je v těchto sporech dospělí doma, na úřadech nebo na soudech nezapojují do rozhodování: nenaslouchají jim, neptají se na jejich názory a přání.

Dětské případy se týkaly například i zdravotního pojištění, školství, přiznaných dávek či důchodů nebo pobytu dětí-cizinců v České republice.

PROBLÉM SE ZDRAVOTNÍM POJIŠTĚNÍM DĚTÍ ZE SLOVENSKA

Dětem původně ze Slovenska a jejich strýci, který v České republice žádal o jejich svěření do péče, jsme poradili se zajištěním zdravotního pojištění. České zdravotní pojišťovny se zdráhaly děti pojistit. Nebylo jim totiž jasné, ve kterém státě mají být pojištěny. Kvůli tomu pak odmítali děti zaregistrovat i čeští lékaři. Hrozilo, že si děti budou muset platit za všechna případná ošetření.

Dětem jsme vysvětlili, že na jejich situaci myslí jedno evropské nařízení. Podle něj je rozhodující, že se už v České republice zabydlely a chodí tady do školy. Rozhodující naopak není, že rodiče jsou stále na Slovensku, kde nepracují, ani to, že soud zatím nerozhodl o jejich svěření do péče strýce.

Dětem jsme poradili, aby trvaly na registraci u české zdravotní pojišťovny a doložily jí například potvrzením o studiu, že skutečně bydlí v České republice a chodí tady do školy. Zároveň jsme si ověřili, že stejný názor zastává i [Kancelář zdravotního pojištění](#).

[Zpráva na dětském webu ze dne 8. 4. 2022](#)

BYDLENÍ S ASISTENČNÍM PSEM NA INTERNÁTĚ

Studentka, která potřebuje bydlet na internátě i se svým asistenčním psem, se bála, že jí může ředitel školy bydlení se psem zakázat. Sama se už domluvila s hlavní vychovatelkou internátu, že by mohla mít pokoj v přízemí blízko vchodu, psovi by otírala po příchodu tlapky a používala by také vlastní povlečení. Tím by předešla možným zdravotním problémům spolužáků způsobeným alergií na psí srst.

Studentce jsme vysvětlili, že bydlení se psem na internátě sice výslovně žádný zákon nezmiňuje, ale že na práva lidí se zdravotním postižením pamatuje antidiskriminační zákon. Ten zakazuje diskriminaci z důvodu zdravotního postižení a její onemocnění by za zdravotní postižení mohlo být považováno. Pokud by tedy ředitel školy vstup asistenčního psa do domova mládeže zakázal, mohlo by jít o diskriminaci. Studentku jsme také upozornili, že při posuzování možné diskriminace

vždy záleží na konkrétní situaci. Kroky ředitele musí být přiměřené a měly by zohledňovat konkrétní možnosti internátu a také ostatní ubytované.

[Zpráva na dětském webu ze dne 27. 4. 2022](#)

NÁVRAT K RODINNÉ TRADICI. CHLAPEC CHTĚL „VRÁTIT“ PŘÍJMENÍ PO PŘEDCÍCH

Sedmnáctiletý mladík u nás hledal radu a pomoc, jak si bezplatně vymoci navrácení původního příjmení, které nesli jeho předci. Zjistil totiž, že jeho praděd měl německé příjmení. To ale po druhé světové válce v matrikách počestili.

Z Radkova dopisu bylo vidět, že o svých předcích již mnohé vypátral. Přesto jsme mu doporučili, aby si nejprve z matričního zápisu narození svého praděda ověřil, že k počestění příjmení jeho mladších předků došlo skutečně bez právního důvodu. Poté by mohl požádat o provedení opravy zápisů v matričních knihách. Matrika na jejich základě může vydat nové doklady. Všechny tyto úkony musí matrika udělat bezplatně.

Radka jsme také upozornili, že s opravami by měli souhlasit všichni, koho se zápisy týkají. Po opravě rodných a oddacích listů si totiž budou muset vyřídít nové doklady, tedy občanku, pas,

řidičák nebo nejrůznější průkazky. Pokud by jeho příbuzní se změnou nesouhlasili, mohl by požádat o povolení změny příjmení za snížený správní poplatek 100 Kč, neboť jeho současné příjmení úřady dříve zkomolily.

[Zpráva na dětském webu ze dne 22. 9. 2022](#)

S čím jsme dětem také radili na webu [deti.ochrance.cz](#)

- › kdo má nárok na [zaopatřovací příspěvek](#)
- › jaká jsou pravidla pro [získání řidičáku](#)
- › proč si děti musí [změnit příjmení](#) po svatbě rodičů
- › jak je to se [clem](#) při nakupování ze zahraničí
- › k čemu mohou rodiny využít dávku [mimořádné okamžité pomoci](#)
- › proč si dát pozor na nahlášení studia na střední škole [zdravotní pojišťovně](#)

Mluvíme spolu

DĚTSKÁ OMBUDSMANSKÁ KONFERENCE

V červnu jsme uspořádali historicky [první konferenci určenou dětem](#). Účast na ní vyhrály školní kolektivy v kreativní soutěži na téma „[Jak ombudsman pomáhá dětem](#)“, do které se přihlášily čtyři stovky žáků ze třiatřiceti základních škol a víceletých gymnázií. Děti na konferenci diskutovaly s ombudsmanem a jeho bývalou zástupkyní. Během interaktivního workshopu pak řešily, co by podle nich měl dělat dětský ombudsman. Na řadu přišla i další témata, jako je participace dětí na veřejném životě nebo kde hledat pomoc při řešení různých problémů. Konferenci moderovala osmnáctiletá Ema a na jejích přípravách se podílely i dvanáctiletá Nina a patnáctiletá Anna.

Ve stejný den jsme na [tiskové konferenci](#) představili naše osvětové aktivity věnované dětem. Té se aktivně účastnila i třináctiletá Štěpánka.

 [Tisková zpráva ze dne 15. 6. 2022 – písemná verze](#)

 [Tisková zpráva ze dne 15. 6. – video v českém znakovém jazyce + CZ titulky](#)

DĚTSKÁ PARTICIPAČNÍ SKUPINA

V návaznosti na dětskou konferenci jsme koncem roku uspořádali setkání dětské participační skupiny. Dvanáct školních kolektivů z osmi základních škol z České republiky na něm prezentovalo projekty, které vymyslely v rámci naší výzvy Zkusme to změnit! Děti měly pojmenovat, co by chtěly změnit ve své škole, navrhnout, jak by to šlo provést, a následně se pustit do akce. Účastníci volali hlavně po lepším jídle ve školách a výuce finanční gramotnosti. Online setkání participační skupiny moderoval dvacetiletý Štěpán. Další setkání dětských skupin plánujeme v roce 2023.

Zapojili jsme i děti

Záleží nám na tom, aby se děti aktivně zapojovaly do našich aktivit a jejich práv. Proto:

- › čtrnáctiletá Anička natáčela sérii videí pro děti,
- › děti z brněnských základních škol vyzdobily galerijní tramvaj,
- › sedmnáctiletý Vojta ilustroval Úmluvu o právech dítěte a podílel se na designu nových webových stránek pro děti,
- › děti ze dvou základních škol se podílely na testování Úmluvy ve znění srozumitelném dětem,
- › sedmnáctiletá DODO se jako členka poradního orgánu ombudsmana podílela na monitorování práv lidí s postižením,
- › patnáctiletá Anna připravila podcast o činnosti ombudsmana pro děti,
- › osmnáctiletá Ema moderovala konferenci pro děti a s její přípravou nám pomáhaly dvanáctiletá Nina a patnáctiletá Anna,
- › třináctiletá Štěpánka prezentovala své zkušenosti s ombudsmanem na tiskové konferenci,
- › dvacetiletý Štěpán moderoval setkání dětské participační skupiny.

Co jsme v roce 2022 ještě stihli?

- › Naše [webové stránky pro děti](#) jsme převlékli do nového designu. Věříme, že jsou teď atraktivnější a přehlednější. Chtěli jsme, aby dětské webové stránky byly optimalizované i pro mobily či tablety, které děti používají nejčastěji. Díky tomu jsou přístupnější i dětem s postižením.
- › Ihned po vypuknutí války na Ukrajině jsme vydali [informační letáky](#) v ukrajinštině a češtině určené přímo pro děti. Zodpověděli jsme v nich nejčastější otázky, které trápily děti prchající před válkou.
- › Na jaře jsme činnost pro děti prezentovali v [Galerijní tramvaji](#) v Brně. Tramvaj nám pomáhaly vyzdobit děti z brněnských základních škol.
- › Během roku jsme dokončili natáčení série sedmi videí pro děti [#AničkaVloguje](#). V každém z dílů se Anička snaží přiblížit dětem jednotlivé oblasti působnosti ombudsmana. Vídeje jsou dostupná na našem YouTube kanále a na [deti.ochrance.cz](#).
- › Vydali jsme [Úmluvu o právech dítěte ve znění srozumitelném dětem](#).
- › Ve spolupráci s patnáctiletou Annou jsme natočili díl podcastu Na kávu s ombudsmanem na téma [Jak ombudsman pomáhá dětem](#).
- › Uspořádali jsme [14 exkurzí](#) pro školní kolektivy, v rámci kterých jsme děti interaktivně seznámili s naší činností.
- › Aktivně se věnujeme také vysokoškolským studentům – v rámci výuky odborných předmětů na právnických fakultách i při jejich individuálních stážích.

Většina činností směřujících k dětem byla realizována a financována v rámci projektu Posílení aktivit veřejného ochránce práv v ochraně lidských práv (směrem k ustanovení Národní lidskoprávní instituce v ČR), číslo projektu: LP-PDP3-001. Tento projekt je financován z prostředků fondů EHP a Norska 2014–2021 a státního rozpočtu ČR.

Úmluva o právech
dítěte

ve znění srozumitelném dětem

Nejste sami, je s vámi

4

Rodina, zdravotnictví a práce

POMOHLI JSME NEBO PORADILI*

* počty podnětů vyřízených v roce 2022

 435
rodinám

 222
lidem, kteří nebyli spokojeni s poskytovanými zdravotními službami

 69
lidem s problémy s úřadem práce

 62
lidem s pojistným na zdravotním pojištění a s činností zdravotních pojišťoven

 62
dětem

NEJČASTĚJI LIDÉ HLEDALI POMOC S*

* počty podnětů přijatých v roce 2022

 výkonem sociálně-právní ochrany dětí	449
 stížností na poskytované zdravotní služby	207
 postupem OSPOD jako kolizního opatrovníka	58
 dluhy na pojistném	33
 problémy v dětských domovech a dalších zařízeních pro děti	31
 podporou v nezaměstnanosti	26
 vyřazením z evidence úřadu práce	23

11 640
vyřízených podnětů, z toho

11 168
v působnosti

506
mimo působnost

10 415
přijatých podnětů se týkalo takzvané očkovací vyhlášky, všechny tyto podněty jsme také vyřídili

171
ukončených šetření, z toho

118
případů, kdy úřady chybovaly, z toho

6
případů, kdy se nepodařilo zajistit, aby úřady svou chybu napravily

Počátkem roku 2022 jsme ještě řešili dopady pandemie. Obdrželi jsme 10 415 podnětů k uvažovanému zavedení povinného očkování proti onemocnění covid-19. Požádali jsme ministra zdravotnictví o vyjádření k vyhlášce zavádějící povinné očkování a upozornili ho na konkrétní aspekty očkování, zejména na situaci těhotných zaměstnankyň, lidí s kontraindikací a těch, kteří prodělali laboratorně potvrzené onemocnění v nedávné době a běží jim ochranná lhůta po prodělaném onemocnění.

V souvislosti s válkou na Ukrajině jsme se intenzivně zabývali situací nezletilých bez doprovodu přicházejících do ČR (viz [str. 36](#)). Opakovaně se na nás obraceli rodiče, kteří chtěli, ale nemohli být v nemocnici se svými hospitalizovanými dětmi. Častým tématem jejich stížností byla i přítomnost u porodů. Hojně jsme řešili podněty týkající se dluhů na pojistném a úhrad zdravotní péče z veřejného zdravotního pojištění. V některých případech jsme museli vyhodnotit, ve kterém státě má být člověk pojištěn. Téměř tři desítky žen si stěžovaly na rozhodnutí Ministerstva zdravotnictví. To zamítlo jejich žádosti o odškodnění za protiprávní sterilizaci. V osmi případech jsme začali postup ministerstva šetřit. Lidé poukazovali na nedostatek lékařů v určitém regionu nebo oboru medicínské péče. Odkazovali jsme je na zdravotní pojišťovny, které by měly nedostatek lékařů řešit. Stále rezonovalo i téma vyřazování uchazečů o zaměstnání z evidence úřadu práce. Zabývali jsme se zejména tím, jak úřady práce přistupovaly k zachování proporcionality mezi mírou porušení povinnosti a sankcí v podobě vyřazení z evidence.

Měníme pravidla

ČR POTŘEBUJE JEDNOTNOU CELOSTÁTNÍ DATABÁZI PRO VYHLEDÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ A OSVOJITELŮ

Dokončili jsme šetření z vlastní iniciativy zaměřené na postup krajských úřadů a orgánů sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) při vyhledávání pěstounů a osvojitelů dětem, které jsou v pěstounské péči na přechodnou dobu.

Upozornili jsme, že je potřeba, aby spolu OSPOD a krajské úřady aktivně spolupracovaly. Také je podle nás nutné zaměřit větší pozornost na vyhledávání žadatelů, kteří budou ochotni a schopni přijímat zvláště zranitelné děti, jako jsou děti menšinových etnik, sourozenecké skupiny nebo děti s postižením. Tyto žadatele je nutné vytipoval, motivovat a podporovat už v rámci příprav. Navrhli jsme, aby OSPOD dítěte měl právo zasáhnout do konečného výběru vhodného žadatele a aby krajské úřady vždy odůvodňovaly výběr vhodného žadatele či skutečnost, proč k výběru nedospěly. Naopak jsme nedoporučili zveřejňování informací o dětech prostřednictvím příběhů například na internetových stránkách krajských úřadů kvůli možnému zásahu do soukromí dítěte, zachování jeho důstojnosti nebo riziku, že dítě někdo z příběhu pozná.

Znovu jsme upozornili na potřebu mít jednotnou celostátní databázi žadatelů o pěstounskou péči a osvojení přístupnou krajským úřadům, stejně jako metodiku, která by sjednotila postupy úřadů v této oblasti. Ministr práce a sociálních věcí nám slíbil, že naše doporučení zohlední při metodickém vedení krajských úřadů i v připravované novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 6324/2021/VOP](#)
[Výzkumná zpráva](#)

PŘÍTOMNOST RODIČŮ A JINÝCH ZÁKONNÝCH ZÁSTUPCŮ U HOSPITALIZOVANÝCH DĚTÍ STÁLE NENÍ SAMOZŘEJMOSTÍ

Také v letošním roce jsme dostali řadu stížností rodičů, kteří chtěli být u svých hospitalizovaných dětí, ale nemocnice jim to neumožnila. Šlo například o matku, která nemohla takřka týden navštívit tříměsíční dceru. Holčička byla v období výrazného výskytu onemocnění covid-19 po operaci na jednotce intenzivní a resuscitační péče. Jindy nechtěl personál nemocnice umožnit matce nepřetržitou přítomnost u syna, který musel být přikurtován na lůžku. Zabývali jsme se také případem chlapce, který v celkové anestezii opakovaně podstupoval magnetickou rezonanci. Špatně snášel proces uspávání, proto s ním matka chtěla být během uvedení do anestezie až do doby, než usne.

V jiné nemocnici zase měli chybně za to, že stačí, když je u dítěte jeden z rodičů. Druhému tak nepřetržitý pobyt s potomkem neumožňovali. Podle zákona má přítom dítě právo na přítomnost obou rodičů. Od roku 2020 jsme opakovaně o našich šetřeních a pochybeních nemocnic jednali s Ministerstvem zdravotnictví. To po urgentních připravilo metodický pokyn pro přítomnost zákonných zástupců i dalších blízkých osob při poskytování zdravotních služeb dětem.

[Zpráva, stanovisko a sankce ochránce: sp. zn. 3045/2021/VOP](#)
[Tisková zpráva ze dne 20. 4. 2023](#)
[Zpráva a stanovisko ochránce: sp. zn. 820/2021/VOP](#)
[Zpráva a stanovisko ochránce: sp. zn. 305/2021/VOP](#)
[Zpráva, stanovisko a sankce ochránce: sp. zn. 1002/2021/VOP](#)

PORODY JSOU ČASTÝM TÉMATEM STÍŽNOSTÍ

I v roce 2022 jsme se museli opakovaně zabývat tím, jak krajské úřady vyřizují stížnosti rodičů i otců novorozeneckých dětí na postup porodnic a jejich zaměstnanců.

Předmětem stížností bylo chování zdravotníků a dalšího personálu. Rodiče jejich přístup nejčastěji označovali jako neetický, hrubý či pohrdavý. Rodičky velmi často rozporovaly nejrůznější úkony porodníků, s nimiž nevyslovily informovaný souhlas. Ještě častěji poukazovaly na to, že zdravotníci nevyslyšeli jejich porodní přání. Specifickou oblastí námitek rodiček bylo jejich oddělení od dětí bezprostředně po porodu.

Krajským úřadům, které stížnosti rodičů na porodnice vyřizují, jsme vytýkali, že se stížnostmi řádně nezabývaly: nedokázaly dostatečně zjistit skutkový stav, bezdůvodně upřednostňovaly tvrzení porodnic před tvrzeními rodiček, hodnotily odbornou medicínskou stránku věci bez stanoviska nezávislého odborníka a nedostatečně či vůbec se nezabývaly právními otázkami, jako jsou informované souhlasy či přítomnost zákonných zástupců.

Krajské úřady navíc často odmítaly připustit svá pochybení a museli jsme se obracet až na Ministerstvo zdravotnictví, které nám následně dávalo za pravdu. Je patrné, že oblast porodnictví je pro všechny strany velmi citlivá, proto jsme chtěli především kultivovat praxi krajských úřadů při vyřizování stížností tak, aby byly jejich závěry věrohodné a přezkoumatelné.

[Zpráva, stanovisko a sankce ochránce: sp. zn. 6046/2020/VOP](#)
[Zpráva a stanovisko ochránce: sp. zn. 6375/2020/VOP](#)
[Zpráva ochránce a stanovisko: sp. zn. 6727/2020/VOP](#)
[Zpráva a stanovisko ochránce: sp. zn. 7100/2020/VOP](#)
[Zpráva ochránce: sp. zn. 2995/2021/VOP](#)
[Zpráva ochránce: sp. zn. 3925/2021/VOP](#)
[Zpráva ochránce: sp. zn. 7296/2020/VOP](#)

BYLO TO ZNEUŽITÍ PRÁVA NA INFORMACE?

Zaměstnanec oblastního inspektorátu práce v době dlouhodobé pracovní neschopnosti požádal všechny orgány inspekce práce o poskytnutí informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím. Ty ale jeho žádosti odmítly s tím, že jako zaměstnanec inspektorátu práce si může informace dohledat sám ve vnitřním informačním systému, a nařkly ho, že zneužívá práva na informace.

Tuto argumentaci jsme odmítli. Není podstatné, zda má žadatel jako zaměstnanec povinného subjektu přístup do vnitřního informačního systému. Pokud žádal informace, které by povinný subjekt mohl poskytnout komukoliv jinému, měl je poskytnout i jemu.

Generální inspektor Státního úřadu inspekce práce nakonec připustil, že i zaměstnanec může zaměstnavateli podávat žádosti podle zákona o svobodném přístupu k informacím směřující k činnosti zaměstnavatele. A přislíbil, že s naším právním hodnocením seznámí pracovníky všech oblastních inspektorátů práce a Státního úřadu inspekce práce, kteří se zabývají vyřizováním žádostí o informace.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 12704/2022/VOP](#)

ÚŘAD PRÁCE MUSÍ KOMUNIKOVAT SROZUMITELNĚ

Stěžovatelka chtěla požádat úřad práce o zprostředkování zaměstnání a o podporu v nezaměstnanosti. Pracovnice úřadu ale do kontaktního listu uchazeče o zaměstnání zapsala, že „uchazečka nežádá Pvn“, aniž by zjistila její skutečný zájem. Stěžovatelka úřední zkratce nerozuměla a vše podepsala. Co tato zkratka znamená, se dozvěděla až na další schůzce. Teprve poté požádala také o podporu v nezaměstnanosti. Více než měsíc byla bez jakékoliv finanční podpory od státu, ačkoliv na ni měla nárok. V reakci na naši zprávu úřad své pochybení uznal. Zároveň přislíbil, že nebude používat úřední zkratky v dokumentech. Kromě toho se pracovníci úřadu práce budou vždy výslovně ptát, zda uchazeč žádá o podporu v nezaměstnanosti. Stejný postup budou dodržovat při telefonické nebo e-mailové komunikaci.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 4135/2021/VOP](#)

PŘI ROZHODOVÁNÍ O ŽÁDOSTECH O ODSTRANĚNÍ TVRDOTI ZÁKONA MUSÍ MINISTERSTVO POSTUPOVAT PŘEDVÍDATELNĚ

Brněnská obecně prospěšná společnost zaměstnávající 57 lidí převážně s duševním onemocněním nesouhlasila s postupem úřadů při posuzování její žádosti o příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Úřad práce zjistil, že společnost má za předchozí čtvrtletí nedoplatky na odvodech státu ve vztahu ke zdravotním pojišťovnám. Účetní totiž onemocnění a platby odeslala s mírným zpožděním. Kvůli tomu společnost nesplnila zákonnou podmínku bezdlužnosti.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ani ministryně práce a sociálních věcí nevyhověly žádostem společnosti o odstranění tvrdosti zákona a neumožnily jí tak čerpat příspěvek ve výši 2,1 milionu korun.

Ministryni i ministerstvu jsme vytkli, že postupovaly formalisticky, protože neposoudily, že šlo o výjimečný případ, hodný zvláštního zřetele, a neprominuly splnění podmínky bezdlužnosti. Namítali jsme také, že nepostupují předvídatel-

ně a jednotně při posuzování důvodů hodných zvláštního zřetele. Během šetření jsme totiž zjistili, že v mnoha obdobných případech žádostem vyhověly.

Vyzvali jsme ministerstvo, aby pro naplnění zásady legitimního očekávání vypracovalo interní materiál, který by zajistil sjednocení rozhodovací praxe ministerstva při posuzování žádostí o odstranění tvrdosti zákona.

Ministerstvo splnilo námi navržené opatření k nápravě až v roce 2022, kdy vydalo interní instrukci pro postup v případě odstranění tvrdosti zákona u žádostí o příspěvek na podporu zaměstnávání lidí se zdravotním postižením.

Společnost, jejíž případ diskuzi o pravidlech prominutí podmínky bezdlužnosti odstartoval, se po odmítnutí správními úřady obrátila na soud. Krajský soud v Brně v srpnu 2022 rozhodnutím ministerstva o zamítnutí žádosti o odstranění tvrdosti zákona zrušil a vrátil zpět úřadu práce k novému projednání. Ministerstvo nepodalo kasační stížnost a rozhodnutí nabylo právní moci. Společnost nakonec počátkem roku příspěvek 2,1 milionu korun dostala.

 [Zpráva a stanovisko ochránce: sp. zn. 4439/2020/VOP](#)

 [Tisková zpráva ze dne 30. 8. 2022](#)

Pomáháme

KDE HLEDAT PEČOVATELE NEBO ZAŘÍZENÍ PRO „HRANIČNÍ DĚTI“?

Rodina devítiletého chlapce s kumulací zdravotního postižení se ocitla v těžké situaci. Hoch s autistickými rysy má středně těžké mentální postižení, ADHD, dětskou mozkovou obrnu a epilepsii. Objevuje se u něj agresivní chování a kvůli zkráceným šlachám na nohou špatně chodí. Chlapci zemřel otec a matka podala návrh na nařízení ústavní výchovy, protože by s ohledem na vlastní zdravotní postižení nedokázala péči o chlapce zajistit. Soud řízení odročil, když se OSPOD nedařilo najít zařízení, které by mělo volnou kapacitu a „bylo ochotné“ chlapce přijmout. Hoch zatím přechodně pobýval v psychiatrické nemocnici. OSPOD oslovil celkem 25 zařízení, než se mu podařilo pro chlapce nalézt místo v dětském domově. Ten se ovšem nacházel 130 kilometrů od bydliště matky, což jí prakticky znemožňovalo chlapce navštěvovat.

Některá zařízení (školská i zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc) odmítla chlapce přijmout, aniž by pro to uváděla zákonné důvody. Argumentovala například výchovnými problémy nebo tím, že je moc mladý či užívá psychiatrické léky. Pro svěření do pobytové sociální služby, tedy domova pro osoby se zdravotním postižením, měl chlapec zase příliš malé zdravotní omezení. Na tento systémový problém jsme upozornili i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

OSPOD naštěstí velmi aktivně pracoval s matkou. A za spolupráce původní školy se nakonec podařilo vyjednat chlapcův pobyt v internátní škole, která je blíže bydlišti matky. Kontakty chlapce s matkou se tak obnovily.

 [Zpráva ochránce: sp. zn. 2950/2021/VOP](#)

NEZLETILÁ MATKA POTŘEBUJE ZVÝŠENOU MÍRU OCHRANY A PODPORY

OSPOD řešil těhotenství dvanáctileté dívky se zdravotním postižením. Spolupracoval s dívkou i s její matkou. Dívka měla zájem o dítě pečovat. S ohledem na její trvalý ústavní výchovu a zcela nevhodné výchovné prostředí její rodiny navrhl OSPOD přemístění dívky do výchovného ústavu se specializací na péči o nezletilé matky s dětmi. Několik dní po porodu však jiný OSPOD (OSPOD narozeného dítěte) podal návrh soudu na předběžné opatření na svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu. Důvodem bylo, že po dvou dnech hospitalizace dívka odešla z porodnice. Šla za svojí sociální pracovníci, protože se jí v porodnici nelíbilo – například jí nemocnice neumožňovala návštěvy její matky.

OSPOD dítěte závažně pochybil podáním návrhu na předběžné opatření. Přestože věděl, že nezletilá matka má zájem o dítě pečovat, nepřednostnil jejich společné umístění. Vůbec také nekomunikoval s nezletilou matkou a neověřoval důvody jejího odchodu z porodnice ani nezohlednil, že se do porodnice vrátila. Pochybil, když nemyslel na zajištění náležitého kontaktu dítěte s matkou.

Podařilo se nám dosáhnout nápravy. Došlo k navázání a rozvíjení vzájemného vztahu matky a dítěte, a to v podobě častého osobního kontaktu a nakonec i sloučení matky a jejího dítěte.

Oba úřady poté vypracovaly zásady sociální práce s nezletilými matkami a matkami se zdravotním postižením. Jsou totiž zranitelnější, mají specifické potřeby a vyžadují zvýšenou míru ochrany a podpory.

[Zpráva a stanovisko ochránce: sp. zn. 700/2021/VOP](#)

DĚTI MAJÍ PRÁVO NA KONTAKT S MATKOU, I KDYŽ JE VE VĚZENÍ

Matka ve výkonu trestu odnětí svobody neměla žádný kontakt se svými dvěma dětmi, které soud svěřil do pěstounské péče. Předtím si přitom s nimi pravidelně telefonovala a děti na ni reagovaly dobře.

OSPOD sice kontakty podporoval, pěstouni i jejich doprovázející organizace ale žádali pozdrzení kontaktů s odkazem na potřebu půlroční adapta-

ce dětí u pěstounů. Tvrdili, že děti psychicky nezvládají ani zmínku o matce.

Nastavení jakýchkoliv překážek v kontaktu dítěte s rodiči s odkazem na adaptaci dítěte v pěstounské rodině ale nemá oporu v zákoně. OSPOD pochybil zejména v komunikaci se zúčastněnými subjekty. Měl být aktivní a převzít roli koordinátora. Až v reakci na šetření začal vést pěstouny k řešení negativních reakcí dětí na zmínky o matce pomocí odborné psychologické pomoci. Požádal věznic o zapojení matky prostřednictvím online platformy a za účasti sociální pracovníce věznice, která mohla matku na kontakty připravovat. OSPOD také zapracoval plán kontaktů matky s dětmi do individuálního plánu ochrany dětí. V případě, že pěstouni nebudou jeho kroky a cíle naplňovat, podá OSPOD podnět soudu na úpravu styku matky s dětmi.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 6133/2021/VOP](#)

JAK JE MOŽNÉ, ŽE VYPRACOVÁNÍ ZNALECKÉHO POSUDKU TRVÁ TŘI ROKY?

Řešili jsme spor rodičů o styk otce s desetiletou dcerou. Otec dceru od jejího narození téměř neviděl. Zpočátku o ni sice nejevil příliš velký zájem, od jejích tří let se s ní snažil sblížit a být součástí jejího života. Tomu bránila matka a její rodiče. OSPOD podporoval kontakt otce s dcerou a neuznal důvody matky, pro které kontakt odmítala.

Zvláštností případu však bylo, že soudem nařízené vypracování znaleckých posudků trvalo přesně tři roky. Nepříjemnou délku znaleckého zkoumání kvůli obstrukcím na straně matky OSPOD neřešil. Přitom mohl výrazně intenzivněji a autoritativněji působit na matku, aby i s dcerou podstoupila vyšetření. OSPOD kritiku uznal, provedl používané pracovní postupy a vytvořil interní metodiku k výkonu kolizního opatrovnictví.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 3659/2019/VOP](#)

OMEZIT NEBO ZAKÁZAT STYK RODIČŮ S DĚTMI MŮŽE JEDINĚ SOUD, NE DĚTSKÝ DOMOV

Stejně jako v minulých letech jsme vedli několik šetření zaměřených na kontakty rodičů s dětmi žijícími v ústavních zařízeních. V jednom případě rodiče tří dětí žijících v dětském domově namíta-

li, že mohou své děti navštěvovat jen pod dohledem pracovníka dětského domova. Toto opatření vyžadoval OSPOD, aniž by existovalo soudní rozhodnutí omezující styk rodičů s dětmi. Dětský domov jsme upozornili, že upravit, omezit či dokonce zakázat styk rodičů s dětmi může jedině soud. OSPOD ani dětský domov takovou pravomoc nemají. Pokud mají za to, že je v zájmu dětí, aby styk dětí s rodiči probíhal jinak, například asistovaně, v omezeném čase či na určeném místě, nebo aby dokonce neprobíhal vůbec, musí se obrátit na soud s podnětem na úpravu styku.

V jiném případě dětský domov matce nejprve umožňoval styk se synem. Posléze však soud informoval vedení domova, že proti matce je vedeno trestní řízení a dítě je v roli svědka, tudíž by s matkou nemělo přijít do styku. Soud však kontakt formálně neupravil ani nezakázal. Jednalo se pouze o neformální žádost, které dětský domov vyhověl. Dětský domov jsme upozornili, že takto postupovat nelze a že k jakékoliv úpravě styku rodičů s dětmi musí existovat soudní rozhodnutí. V případě probíhajícího trestního řízení lze uvažovat i o předběžném opatření státního zástupce.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 1785/2021/VOP](#)

[Zpráva ochránce: sp. zn. 5274/2021/VOP](#)

DO SVÉ ZDRAVOTNICKÉ DOKUMENTACE MŮŽETE NAHLÍŽET ZDARMA I PO HOSPITALIZACI

Zjistili jsme, že poskytovatel zdravotních služeb neumožňuje pacientům po ukončení jejich hospitalizace včasné a bezplatné nahlížení do zdravotnické dokumentace a bezodkladné pořizování kopií z ní vlastními prostředky.

Poskytovatel ale nemůže zpoplatňovat nahlédnutí do zdravotnické dokumentace ani její přípravu k nahlédnutí. Stejně tak by poskytovatel měl umožňovat i bezplatné pořizování kopií zdravotnické dokumentace vlastními prostředky.

Obrátili jsme se proto na pražský magistrát, který poskytovateli udělil oprávnění k poskytování zdravotních služeb, a požadovali zjednání nápravy. Poskytovatel přestal poplatek vybírat a změnu promítl i na své webové stránky.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 7116/2021/VOP](#)

SE ZAJIŠTĚNÍM LÉKAŘE MUSÍ POMOCI ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA

Pomohli jsme matce, která marně, a to i prostřednictvím své zdravotní pojišťovny, hledala dětského lékaře pro svou několikaměsíční dceru. Zdravotní pojišťovny přitom mají povinnost zajistit místní a časovou dostupnost zdravotní péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění svým pojištěncům. Dosáhli jsme toho, že zdravotní pojišťovna kontaktovala smluvní dětskou lékařku v oblasti s požadavkem, aby péči pro nezletilou zajistila.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 1879/2022/VOP](#)

JE NUTNÉ OZNAMOVAT ÚŘADU PRÁCE NULOVÝ VÝDĚLEK?

Stěžovatelka byla v evidenci uchazečů o zaměstnání a současně měla uzavřenou dohodu o pracovní činnosti na dobu neurčitou u agentury práce. Ta pro ni však zrovna neměla žádnou práci a stěžovatelka s výkonem práce ani nezačala. Domnívala se, že pokud má nulový výdělek, nemusí situaci na úřadu práce vůbec řešit. Úřad práce ale její jednání hodnotil jako nesplnění oznamovací povinnosti a vyřadil ji z evidence.

Zákon stanoví, že uchazeč o zaměstnání může během evidence na úřadu práce pracovat na dohodu o pracovní činnosti, pokud si nevydělá za jeden měsíc více než polovinu minimální mzdy (tzv. nekolidující zaměstnání). Výkon nekolidujícího zaměstnání však musí uchazeč oznámit při podání žádosti o zprostředkování zaměstnání nebo nejpozději v den nástupu k výkonu této činnosti.

Vyhodnotili jsme, že úřad práce pochybil, když nesprávně posoudil jednání stěžovatelky jako maření součinnosti s úřadem práce bez vážného důvodu a vyřadil ji z evidence uchazečů o zaměstnání. Ministerstvo práce a sociálních věcí se ztotožnilo s našimi závěry a rozhodnutí o vyřazení stěžovatelky z evidence úřadu práce zrušilo.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 7827/2022/VOP](#)

ÚŘAD NEOPRÁVNĚNĚ ZADRŽOVAL PODPORU V NEZAMĚŠTNANOSTI

Stěžovatel byl v evidenci uchazečů o zaměstnání od 1. července do 12. září 2021. Po celou tuto dobu mu náležela podpora v nezaměstnanosti, tedy i za dvanáct dní v září. Stěžovatel však za září poměrnou část podpory neobdržel.

Úřad práce pochybil tím, že zastavil vyplácení podpory v nezaměstnanosti stěžovateli dříve, než nastaly účinky rozhodnutí o jeho vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání. Také chybně nevydal rozhodnutí ve správním řízení. Úřad práce své pochybení uznal a dlužnou část podpory v nezaměstnanosti stěžovateli vyplatil.

Zpráva ochránce: sp. zn. 241/2022/VOP

Mluvíme spolu

Pokračovali jsme v seminářích pro pracovníky OSPOD na téma náhradní rodinné péče. Uspořádali jsme pro ně i dva semináře na nové téma – role OSPOD v řešení rodičovských konfliktů při péči o děti.

Na celostátní konferenci nestátní neziskové organizace TRIADA jsme představili doporučení ochránce ke zprostředkování náhradní rodinné péče a závěry ze šetření zaměřených na kontakty dětí s rodiči ve výkonu trestu odnětí svobody.

Pro Justiční akademii jsme přednášeli o velmi aktuální problematice – roli OSPOD při řešení situace nezletilých cizinců bez doprovodu (viz [str. 92](#)). Na stejné téma jsme přednášeli také nevládním neziskovým organizacím.

Kvůli četným negativním zjištěním v oblasti ústavní výchovy, nastavení systému a činnosti školských zařízení, v nichž děti s nařízenou ústavní výchovou žijí, se pravidelně setkáváme s představiteli Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Opakovaně poukazujeme zejména na potřebu novelizace zastaralého zákona o výkonu ústavní a ochranné výchovy či jeho nahrazení novým, moderním právním předpisem na poli ochrany ohrožených dětí.

Aktivně jsme se účastnili setkání nemocničních ombudsmanů, na kterém jsme představili po-

znatky z činnosti ochránce v oblasti zdravotnictví se zaměřením na problematiku náhravek pořízovaných pacientů jako důkaz při vyřizování stížností. Na stejné téma jsme uspořádali workshop pro zaměstnance Ústřední vojenské nemocnice v Praze.

V periodiku Právo a rodina jsme publikovali články „K některým aspektům očkování nezletilých dětí proti covid-19“ a „Můžu být se svým dítětem v nemocnici? Aneb přítomnost zákonných zástupců u nezletilých pacientů v praxi veřejného ochránce práv.“

Do Časopisu zdravotnického práva a bioetiky jsme přispěli článkem „Možné dopady rozhodnutí Nejvyššího správního soudu k testování na přítomnost antigenu koronaviru SARS-CoV-2 z pohledu veřejného ochránce práv.“

V Listech sociální práce vyšlo „Zprostředkování zaměstnání osobám se zdravotním postižením v praxi veřejného ochránce práv“ a „Možnost poskytnutí příspěvků APZ uchazeči v exekuci.“

Vydali jsme [sborník Zdravotní pojištění](#) a [informační leták](#) k rozhodování zdravotních pojištěven o úhradách.

Sociální zabezpečení

POMOHLI JSME NEBO PORADILI*

* počty podnětů vyřízených v roce 2022

 lidem s invalidními důchody	311
 lidem s příspěvkem na bydlení	108
 lidem s příspěvkem na péči	106
 lidem s příspěvkem na živobytí	96
 lidem se starobními důchody	83
 lidem s nemocenskou	58

NEJČASTĚJI LIDÉ HLEDALI POMOC S*

* počty podnětů přijatých v roce 2022

 invalidními důchody	371
 příspěvkem na péči	127
 příspěvkem na bydlení	121
 příspěvkem na živobytí	90
 starobními důchody	89
 nemocenskou	57
 průkazem osoby se zdravotním postižením	49

1433

vyřízených podnětů

všechny podněty z oblasti sociálního zabezpečení jsou v působnosti ombudsmana

2×

vzrostl oproti předchozímu roku počet přijatých podnětů týkajících se příspěvku na bydlení

249

ukončených šetření, z toho

166

případů, kdy úřady chybovaly, z toho

4

případy, kdy se nepodařilo zajistit, aby úřady svou chybu napravily

V rámci pracovních skupin a komisí jsme se v roce 2022 aktivně podíleli na nastavení systému sociálního zabezpečení pro uprchlíky z Ukrajiny (viz [str. 32](#)).

Dosáhli jsme osvobození od správního poplatku za ověření podpisu na potvrzení o žití pro příjemce důchodů z jiných členských států EU.

Dokončili jsme [výzkum](#), ve kterém jsme se zabývali postupem úřadu práce při stanovení obvyklého nájemného pro doplatek na bydlení.

Napsali jsme šest článků pro odbornou veřejnost.

Odvysílali jsme tři podcasty pro nejširší veřejnost o [dávkách mimořádné okamžité pomoci](#), [invalidních důchodech](#) a [příspěvku na péči](#).

V televizním pořadu Sama doma jsme divákům přiblížili témata související s [rodičovskou a mateřskou dovolenou](#) a s [odchodem do důchodu](#).

Měníme pravidla

ZNEVÝHODNĚNÍ PRACUJÍCÍCH DŮCHODCŮ POBÍRAJÍCÍCH POZDNÍ (ODLOŽENÝ) STAROBNÍ DŮCHOD

V připomínkách k novele zákona o důchodovém pojištění jsme opakovaně požadovali narovnání podmínek pro pracující důchodce. Žádali jsme o možnost zvýšení takzvaného pozdního neboli odloženého starobního důchodu za další výkon výdělečné činnosti při jeho současném pobírání. Odložený důchod pobírají lidé, kteří nezískali potřebnou dobu důchodového pojištění pro vznik nároku na řádný starobní důchod. Na rozdíl od řádného starobního důchodu se ale pozdní starobní důchod za další výkon výdělečné činnosti nezvyšuje. Pracující příjemce pozdního starobního důchodu tak sice ze svého výdělku povinně platí pojistné na sociální zabezpečení, neobdrží za něj však z důchodového systému žádné protiplnění. Žádali jsme proto narovnání tohoto rozdílného zacházení s důchodci a zvyšování všech starobních důchodů za další výkon výdělečné činnosti.

Ministerstvo práce a sociálních věcí se nakonec rozhodlo jít jinou cestou a zvyšování starobních důchodů za další výkon výdělečné činnosti při jejich současném pobírání úplně zrušit. Zároveň ovšem osvobodilo pracující důchodce od povin-

nosti hradit ze svých výdělků pojistné na sociální zabezpečení. Toto řešení akceptujeme.

[Připomínky veřejného ochránce práv k novele zákona o důchodovém pojištění](#)

OSVOBOZENÍ OD SPRÁVNÍHO POPLATKU ZA OVĚŘENÍ PODPISU NA POTVRZENÍ O ŽITÍ

Zjistili jsme, že obecní a krajské úřady, Czech pointy či zastupitelské úřady vybírají od příjemců důchodů z jiných států správní poplatek za ověření podpisu na potvrzení o žití. Opakované zasílání tohoto potvrzení vyžaduje při vyplácení důchodů do jiného státu naprostá většina zahraničních institucí. Ministerstvo vnitra v minulosti doporučilo ověřujícím orgánům, aby poplatek vybíraly. Od poplatku bylo osvobozeno pouze ověření podpisu na potvrzení o žití určené českým orgánům sociálního zabezpečení.

Evropská koordinační nařízení a smlouvy o sociálním zabezpečení, které ČR uzavřela, ale zakotvují povinnost českých státních orgánů zacházet s příjemci důchodů z jiných členských států Evropského hospodářského prostoru a ze smluvních států stejně jako s příjemci českých důchodových dávek. Poplatek za ověření podpisu na potvrzení o žití tak státní orgány nemají vybírat.

Ministerstvo na popud ombudsmana svoji metodiku změnilo a informovalo podřízené úřady, že příjemci důchodů ze smluvních států jsou od poplatku za ověření podpisu na potvrzení o žití osvobozeni.

[Metodika Ministerstva vnitra k osvobození od správního poplatku](#)

PLNÉ ZAPOČÍTÁVÁNÍ DOBY NEZPROSTŘEDKOVANÉ PĚSTOUNSKÉ PÉČE PRO DŮCHOD

Zasazovali jsme se o zlepšení podmínek pro takzvané [nezprostředkované pěstouny](#) (viz [str. 42](#)). Žádali jsme Ministerstvo práce a sociálních věcí o zavedení stejných pravidel pro odměňování všech pěstounů, kteří nemají ke svěřenému dítěti vyživovací povinnost. Ministerstvo

odmítlo změnu odměňování pěstounské péče, nicméně předložilo novelu zákona o důchodovém pojištění, díky které jsou nezprostředkovaní pěstouni důchodově a zdravotně pojištěni. Zároveň jsme dosáhli našimi připomínkami toho, že se doba nezprostředkované pěstounské péče bude započítávat pro nárok i pro výši starobního a invalidního důchodu v plném rozsahu.

[Připomínky k návrhu novely zákona o důchodovém pojištění](#)

PŘESVĚDČIVĚJŠÍ ODŮVODŇOVÁNÍ ROZHODNUTÍ O PRODLOUŽENÍ NEMOCENSKÉ

Opakovaně jsme se setkávali se stížnostmi lidí na odůvodnění zamítavých rozhodnutí o nepřiznání dávek nemocenského po po uplynutí podpůrčí doby. Rozhodnutí orgánů nemocenského pojištění považovali stěžovatelé za nesrozumitelná a nejasná.

Okresní správy sociálního zabezpečení opíraly svá rozhodnutí o závěry posudkových lékařů. Ti však často uváděli protichůdné informace. Vedle sebe tak stály například tyto vzájemně si odpo-

rující formulace: „Nejde o pojištěnce, u něhož lze očekávat, že v krátké době po uplynutí podpůrčí doby nabude pracovní schopnost, a to i k jiné než dosavadní pojištěné činnosti“ a „zdravotní stav pojištěnce odůvodňuje předpoklad opětovného nabytí pracovní schopnosti nejpozději dnem uplynutí podpůrčí doby“.

Okresní správy sociálního zabezpečení bez dalšího přebíraly tyto posudkové závěry i do odůvodnění svých rozhodnutí, čímž je činily nesrozumitelnými a nepřesvědčivými. Opakovaně jsme to kritizovali. Poukazovali jsme i na závěry soudů, podle kterých je sice posudek o zdravotním stavu zásadním podkladem pro rozhodnutí o výplatě nemocenského po uplynutí podpůrčí doby, ale orgán nemocenského pojištění nemusí akceptovat jakékoliv lékařské posouzení. Okresní správy sociálního zabezpečení jsou povinny vycházet pouze z úplných a přesvědčivých posudků.

Požadovali jsme systémovou nápravu, zejména změnu metodického pokynu pro posudkové lékaře. Česká správa sociálního zabezpečení metodický pokyn upravila.

[Doporučení ke změně vnitřního předpisu](#)

Pomáháme

SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ NEZAPOČETLA ŽENĚ SPRÁVNĚ DO DŮCHODU DOBU PÉČE O DÍTĚ DO ČTYŘ LET

Šetřili jsme podnět stěžovatelky, která zpochybnila postup při vyřizování své opakované žádosti o invalidní důchod, stanovené datum vzniku invalidity i započtenou dobu důchodového pojištění. ČSSZ stěžovatelku uznala invalidní pro hraniční poruchu osobnosti, ale řádně neodůvodnila posudkový závěr o stanoveném datu vzniku invalidity. Správa sociálního zabezpečení ani stěžovatelce nezapočetla do důchodu dobu, kdy pečovala o dítě do čtyř let věku, ačkoliv ji stěžovatelka v žádosti označila a doložila listinami.

Ukázalo se, že ČSSZ na tento případ chybně použila ustanovení upravující jinou situaci – pravidlo pro snížení důchodového věku žen za výchovu dětí. Toto ustanovení se ale na zhodnocení doby péče o dítě do čtyř let věku nevztahuje. ČSSZ pochybení napravila. Dala pokyn k provedení mimořádné kontrolní lékařské prohlídky zaměřené na posouzení správnosti data vzniku invalidity. Nově vypracovaný posudek již splňoval požadavek úplnosti a přesvědčivosti odůvodnění svých závěrů. ČSSZ též zohlednila dobu pojištění z titulu péče o dítě do čtyř let a stěžovatelce přiznala

invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně od 1. června 2020 a doplatek důchodu za období od data jeho přiznání.

 [Zpráva ochránce: sp. zn. 6943/2021/VOP](#)

U MLADÝCH INVALIDŮ MUSÍ ČSSZ VŽDY POSODIT, ZDA NEMAJÍ PRÁVO NA ZVLÁŠTNÍ VÝPOČET DŮCHODU

Pomohli jsme muži, který žádal o přezkoumání výše invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně. Zjistili jsme, že ČSSZ při stanovení výše jeho důchodu chybovala. Muž totiž splnil podmínky pro provedení zvláštního způsobu výpočtu důchodu ze všeobecného vyměřovacího základu, tedy z částky odpovídající průměrné mzdě – stal se invalidním před dosažením 28 let věku, splnil podmínky nároku na částečný invalidní důchod a v období od 18 let věku do vzniku jeho nároku na částečný invalidní důchod neměl přetržky v době pojištění delší než 1 rok.

Stěžovatel před vznikem invalidity odpracoval pouze 12 dnů a dlouhodobě, jen s krátkými přestávkami, byl veden v evidenci uchazečů o zaměstnání. Pro účely zvláštní výměry se však za dobu pojištění považuje také celá doba, kdy je žadatel v evidenci úřadu práce. Důchod přiznaný muži ve zvláštní výměře byl vyšší než důchod, který mu ČSSZ vypočítala na základě jeho výdělků před vznikem invalidity. Při použití zvláštního způsobu výpočtu tak stěžovatel kromě výrazného navýšení důchodu dostal i doplatek přes 300 000 korun.

 [Zpráva ochránce: sp. zn. 3075/2021/VOP](#)

S VYPLACENÍM ČÁSTI NEMOCENSKÉHO NEMUSÍ OSSZ VŽDY VYČKÁVAT NA VÝSLEDEK TRESTNÍHO ŘÍZENÍ

Řešili jsme případ ženy, kterou měl násilně napadnout její zaměstnavatel a která kvůli zraněním skončila v dočasné pracovní neschopnosti. Okresní správa sociálního zabezpečení (OSSZ) jí vyplatila nemocenské ve snížené (poloviční) výši. Svůj postup zdůvodnila podezřením, zda si stěžovatelka nepřivodila pracovní neschopnost zaviněnou účastí ve rvačce, užitím omamných látek nebo spácháním zaviněného trestného

činu či přestupku. V těchto případech zákon ukládá úřadu vyplatit nemocenské ve snížené výši. OSSZ ale neupřesnila, proč se rozhodla stěžovatelce nemocenskou dávku zkrátit.

Správa sociálního zabezpečení řízení přerušila a počkala na výsledek policejního vyšetřování, ve kterém stěžovatelka vystupovala v roli oběti trestného činu – útoku zaměstnavatele se sexuální podtextem. O přiznání druhé poloviny dávky pak OSSZ rozhodla až o devět měsíců později, když státní zástupce podal na zaměstnavatele obžalobu. Teprve tehdy bylo dle jejího názoru jisté, že si stěžovatelka pracovní neschopnost nepřivodila sama.

OSSZ jsme vytkli, že neuvedla, z jakého důvodu nemocenské krátila na polovinu. Také jsme nesouhlasili s tím, že vyčkávala výsledku policejního vyšetřování a neučinila si úsudek sama. Argumentovali jsme, že stěžovatelka už od zahájení trestního stíhání vystupovala v roli oběti. Protože OSSZ poskytla zbývající část nemocenského již v průběhu šetření, uzavřeli jsme věc konstatováním pochybení OSSZ.

 [Zpráva ochránce: sp. zn. 12544/2022/VOP](#)

ZAPOČÍTAT VYŠŠÍ NÁKLADY NA ENERGIE PRO DOPLATEK NA BYDLENÍ JE MOŽNÉ I KVŮLI DISTANČNÍ VÝUCE V DOBĚ PANDEMIE COVID-19

Zabývali jsme se případem matky samoživitelky, které doplatek na bydlení nestačil k úhradě nákladů na bydlení. Zjistili jsme, že žena platí mírně vyšší zálohy na elektrickou energii, než je v místě jejího bydliště obvyklé. Žádali jsme proto, aby úřad práce posoudil možné navýšení částky odůvodněných nákladů na bydlení a tím i doplatku na bydlení.

Konstatovali jsme, že jako odůvodněný případ pro zvýšení prokazatelné nezbytné spotřeby energií až o 10 % může úřad práce uznat i jinou situaci než tu, která je přímo uvedená v zákoně. Ten výslovně zmiňuje pouze dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav některé osoby v domácnosti. Odůvodněným případem je podle nás i situace matky samoživitelky žijící s nezaopatřeným dítětem, které se náklady na energie zvýšily kvůli zavření škol a zájmových aktivit v době pandemie covid-19. Tyto okolnosti je úřad práce povinen v každém konkrétním případě individuálně vyhodnotit a určit, zda se jedná o odůvodněný

případ. Úřad práce náš názor přijal a stěžovatelce zvýšil doplatek na bydlení za ty měsíce, kdy její syn absolvoval distanční výuku.

 [Zpráva ochránce: sp. zn. 1909/2021/VOP](#)

 [Závěrečné stanovisko ochránce](#)

PŘI ROZHODOVÁNÍ O PRŮKAZU OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM MUSÍ POSUDKOVÝ LÉKAŘ DŮKLADNĚ ZJIŠŤOVAT SCHOPNOST SAMOSTATNÉ ORIENTACE MIMO DOMÁCNOST

Řešili jsme případ jedenáctiletého chlapce, kterému byl odebrán průkaz ZTP. Jeho matka argumentovala, že se chlapcův zdravotní stav nezlepšil (Aspergerův syndrom s ADHD), ale naopak zhoršil, když přibyla emoční labilita s nakupením tiků v zátěži a Tourettův syndrom. Zjistili jsme, že se chlapec v jedenácti letech teprve učí samostatnému pobytu doma a osamocení v domácím prostředí u něj spouští tikovou poruchu. Následný stres způsobuje, že i na poměrně běžné situace chlapec reaguje neobvyklými a neadekvátními hlasovými a motorickými projevy.

V žádosti o zahájení přezkumného řízení jsme upozornili ministra práce a sociálních věcí, že se posudkoví lékaři nezabývali otázkou, s jakým psychickým vypětím a s jakými dopady na psychiku by byl chlapec schopen samostatné orientace ve vnějším prostředí. Zákon přitom vyžaduje posouzení schopnosti samostatné orientace v takovém prostředí. Ministr nezákonně rozhodnutí o odvolání zrušil a odvolací orgán poté chlapci průkaz ZTP vrátil.

 [Zpráva ochránce: sp. zn. 7814/2021/VOP](#)

PŘI POSUZOVÁNÍ ZDRAVOTNÍHO STAVU PRO PŘÍSPĚVEK NA PÉČI NEMŮŽE POSUDKOVÝ LÉKAŘ VYTRHNOUT FORMULACE LÉKAŘSKÝCH ZPRÁV Z KONTEXTU

Řešili jsme také žádost o pomoc od stěžovatelky, která v pouhých šestnácti letech (v roce 2006) prodělala za plného zdraví rozsáhlé krvácení do mozku. To u ní vedlo k podstatnému poklesu mentálních funkcí, ochrnutí pravé ruky, rozvinutí organického psychosyndromu, poruše řeči a dalším zdravotním problémům. Zejména kvůli podstatnému snížení intelektu až na úroveň středně těžké poúrazové demence ji v roce 2015 soud omezil ve svéprávnosti na 5 let, tedy na maximálně možnou dobu. O pouhé 3 roky později jí Úřad práce ČR snížil stupeň závislosti z druhého na první.

Případu jsme se ujali poté, co správní soud pro závažná pochybení odvolací rozhodnutí zrušil. V obnoveném řízení bohužel odvolací orgán odstranil vady vytýkané soudem pouze částečně. Kritizovali jsme například, že neuznání potřeby péče u oblékání odůvodnili posudkoví lékaři citací jedné z lékařských zpráv, podle které se stěžovatelka „maximálně snaží o samostatnost“. Upozornili jsme, že z této věty nelze učinit závěr, že stěžovatelka aktivitu zvládá, protože maximální snaha o nezávislost není totéž, co dosažení nezávislosti. Ministr nám dal za pravdu a nezákonné odvolací rozhodnutí zrušil. Výsledek obnoveného řízení dosud neznáme.

 [Zpráva ochránce: sp. zn. 12940/2022/VOP](#)

PŘI VYŘIZOVÁNÍ PŘÍDAVKŮ NA DĚTI V RÁMCI EVROPSKÉ UNIE NESMÍ ÚŘAD PRÁCE ODMÍTNOUT DOKLAD O STUDIU PSANÝ V JAZYCE JINÉHO ČLENSKÉHO STÁTU EU

Zabývali jsme se stížností otce studentky denní formy studia vysoké školy v jiném členském státě Evropské unie. Dívce studující v Německu nepřiznal úřad práce přídavky na dítě. Stejně jako později Ministerstvo práce a sociálních věcí totiž úřad práce odmítl uznat doklad o studiu na zahraniční vysoké škole vyhotovený v němčině a angličtině.

Postup úřadů, které trvaly na doložení úředního překladu, jsme považovali za nesprávný. Poukázali jsme na rozpor s koordinačními nařízeními Evropské unie. Doloží-li žadatel doklad o studiu v jiném členském státě Unie, může to znamenat, že v něm má takzvané středisko zájmů (bydliště). Tím se dostávají do hry unijní pravidla pro koordinaci sociálního zabezpečení. Orgány, instituce a soudy jednoho členského státu nesmí odmítnat žádosti nebo jiné jim předložené dokumenty kvůli tomu, že jsou v úředním jazyce jiného členského státu uznaném za úřední jazyk unijních orgánů.

Ministerstvo naše výhrady přijalo. Ministr práce a sociálních věcí zrušil rozhodnutí úřadu práce i původní rozhodnutí ministerstva v přezkumném řízení. Úřad práce následně přídavek na dítě přiznal.

 [Zpráva ochránce: sp. zn. 7624/2021/VOP](#)

Mluvíme spolu

ÚŘADY PRÁCE MUSÍ PŘI URČENÍ OBVYKLÉHO NÁJEMNÉHO PRO DOPLATEK NA BYDLENÍ POSTUPOVAT JEDNOTNĚ

Ukončili jsme výzkum ke stanovení obvyklého nájemného úřadem práce pro účely doplatku na bydlení. Výzkum jsme provedli dotazníkovým šetřením a analýzou podkladů od všech kontaktních pracovišť úřadu práce.

Výše doplatku na bydlení závisí na tom, do jaké výše započítá úřad práce skutečně hrazené nájemné. Nájemné lze započítat pouze do výše v místě obvyklé. Údaj o výši nájemného v místě obvyklé musí vycházet z tzv. srovnatelného nájemného obvyklého v daném místě, které se platí za srovnatelný byt v domě ve srovnatelném místě a v obdobných dalších podmínkách rozhodných pro výši ujednaného nájemného. Pro účely doplatku na bydlení musí mít úřad práce k dispozici nejméně tři srovnatelné údaje o nájemném. Ty získává obvykle ze spisů jiných klientů, kteří pobírají dávky na bydlení.

Zjistili jsme, že v některých případech nesrovnávají úřady práce vzájemně srovnatelné byty. Jako zdroj pro stanovení obvyklého nájemného v bytech soukromých pronajímatelů například nemohou sloužit byty pronajímávané obcemi nebo ty, které pronajímá družstvo svým členům. Přesto tak v některých případech úřady práce činily.

V některých případech úřady práce vycházely ze starých a již neaktuálních nájemních smluv. Doporučili jsme proto, aby úřad práce vycházel jen z aktuálních smluv. V dokumentu, kterým se seznamuje účastník s podklady pro rozhodnutí, by měl úřad práce uvést kromě základních parametrů bytu (poloha, výměra, cena) také údaj, do kdy platí nájemní smlouvy, ze kterých vycházel.

Apelovali jsme dále na úřady práce, aby výši nájemného pravidelně aktualizovaly, a to nejméně jednou za rok, v případě strmého nárůstu cen nájemného i častěji.

Závěry výzkumu jsme projednali na kulatém stole se zástupci úřadů práce a Ministerstva práce a sociálních věcí. S ministerstvem dále jednáme o aktualizaci metodických pokynů, které stanovení obvyklého nájemného upravují.

 [Výzkumná zpráva](#)

PRŮTAHY PŘI POSKYTOVÁNÍ STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY U ÚŘADU PRÁCE – KRAJSKÉ POBOČKY PRO HL. MĚSTO PRAHU

Podněty, které jsme obdrželi od několika desítek lidí v tíživé sociální situaci, svědčily o opožděném rozhodování a opožděné výplatě dávek státní sociální podpory u krajské pobočky úřadu práce v Praze. Při řešení individuálních případů jsme stěžovatelům radili, jak se bránit proti nečinnosti.

Zároveň jsme se zabývali situací krajské pobočky v obecné rovině. Zjistili jsme, že průtahy jsou způsobené především nedostatkem zaměstnanců na kontaktních pracovištích v Praze. Ke konci roku 2022 jich chybělo necelých 12 %, nejčastěji se jednalo o sociální pracovníky a specialisty na dávky státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi. Podle generálního ředitelství Úřadu práce ČR jsou uvedené pozice zejména s ohledem na svou psychickou náročnost finančně neatraktivní.

S našimi zjištěními jsme seznámili ministra práce a sociálních věcí a požádali ho o přijetí konkrétních opatření. Uvedli jsme, že z našeho pohledu je jediným řešením náležitá finanční motivace, protože dosavadní ohodnocení příslušných zaměstnanců neodpovídá náročnosti a množství vykonávané práce. V únoru 2023 jsme na tyto problémy upozornili i členy sněmovního Výboru pro sociální politiku.

PŘEDNÁŠÍME NEVLÁDNÍM ORGANIZACÍM O DÁVKÁCH PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

Pro pracovníky nevládních organizací Fokus a Charita České republiky jsme uspořádali odborná školení o invalidních důchodech, příspěvku na péči a dávkách pro osoby se zdravotním postižením. Sdíleli jsme zkušenosti z posudkových řízení, odůvodňování posudků o zdravotním stavu a vhodnosti navýšení příspěvků na péči a další.

JEDNÁME O PROBLÉMECH LIDÍ S CHRONICKÝM ÚNAVOVÝM SYNDROMEM V ŘÍZENÍ O INVALIDNÍM DŮCHODU

Jednali jsme se zástupci Nadačního fondu Neúnavní a Klubu pacientů s ME/CFS (syndromem chronické únavy). Získali jsme poznatky o jejich dosavadních i plánovaných aktivitách a informovali účastníky jednání, za jakých podmínek by se tématem mohl ochránce zabývat, a to nejen při řešení individuálních podnětů, ale po jejich vyhodnocení i v systémové rovině.

Veřejný pořádek

POMOHLI JSME NEBO PORADILI*

* počty podnětů vyřízených v roce 2022

 118

lidem s problémy
s katastrem nemovitostí
a pozemkovými orgány

 87

lidem s užíváním
pozemních komunikací

 68

lidem s policií

 68

lidem s právy na
informace nebo
s ochranou osobních údajů

 61

lidem s dopravními
přestupky

 11

lidem s potížemi
s matričními úřady
a evidencí obyvatel

NEJČASTĚJI LIDÉ HLEDALI POMOC S*

* počty podnětů přijatých v roce 2022

 s problémy s dodavateli energií	206
 přestupky proti veřejnému pořádku, občanskému soužití	106
 správou pozemních komunikací	103
 policií	81
 katastrem nemovitostí	81
 dopravními přestupky	80
 evidencí vozidel, řidičskými průkazy nebo bodovým hodnocením	40
 ochranou osobních údajů	37

V roce 2022 jsme se zaměřili na obecní normotvorbu. Zaznamenali jsme více případů, kdy obce v obecně závazných vyhláškách vymezily kratší než zákonnou dobu nočního klidu. Nešlo však o výjimečné a předvídatelné situace, ve kterých omezení doby nočního klidu už dříve připustil Ústavní soud.

Setkali jsme se také s tím, že obec poskytla příspěvek určený na úhradu místního poplatku za obecní systém odpadového hospodaření pouze svým občanům, a nikoliv vlastníkům rekreačních nemovitostí v obci. Zvýhodňování pouze jedné kategorie poplatníků přitom zapověděl ve svých rozhodnutích Ústavní soud, protože zákon o místních poplatcích staví obě skupiny poplatníků na roveň.

Významnou pozornost jsme věnovali také podnětům spotřebitelů souvisejících se současnou energetickou krizí. V průběhu roku jsme především sledovali, jakým způsobem Energetický regulační úřad reaguje na podání spotřebitelů. Ta se týkala například postupu dodavatelů, kteří koncem roku 2021 ukončili svoji činnost nebo kteří rušili svým zákazníkům tzv. fixované smlouvy či jim neoprávněně zvyšovali zálohy.

2 138

vyřízených podnětů,
z toho

914

v působnosti

1 224

mimo působnost

108

ukončených šetření,
z toho

69

případů, kdy úřady
chybovaly, z toho

4

případy, kdy se
nepodařilo zajistit,
aby úřady svou chybu
napravily

4

semináře „Právo na
informace a ochrana
osobních údajů“

179

proškolených úředníků
a zástupců obecních
samospráv

Měníme pravidla

ZMĚNA KATASTRÁLNÍ VYHLÁŠKY – NENÍ BYT JAKO BYT

Stále častěji se setkáváme s problémem, který se týká přestaveb bytových domů i novostaveb bytových domů nebo rodinných domů. Majitel domu nejprve realizuje stavbu bez potřebného povolení stavebního úřadu nebo v rozporu s ním. Následně na základě prohlášení vlastníka dům rozdělí na bytové jednotky, jejichž počet přesahuje počet bytů povolených stavebním úřadem. Katastrální úřad při zápisu prohlášení nezkoumá, zda počet bytových jednotek odpovídá počtu bytů, které povolil stavební úřad. Po zápisu do katastru majitel domu začne bytové jednotky nabízet k prodeji. Noví majitelé bytů, kteří byt koupili v dobré víře, že je vše v pořádku (bytová jednotka je přeci v katastru), se o problému dozví většinou až od stavebního úřadu, který s nimi začne řešit existenci černé stavby. Popsaná praxe pramení ze skutečnosti, že právní úprava nestanoví povinnost kontrolovat soulad mezi rozhodnutím stavebního úřadu a prohlášením vlastníka zapisovaným do katastru.

Ve spolupráci s Českým úřadem zeměměřickým a katastrálním a Ministerstvem pro místní rozvoj jsme se domluvili na změně katastrální vyhlášky, která od 1. ledna 2023 umožní do katastru nemovitostí zapsat upozornění, že bytová jednotka, jak ji definuje občanský zákoník, je vymeze-

na v souladu s povolením nebo kolaudací podle stavebního zákona. Kupující tak nahlédnutím do katastru bude moci ověřit, zda bytovou jednotku, o kterou má zájem, stavební úřad povolil, či nikoliv. Předpokládáme, že lidé budou mít zájem o bytové jednotky, u kterých katastrální úřad vyznačí předmětné upozornění, protože budou mít alespoň větší jistotu, že jimi kupovanou bytovou jednotku stavební úřad povolil. Současně očekáváme, že poskytovatelé hypotečních úvěrů budou uvedené upozornění v katastru nemovitostí vyžadovat jako podmínku pro poskytnutí úvěru.

[Tisková zpráva ze dne 27. 6. 2022](#)

BEZPEČNOST RESTAURAČNÍCH ZAHŘÁDEK

Prošetřovali jsme postup úřadu, který povolil restaurační zahrádku na ploše pro parkování. Stěžovatel se domníval, že technické provedení zahrádky neodpovídá vydanému povolení, je nebezpečné a úřad se těmito skutečnostmi nezabývá. Zjistili jsme, že oproti schválenému projektu nebyla zahrádka na podestě, od zbytku parkovací plochy ji neoddělovalo zábradlí a ani na ni neupozorňovaly dopravní bezpečnostní prvky jako odrazky nebo kužely. Ve skutečnosti stolky na zahrádce od zaparkovaných aut oddělovala jen lana natažená mezi bednami. Zahrádka tedy nesplňovala bezpečnostní požadavky dopravní policie ani podmínky povolení úřadu.

Úřad naše výhrady přijal a přislíbil důslednější kontrolu povolených zahrádek.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 7462/2021/VOP](#)

BEZPEČNÉ POUTÁNÍ OSOB

Prověřili jsme policejní zákrok v Teplicích vůči muži pod vlivem návykových látek, který na místě zemřel. Upozornili jsme na několik pochybení a dosáhli změny policejní metodiky k poutání osob vleže. V budoucnu by tak nemělo docházet k tomu, že lidé jsou silou drženi na zemi v poloze na břiše, ale po přiložení pout (je-li nezbytné) by je měli zasahující policisté posadit nebo přetočit na bok.

[Zpráva a stanovisko ochránce: sp. zn. 4022/2021/VOP](#)

JAK SE SPRÁVNĚ POČÍTÁ LHŮTA PRO PROMINUTÍ ZMEŠKÁNÍ ÚKONU

Po delší době jsme se setkali s případem nesprávného výkladu lhůty pro prominutí zmeškání úkonu. Podařilo se nám ale úřad přesvědčit, že objektivní jednoroční lhůta je lhůtou pro podání žádosti, nikoli lhůtou pro rozhodnutí úřadu o této žádosti.

[Zpráva a stanovisko ochránce: sp. zn. 13644/2022/VOP](#)

PŘEDVÍDATELNÝ POSTUP ÚŘADU PŘI ŘEŠENÍ ŽÁDOSTÍ A PODNĚTŮ SPOTŘEBITELŮ

Zjistili jsme, že si Energetický regulační úřad (ERÚ) jasně nezakotvil pravidla pro vyřizování žádostí o pomoc a podnětů lidí k zahájení řízení z moci úřední. Neformální vyřizování žádostí o pomoc žádná jasně stanovená pravidla nemá. Pokud ale úřad podle obsahu vyhodnotí, že jde o podnět k zahájení řízení z moci úřední, musí se při vyřizování řídit správním řádem. Lidé, kteří se na ERÚ obraceli, ale často netušili, jak úřad jejich podání vyhodnotí a jak tedy bude při vyřizování dál postupovat. ERÚ na náš popud upravil webové stránky, aby bylo zřejmé, jak s jednotlivými podáními nakládá a co od něj mohou lidé vůbec očekávat.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 349/2021/VOP](#)

PRYČ S BILLBOARDY Z OCHRANNÉHO PÁSMU KOMUNIKACE

Stěžovatel se marně domáhal odstranění billboardu umístěného bez povolení v blízkosti místní komunikace. Jádrem sporu mezi ním a úřady bylo, zda se billboard nachází v ochranném pásmu komunikace, jak tvrdil stěžovatel, nebo v souvisle zastavěném území obce, jak argumentovaly úřady. K umístění reklamního zařízení v ochranném pásmu komunikace se přitom vyžaduje povolení silničního správního úřadu. Do souvisle zastavěného území obce je však možné umístit reklamní zařízení i bez povolení.

Došli jsme k závěru, že billboard stojí v ochranném pásmu komunikace a vyžaduje tedy povolení. Úřady naše závěry nepřijaly. Vyzvali jsme proto Ministerstvo dopravy, aby problematiku posoudilo. To se s naším názorem ztotožnilo a přislíbilo vydat silničním správním úřadům doporučení k vymezení souvisle zastavěného území obce a ochranného pásma komunikace.

[Zpráva a stanovisko ochránce: sp. zn. 5891/2020/VOP](#)

Pomáháme

S POVOLENÍM, A PŘESTO S POSTIHEM

Zabránili jsme dalšímu postihování dopravců převážejících těžké a nadrozměrné náklady. Ukázalo se, že silniční správní úřady obviňovaly z přestupku kvůli překročení povolené hmotnosti při kontrolním vážení na dálnici i ty dopravce, kteří disponovali řádným povolením od Ministerstva dopravy k přepravě těžkého či nadrozměrného nákladu. Silniční správní úřady totiž neměly možnost se dozvědět o tom, zda ministerstvo dopravci povolilo přepravu zvláště těžkého nebo rozměrného nákladu.

Ministr dopravy celou záležitost prověřil a ministerstvo zpřístupnilo online evidenci jím vydaných rozhodnutí o zvláštním užívání pozemních komunikací dotčeným silničním správním úřadům. K neodůvodněnému postihování dopravců by tak již nemělo docházet.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 8198/2022/VOP](#)

KDYŽ HLUK Z DISKOTÉK RUŠÍ NOČNÍ KLID

Lidé ze tří sousedních vesnic si opakovaně stěžovali na obtěžující hluk z nedaleké diskotéky. Dodržování nočního klidu nedokázali zajistit ani přivolání policisté. Do řešení problému se zapojila obec, která několikrát žádala Policii ČR o zjištění totožnosti osob, které porušují právní předpisy

obce. Zjistili jsme, že úřad příslušný k projednávání přestupku rušení nočního klidu sice postihl několik případů porušení práva, ale většinu oznámení odložil, aniž by řízení o přestupku zahájil a prováděl dokazování.

Upozornili jsme, že v případech rušení nočního klidu jsou zásadními důkazními prostředky výslechy lidí, které hluk ruší, a výslechy zasahujících policistů. To ostatně jednoznačně vyplývá i z judikatury. Není zapotřebí například měření hluku. Podpořili jsme obec v jejím počínání, aby předem žádala policii o provádění zásahů, aniž by čekala na jednotlivá oznámení občanů na rušení nočního klidu. Pořádání venkovních diskoték je totiž předem avizované na programech provozovatele.

Policie i úřad projednávající přestupky naše doporučení přijaly a policie přislíbila konat na avizovaných akcích bezpečnostní opatření.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 5889/2021/VOP](#)

KDYŽ SE ÚŘADU NECHCE ZNOVU ZASLAT PÍSEMNOST

Stěžovatelka při stěhování ztratila usnesení Zeměměřičského a katastrálního inspektorátu. Když ale inspektorát požádala o jeho opětovné zaslání, neuspěla s odůvodněním, že usnesení bylo řádně doručeno a doklad o doručení je založen ve spisu.

Veřejná správa je především službou veřejnosti. Správní orgán se má snažit podle svých aktuálních možností pomoci lidem dosáhnout cíle, který sledují svým podáním. Inspektorátu v poskytnutí žádané písemnosti nic nebránilo.

Nakonec se nám podařilo inspektorát přesvědčit, aby stěžovatelce požadované usnesení znovu zaslal.

[Stanovisko ochránce: sp. zn. 13341/2022/VOP](#)

ODŠKODNĚNÍ ZA NEZÁKONNÉ STAŽENÍ ZE ZAHRA NIČNÍHO SLUŽEBNÍHO MÍSTA

Stěžovatel byl personálním rozkazem přeložen ze zahraničního místa výkonu služby v pozici právního poradce velitelství Mnohonárodního sboru Severovýchod ve Štětíně na jiné služební místo v tuzemsku. Soud tento personální roz-

kaz zrušil pro nezákonnost. Stěžovatel požádal Ministerstvo obrany o přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu (předčasné stažení ze zahraničního služebního místa) způsobenou rozhodnutím – personálním rozkazem.

Vytknuli jsme ministerstvu, že po zjištění pochybení odmítlo stěžovateli poskytnout dobrovolné plnění. Jako účinné a proveditelné opatření k nápravě jsme navrhli, aby se ministerstvo stěžovatelovou žádostí znovu zabývalo a rozhodlo o formě a případné výši kompenzace. To nakonec za nemajetkovou újmu poslalo stěžovateli sto tisíc korun.

[Zpráva a stanovisko ochránce: sp. zn. 4403/2021/VOP](#)

KDYŽ JE ÚŘAD NEČINNÝ

Podařilo se nám odstranit nečinnost Energetického regulačního úřadu při prověřování podnětu stěžovatelky. Dosáhli jsme toho, že ERÚ zahájil správní řízení s vlastníkem lokální distribuční soustavy a uložil mu povinnost dát písemný souhlas s umístěním stavby a prováděním činnosti v ochranném pásmu zařízení elektrizační soustavy. Stěžovatelka tak po udělení souhlasu mohla konečně pokračovat ve stavbě přípojky, kterou započala již v roce 2020.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 5728/2021/VOP](#)

PRAVIDLA STANOVENÁ VYHLÁŠKOU JE TŘEBA DODRŽOVAT

Zabývali jsme se případem zákazu volného pobíhání psů v obci. Stěžovatel se marně domáhal potrestání majitele pobíhajících psů. Zjistili jsme, že obec vydala obecně závaznou vyhlášku zakazující volné pobíhání psů a toto jednání tedy považovala za nežádoucí. Následně se ale neměla k tomu, že by porušení tohoto pravidla trestala.

Obec jsme upozornili, že pokud se rozhodne vydat vyhlášku a nějaké chování v ní regulovat, nemůže následně přistupovat k porušování vyhlášky líně a hledat způsoby, jak porušení pravidla ospravedlňovat. Obec přislíbila změnu v přístupu k porušování svých vyhlášek.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 5134/2022/VOP](#)

Mluvíme spolu

JAK SPRÁVNĚ EVIDOVAT OSOBNÍ ÚDAJE NÁVŠTĚVNÍKŮ ÚŘEDNÍCH BUDOV

Setkáváme se s odlišnými podmínkami při vstupu do budov úřadů. Některé úřady vstup návštěvníků zaznamenávají, jiné nechávají vstup do budovy volný. Je patrná i určitá dynamika v úpravě vstupu – u některých úřadů se zavedená praxe s novým vedením mění. Rozhodli jsme se proto zjistit, jakým způsobem mají vstup do budov upraveny ústřední úřady.

Ukázalo se, že naprostá většina úřadů vstup do svých budov eviduje a zpracovává vybrané osobní údaje návštěvníků. Hlavními důvody jsou ochrana majetku a bezpečnost osob uvnitř budovy. Mezi jednotlivými úřady nicméně panuje rozptýl v rozsahu evidovaných údajů. Některé úřady evidují osobní údaje návštěvníků při vstupu do úředních budov nepřiměřeně dlouho, některé i déle než jeden rok.

 [Výzkumná zpráva: sp. zn. 5734/2020/VOP](#)

Doba evidence údajů o návštěvnících úřadů (N=95)

déle než rok	10
půl roku až rok	26
měsíc až půl roku	6
týden až měsíc	16
maximálně týden	13
pouze po dobu pobytu v budově	2
údaje neuchovávají	8
údaje neevidují	6
nevědí, údaje zpracovává vlastník budovy	8

ZIMNÍ ÚDRŽBA

Rozhodli jsme se zmapovat, jak probíhá v podmínkách měst zimní údržba místních komunikací (zejména chodníků). Současné znění zákona o pozemních komunikacích upravuje danou problematiku značně nejasně. V poslední době význam zimního úklidu komunikací připomněl také Ústavní soud, který několika nálezy usměrnil praxi obecných soudů ve sporech o náhradu škody. Oslovili jsme statutární města a krajské úřady vykonávající dozor nad nařízeními, kterými obce vyřazují úseky některých komunikací ze zimní údržby.

Zjistili jsme, že praxe napříč ČR je různorodá. Zatímco některá města téměř žádné komunikace z údržby nevylučují, jiná vylučují např. koncové chodníky k bytovým domům na sídlišti. Důvody bývají technického a finančního charakteru – nemožnost úklidu slepých chodníků vozidly údržby. Rozdílný je také přístup ke značení neudržovaných úseků v terénu. Některá města k tomu důsledně používají dopravní značení nebo cedule, některá města v terénu žádná upozornění neumísťují, protože nařízení obce i jeho mapové přílohy publikují na webu města. Ukazuje se, že krajské úřady nařízení obcí přezkoumávají pouze po formální stránce. Jsou přesvědčeny, že ačkoli se jedná o výkon státní správy, jsou to právě obce, jež jediné znají svá území – krajské úřady proto nemohou zkoumat dopravní význam konkrétních komunikací.

Vyslovili jsme pochybnosti o oprávněnosti vyloučení z údržby chodníků vedoucích k bytovým domům v zástavbě. Apelovali jsme na obce, aby důsledně vážily, které komunikace z údržby vyjmou. Krajské úřady jsme vyzvali, aby v rámci dozoru vyžadovaly po obcích sdělení kritéria, podle kterého komunikace z údržby vylučují. Toto kritérium by krajské úřady měly posuzovat. V případě individuálního podnětu by se krajské úřady měly zabývat i konkrétní dopravní situací – zhodnocením dopravního významu konkrétní komunikace.

 [Zpráva ochránce: sp. zn. 3530/2022/VOP](#)

 [Nález ÚS 2315/15 ze dne 12. 4. 2016](#)

 [Nález ÚS 1991/20 ze dne 1. 12. 2021](#)

NAROZENÍ A ÚMRTÍ OBČANŮ V ZAHRANIČÍ

Se zástupci Ministerstva vnitra, Ministerstva zahraničních věcí, Magistrátu města Brna a Úřadu městské části Brno-střed (zvláštní matrika) jsme jednali o současných obtížích evidování vybraných matričních událostí – narození a úmrtí českých občanů v cizině.

U občanů narozených v cizině a trvale se zdržujících v cizině činí potíže skutečnost, že při vyřízení žádosti o vydání českých dokladů dojde k zaevidování jejich trvalého pobytu zpětně ke dni narození. Takový údaj však neodráží realitu a způsobuje komplikace, například zakládá povinnost uhradit místní poplatek za komunální odpad. Máme za to, že jednoznačné řešení by přinesla změna zákona, která by umožnila občanovi, který se trvale zdržuje v cizině, zvolit si možnost nemít na území České republiky evidovaný trvalý pobyt.

V případě úmrtí je hlavním problémem získání cizozemské veřejné listiny prokazující úmrtí občana, na jejímž základě by mohlo dojít k zápisu úmrtí do zvláštní matricy. Motivací k získání takové listiny má totiž často pouze český stát; příbuzní takovou listinu např. k projednání dědictví nepotřebují. S uvedeným pak souvisí promítnutí údaje o úmrtí, případně pochybnosti, zda občan žije, do základních registrů. Částečnému řešení by měla pomoci nová metodika Ministerstva vnitra, která úřadům nastíní, jak v podobných případech postupovat.

POKRAČUJEME VE SPOLUPRÁCI S ČESKOU NÁRODNÍ BANKOU

V květnu jsme se potkali s viceguvernérem ČNB a dalšími jejími představiteli, abychom diskutovali nejen o zefektivnění jejich komunikace s veřejností, ale i o jejich postupech při řešení jednotlivých témat, kterými se zabýváme.

S ENERGETICKÝM REGULAČNÍM ÚŘADEM HLEDÁME ÚČINNOU POMOC PRO ZRANITELNÉ ZÁKAZNÍKY

S ERÚ jsme v průběhu roku řešili nejen konkrétní případy stěžovatelů, ale společně jsme také diskutovali o postupu kontrolního oddělení při

řešení jednotlivých podnětů či o tom, jak nalézt účinný nástroj na ochranu zákazníků před nepoctivými praktikami některých dodavatelů.

Uvítali jsme novelu energetického zákona, která definuje tzv. zranitelného zákazníka. Ačkoli navrhovaná definice není zcela ideální, jde o krok správným směrem, aby byli před možnou energetickou chudobou ochráněni nejvíce zranitelní lidé, kteří se v důsledku nepoctivých praktik několika dodavatelů dostávají do obtížně řešitelných situací. Ty mohou vyústit až v odpojení jejich odběrného místa.

 [Tisková zpráva ze dne 21. 12. 2022](#)

NEZAPOMÍNÁME NA AKTUÁLNÍ PROBLÉMY LIDÍ OHROŽENÝCH CHUDOBOU A SOCIÁLNÍM VYLOUČENÍM

Nadále jsme se v rámci členství ve vládním Výboru pro práva lidí ohrožených chudobou a sociálním vyloučením setkávali s ostatními zástupci státních i nevládních organizací, abychom hledali řešení stávajících problémů. Výboru jsme doporučili, aby také sám uplatnil připomínky jak ke zmíněné definici takzvaného zranitelného zákazníka, tak k návrhu novely nařízení o nezabavitelných částkách s cílem zachovat stávající systém srážek.

HLEDÁME OPTIMÁLNÍ NASTAVENÍ SPOTŘEBITELSKÉHO PORADENSTVÍ

Nedostatky spotřebitelského poradenství, na které jsme upozornili v [předchozí souhrnné zprávě](#) (str. 57), jsme v průběhu roku 2022 nemohli účinně řešit. Vyžadují totiž přijetí metodiky ústředním inspektorátem České obchodní inspekce, který však až do října neměl svého ředitele. O fungování poradenství jsme proto jednali alespoň s Ministerstvem průmyslu a obchodu.

Nadále budeme sledovat, jak se této problematice ujme nový ústřední ředitel, a zda jím přijaté řešení přispěje k tomu, aby poskytování spotřebitelského poradenství bylo účinné a přiléhavé.

Stavební řád a životní prostředí

POMOHLI JSME NEBO PORADILI*

* počty podnětů vyřízených v roce 2022

 271
lidem s potížemi s územním či stavebním řízením
nebo s užíváním staveb

 128
lidem s problémy s odstraňováním staveb nebo
s dodatečným povolením staveb

 53
lidem obtěžovaným nadměrným hlukem

 21
lidem řešícím záležitosti vodovodů,
kanalizací nebo ochrany vod

NEJČASTĚJI LIDÉ HLEDALI POMOC S*

* počty podnětů přijatých v roce 2022

 řízením o odstranění stavby	131
 stavebním povolením	64
 ochranou vody, vodního díla	62
 ochranou před hlukem	54
 stavebním dozorem	46
 řízením o dodatečném povolení stavby	43
 umístěním stavby	36
 územním plánováním	28
 odpady, ovzduším, odpadními vodami	20

741
vyřízených podnětů
všechny podněty z ob-
lasti stavebního řádu
a životního prostředí
jsou v působnosti
ombudsmana

94
ukončených šetření,
z toho

87
případů, kdy úřady
chybovaly, z toho

7
případů, kdy se
nepodařilo zajistit,
aby úřady svou chybu
napravily

Kromě pomoci stěžovatelům jsme představili naše závěry i na několika odborných seminářích a kon-
ferencích týkajících se kulturních památek, fotovoltiky, ochrany zvířat nebo hydrogeologie. Se čtenáři
časopisů Bulletin Stavební právo a Moderní obec jsme se podělili o naše poznatky v oblastech staveb-
ního práva, územního plánování, hluku, zátěže z automobilové dopravy nebo pohřebnictví. Uplatnili
jsme připomínky k novele vodního zákona, k novele nového stavebního zákona nebo k návrhu zákona
o jednotném environmentálním stanovisku.

Stále aktualizujeme náš web [Domek polopatě](#), který je jednoduchým interaktivním průvodcem stavbou
rodinného domu a má pomáhat zejména stavebníkům. Natočili jsme další [podcasty](#), ve kterých mluví-
me o hluku, myslivosti, ochraně krajiny nebo námitkách sousedů při povolování stavby.

Těší nás práce se studenty v rámci výuky Stavba v praxi ombudsmana na Právnické fakultě Univerzity
Palackého v Olomouci.

Měníme pravidla

METODIKA KE SDÍLENÉMU UBYTOVÁNÍ

Při řešení podnětů jsme zjistili, že stavební úřady vycházejí často chybně z toho, že kolaudace objektu pro trvalé bydlení umožňuje i jejich využití ke krátkodobému ubytování. O narovnání této nesprávné praxe stavebních úřadů jsme jednali s Ministerstvem pro místní rozvoj. Výsledkem bylo vydání metodické pomůcky nazvané „[Poskytování ubytovacích služeb ve stavbách určených pro bydlení](#)“, která má stavebním úřadům napomoci při posuzování otázek užívání staveb ke krátkodobému ubytování. Uplatňování této metodiky budeme sledovat. Pokud se ukáží její nedostatky, budeme s Ministerstvem pro místní rozvoj jednat o její aktualizaci.

[Tisková zpráva ze dne 25. 8. 2022](#)

FOTOVOLTAICKÉ PANELE NA STŘECHÁCH PAMÁTEK

Obrátilo se na nás několik majitelů nemovitostí v památkově chráněných územích, kteří chtěli na střechy svých nemovitostí umístit fotovoltaické panely. Orgány státní památkové péče obvykle s fotovoltaikou na střechách nesouhlasí a argumentují ochranou hodnot památkově chráněných území. Jejich praxe však nebyla jednotná.

Oslovili jsme proto ministra kultury a zapojili se do tvorby metodického materiálu, který připravil Národní památkový ústav. Na náš návrh je součástí [metodiky](#) i obrazová příloha. Úřady a majitelé nemovitostí tak mají lepší představu, jaké řešení je z hlediska památkové ochrany možné.

Na památkově chráněné stavby často nelze fotovoltaické panely umístit. Stát proto musí podle ombudsmana do budoucna uvažovat o finančních kompenzacích vlastníkům nemovitostí, kteří kvůli omezení vlastnických práv nemohou uspořít energii například výměnou oken, zateplením fasády či právě osazením fotovoltaických panelů.

KDYŽ KANALIZAČNÍ PŘÍPOJKA OHROŽUJE ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Setkali jsme se s případem nepovoleného užívání zchátralé kanalizační přípojky prorostlé kořeny stromů. Neochotu zakázat její užívání zdůvodňoval stavební úřad dopadem na práva vlastníků nemovitostí připojených na kanalizační řad touto vadnou přípojkou.

Užívání netěsné kanalizační přípojky ovšem odporuje veřejnému zájmu na ochraně podzemních a povrchových vod. Řešení takové situace je na obecním stavebním úřadu, protože přípojka není vodním dílem. Problémy starých, netěsnících přípojek, které ohrožují životní prostředí, má stavební úřad řešit například výzvou vlastníkovi k odstranění závad na stavbě.

Realizace opatření ve veřejném zájmu může postavení dotčených osob zkomplikovat, byť většínou jen dočasně. Hodnoty veřejného zájmu však stojí nad soukromými zájmy.

Stavební úřad našim návrhům k nápravě nevyhověl. Proto jsme formou sankce informovali nadřízený úřad, tj. krajský úřad. Ten se sice snažil hledat určitá řešení, ani on však neakceptoval návrh zakázat užívání přípojky až do té doby, než bude opravena. Jde o jeden z mála případů, kdy ani sankce nevedla k nápravě stavu. V takovém případě zákon předpokládá, že ochránce informuje Poslaneckou sněmovnu. To ombudsman následně učinil.

[Zpráva, stanovisko a sankce ochránce: sp. zn. 135/2021/VOP](#)

VYLOUČENÁ LOKALITA NA DOBRÉ ADRESE

Stěžovatel bydlel v blízkosti rodinného domu užívaného jako ubytovna. Užívat rodinný dům jako ubytovnu přitom bez rekolaudace není možné. Stavebním úřadům jsme vytkli, že se situací dostatečně nezabývaly i přes negativní dopady na okolí, jako jsou problémy s kanalizací a vodou, hromadící se odpady nebo velký pohyb lidí v budově i jejím okolí. Podobné případy mají stavební úřady řešit ve spolupráci se samosprávou a v krajním případě nařídit vyklizení objektu s poskytnutím přístřeší dotčeným osobám. Úřady kritiku přijaly a zavázaly se situaci řešit.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 4346/2021/VOP](#)

POSOUVÁME ŘEŠENÍ NEPOVOLENÝCH NAVÁŽEK

Několik občanů si stěžovalo na nečinnost úřadů při řešení nepovolených terénních úprav vzniklých navážením stavební suti a zemin na pozemky v jejich sousedství. Stavební firma totiž území využívala jako deponii při přípravě golfového hřiště. Stavební úřad byl liknavý, když při projednávání věci žadateli opakovaně poskytoval neadekvátně dlouhou dobu k doplnění žádosti.

Problémem nebyly jen terénní úpravy, ale také složení navážky, která obsahovala i odpad. Proto jsme se zabývali také postupem krajského úřadu, kterému jsme vytkli, že umožnil mísení odpadu se zeminou v nekontrolovatelné podobě. Úřady přislíbily zjednat nápravu – stavební úřad bude pokračovat v řízení o nepovolených terénních úpravách, orgán odpadového hospodářství bude dbát na kvalitu rozhodování tak, aby umožňovalo účinnou kontrolu. Krajský úřad vydal navíc metodiku pro posuzování dokumentací terénních úprav navážkami.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 5607/2021/VOP](#)

Pomáháme

OPLOCENÍ V ZÁPLAVOVÉM ÚZEMÍ JE PROBLÉM

Zabývali jsme se nepovolenou stavbou masivního betonového plotu v aktivní záplavové zóně vodního toku. Přestože se stavbou kvůli možnému negativnímu ovlivnění odtokových poměrů vodoprávní úřad nesouhlasil, stojí v záplavové zóně už pět let. Stavebnímu úřadu jsme vytkli rozdělení stavby na tři samostatná řízení (takzvané salámování). K tomu, aby úřad objektivně zhodnotil odtokové poměry, musí stavbu posoudit jako celek. Kritizovali jsme také zavádějící označování stavby za „výměnu oplocení“, když se fakticky jednalo o stavbu novou. To mohlo účastníky řízení mást. Stavební úřad jsme přiměli, aby věc řešil a pokračoval v řízení o odstranění stavby. Příklad dále sledujeme.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 6606/2021/VOP](#)

PŘÍPAD STAVBY „ŠANTOVKA TOWER“ POKRAČUJE

V roce 2022 došlo k podstatnému posunu v případě žaloby ombudsmana k ochraně veřejného zájmu ve věci výškové stavby Šantovka Tower, kterou chce investor postavit v ochranném pásmu Městské památkové rezervace Olomouc. Ombudsman žalobou napadl územní rozhodnutí. Olomoucká pobočka Krajského soudu v Ostravě v březnu 2022 žalobu odmítla se zdůvodněním, že se nepodařilo prokázat závažný veřejný zájem na podání žaloby. S rozhodnutím soudu ombudsman nesouhlasil, podal kasační stížnost, u níž požádal o odkladný účinek. Nejvyšší správní soud této žádosti v srpnu 2022 vyhověl. To znamená, že do skončení řízení o kasační stížnosti nesmí olomoucký magistrát vydat investrovi stavební povolení.

 [Tisková zpráva ze dne 28. 7. 2022](#)

 [Tisková zpráva ze dne 29. 8. 2022](#)

POHŘEBNICTVÍ

V této oblasti se na nás lidé nejčastěji obraceli s žádostí o radu či pomoc při řešení sporů o hrobové místo mezi příbuznými nebo s provozovatelem hřbitova. Odpovídali jsme také na dotazy stran sociálních pohřbů. Ty zajišťují obce, jestliže během zákonem stanovených 96 hodin od oznámení úmrtí nikdo nesjednal pohřbení. Příbuzní zemřelého často namítali, že je nikdo z úřadu ani od policie o úmrtí jejich rodinného příslušníka neinformoval. Dodatečně žádali obec o vydání urny, aby mohli zpopelněné ostatky uložit do rodinného hrobu. Lidé si stěžovali například také na poškozování pomníku či náhrobní desky kořený či pádem větví stromu.

 [Tisková zpráva ze dne 2. 11. 2022](#)

STAVEBNÍ ÚŘAD NESMÍ PŘI POVOLENÍ STAVBY RODINNÉHO DOMU VYNECHAT BLÍZKÉ SOUSEDY, NAPŘÍKLAD TY PŘES SILNICI

Zabývali jsme se případem, kdy stavební úřad povolil rodinný dům společným územním souhlasem a souhlasem s ohlášením. S ohlášením stavby musí souhlasit sousedi. Sousedka „přes

cestu“ však o stavbě nevěděla. Když začaly stavební práce, bylo už na zrušení souhlasu pozdě – uplynula lhůta. Sousedka tak kvůli chybě stavebního úřadu nemohla hájit svá práva a uplatnit námitky týkající se například blízkého umístění stavby.

Přestože jsme stěžovatelce už nemohli pomoci, rozhodli jsme se případem zabývat, abychom stavební úřad navedli do budoucna ke správné praxi. Upozornili jsme jej na chybný postup při vymezování vlastníků sousedních pozemků, kteří mohou být záměrem výstavby dotčeni a bez jejich souhlasu nemůže úřad vydat zjednodušený souhlas ke stavbě. I ustálená judikatura nechápe vlastníka sousedního pozemku úzce jako vlastníka přímo sousedící nemovitosti a pod tento pojem zahrnuje i sousedy přes cestu. Pokud dotčený vlastník svůj souhlas se stavbou neudělí, musí vést úřad klasické správní řízení. V něm je soused účastníkem řízení. Náš názor sdílel i krajský úřad, který v průběhu své kontrolní činnosti poučil stavební úřad o správném postupu.

 [Zpráva ochránce: sp. zn. 12277/2022/VOP](#)

POMOHLI JSME STĚŽOVATELŮM BRÁNIT JEJICH PRÁVA V ŘÍZENÍ O POVOLENÍ PROVOZU ZÁVODU OBTĚŽUJÍCÍHO ZÁPACHEM

Zabývali jsme se případem stěžovatelky, kterou obtěžoval zápach průmyslový závod ve zkušebním provozu. Na zápach si stěžovali i další obyvatelé města. Poukázali jsme mimo jiné na to, že v řízení o povolení provozu tohoto závodu, které vydává krajský úřad dle zákona o ochraně ovzduší, mají být účastníky i lidé přímo dotčení ve svých právech nebo povinnostech. Těmi mohou být právě obyvatelé města, které zápach ze zkušebního provozu závodu obtěžuje.

Krajský úřad přistoupil na naši argumentaci a vzal stěžovatelku a další občany, kteří si stěžovali na obtěžování zápachem, za účastníky řízení o povolení provozu na dobu časově neomezenou. Mohli tak uplatnit práva, která účastníkům řízení náleží – například podávat námitky, nahlížet do spisu nebo se bránit opravnými prostředky. Této možnosti také využili.

Provozovatel závodu se sice vůči tomuto postupu ohradil, ale Ministerstvo životního prostředí postup krajského úřadu potvrdilo. Navíc krajskému úřadu doporučilo, aby v budoucnu, bude-li

vést řízení o změně povolení provozu, oznámil zahájení řízení veřejnou vyhláškou. V úvahu totiž připadá širší okruh účastníků, který správnímu orgánu nemusí být znám. Tímto postupem předejde opomenutí účastníků.

 [Zpráva ochránce: sp. zn. 6215/2020/VOP](#)

STĚŽOVATEL I DÍKY NÁM USPĚL V BOJI PROTI HLUKU ZE STAVBY SKATEPARKU

Obrátil se na nás muž z Luhačovic, který si stěžoval na nadměrný hluk ze sousedního skateparku. Ten vznikl rekonstrukcí z původního parkoviště. Namítal, že se jako soused k záměru hřiště nemohl vyjádřit. Zároveň nesouhlasil s názorem stavebního úřadu, že stavba hřiště nevyžadovala opatření nebo rozhodnutí dle stavebního zákona.

Dospěli jsme k závěru, že stavební úřad pochybil, když instalované skokové překážky (herní prvky) na hřišti neposoudil jako výrobky plnící funkci stavby, které vyžadovaly přinejmenším územní souhlas.

Po našem zásahu stavební úřad věc došetřil. Zjistil, že hřiště vzniklo na větší ploše, než byla plocha původního parkoviště. Nejednalo se tudíž o rekonstrukci, ale o změnu dokončené stavby. Tu měl stavební úřad projednat v řízení o odstranění stavby, případně v řízení o dodatečném povolení stavby, jehož účastníkem měl být i stěžovatel, případně další dotčení obyvatelé. V současnosti je skatepark přinejmenším do ukončení uvedených řízení uzavřen.

 [Zpráva a stanovisko ochránce: sp. zn. 4997/2020/VOP](#)

 [Tisková zpráva ze dne 18. 5. 2022](#)

RESTAURAČNÍ PŘEDZAHŘÁDKA NA SPOLEČNÝ DVŮR BEZ SOUHLASU SOUSEDŮ NEPATŘÍ

Zabývali jsme se stížností na nepovolený provoz restaurační předzahrádky v domovním vnitrobloku. Soused si dlouhodobě stěžoval na hluk způsobený hovorem hostů, cigaretový kouř a další obtěžující projevy.

Zjistili jsme, že stavební úřad nedostatečně posoudil skutkový stav. Své kontrolní prohlídky předem ohlašoval a nemohl tak náležitě ověřit, zda má na předzahrádku přístup veřejnost. Zároveň chyboval při povolení změny užívání části dvora na předzahrádku. Nevyhodnotil možný vliv užívání stavby na okolí, tedy možné narušení pohody bydlení a snížení kvality prostředí. Krajský úřad změnu užívání zrušil.

Stavební úřad náš názor přijal. Přislíbil, že v sezóně provozu restauračních předzahrádek provede neohlášenou kontrolní prohlídku a prověří, zda dvůr nadále slouží jako předzahrádka. Podle výsledku pak přijme další opatření.

 [Zpráva ochránce: sp. zn. 503/2022/VOP](#)

CO SE STAVBOU, KE KTERÉ SE NIKDO NEHLÁSÍ?

Opakovaně se setkáváme s případy nepovolených staveb, k nimž se nikdo nehlásí jako vlastník. Pro stavební úřady jsou tyto případy administrativně náročné a především vedou k otázce, kdo uhradí náklady na odstranění nepovolené stavby. Úřady musí přesto konat. Některé takové stavby jsou rizikem pro zdraví a životy lidí a zvířat či pro životní prostředí.

Řešili jsme případ, kdy stavební úřad vedl řízení o odstranění dřevěno-zděné stavby, ale nikdo se nepřihlásil k jejímu vlastnictví. Stavební úřad řízení přerušil a vyzval účastníky, aby se obrátili na soud se žalobou na určení vlastnictví. Tento postup jsme vyhodnotili jako nesprávný, protože neodpovídal okolnostem projednávané věci. Stavební úřad si měl sám učinit úsudek, kdo je povinnou osobou k odstranění stavby. Pokud by dospěl k závěru, že vlastník stavby je neznámý, musel by mu v řízení určit opatrovníka. Úřady začaly věc řešit podle našich doporučení.

 [Zpráva ochránce: sp. zn. 11064/2022/VOP](#)

PŘI POVOLOVÁNÍ STAVEB NESMÍME ZAPOMÍNAT NA POTŘEBY LIDÍ S POSTIŽENÍM

Šetřili jsme dva případy nepovolených staveb občanské vybavenosti, které nesplňovaly požadavky bezbariérovosti. Šlo o část náměstí a část přírodního parku.

V případě náměstí jsme zjistili, že speciální stavební úřad důsledně nevykonával dozor. Bezodkladně totiž nekonal, když zjistil, že stavebník nepovolenou část náměstí – navíc provedenou v rozporu s požadavky bezbariérové vyhlášky – nezajistil tak, aby ji veřejnost nemohla užívat.

Dosáhli jsme toho, že stavebník upravil projekt tak, aby vyhovoval požadavkům bezbariérovosti. Poté úřad vydal dodatečné povolení.

[Zpráva a stanovisko ochránce: sp. zn. 5787/2021/VOP](#)

U kauzy přírodního parku jsme konstatovali, že stavebník postavil část parku v rozporu s povolením. Chyboval ale i stavební úřad, když o dodatečném povolení rozhodoval neúměrně dlouho. Během roku a půl vyhověl totiž několika navazujícím žádostem stavebníka o prodloužení lhůty k podání úplné žádosti, která bude splňovat i požadavky bezbariérovosti.

Stavebník posléze podal úplnou žádost s projektovou dokumentací zpracovanou v souladu s bezbariérovou vyhláškou a získal tak dodatečné povolení. Park se povedlo dokončit a nyní splňuje i bezbariérové předpisy.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 2644/2022/VOP](#)

Mluvíme spolu

(NE)TRADIČNÍ DISKUSE O STAVEBNÍM PRÁVU S KRAJSKÝMI ÚŘADY A MINISTERSTVEM PRO MÍSTNÍ ROZVOJ

V dubnu jsme se zástupci odborné veřejnosti na tradičním kulatém stole o stavebním právu diskutovali o tématech a případech, které úřady a instituce aktuálně řeší ve své stavebně-správní praxi.

Věnovali jsme se udělování výjimek z obecných požadavků na výstavbu. Shodli jsme se, že výjimka musí být vždy konkrétní a musí být zřejmé, pro jaký druh stavby byla udělena. Pro označení druhu stavby je rozhodující materiální stránka, tedy o jakou stavbu ve skutečnosti jde, nikoliv formální označení záměru v žádosti o jeho umístění nebo povolení a v projektové dokumentaci.

Podnětnou diskusi vyvolala novela zákona o požární ochraně, která od prosince 2021 rozšířila okruh záměrů, které již nebude hasičský záchranný sbor (HZS) posuzovat jako dotčený orgán. Vyšlo najevo, že stavební úřady nemají tolik odborných znalostí, aby namísto hasičů posoudily splnění požárních požadavků pro stavby, které byly z působnosti HZS vyjmuty. Budeme proto jednat s generálním ředitelem HZS a zva-

žíme možnost iniciovat změnu zákona o požární ochraně a prováděcí vyhlášky tak, aby některé záměry znovu podléhaly státnímu požárnímu dozoru.

Zabývali jsme se i otázkou, zda vést řízení o odstranění historických staveb z doby před účinností stavebního zákona z roku 1976. Nevyloučili jsme možnost projednání takových staveb v řízení o odstranění stavby. Při správní úvaze o nepovolenosti historické stavby však musí stavební úřady vždy zohlednit právní úpravu účinnou v době jejího vzniku.

[Tisková zpráva ze dne 29. 4. 2022](#)

PERSONÁLNÍ SITUACE STAVEBNÍCH ÚŘADŮ

Stavební úřady nás v rámci probíhajících šetření často upozorňovaly na tíživou personální situaci. Ani přes opakovanou snahu se jim nedaří obsadit referentská místa. Řada úřadů je proto dlouhodobě přetížená, což by mohlo vést k závažným potížím při výkonu činnosti obecných stavebních úřadů. V příštím roce bychom se proto rádi této otázce dále věnovali.

NOVELIZACE „HLUKOVÝCH“ PŘEDPISŮ

V připomínkách k navrhované změně zákona o ochraně veřejného zdraví a nařízení vlády o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací jsme upozornili na možná rizika připravované právní úpravy i na chabé zdůvodnění změn v ochraně zdraví před hlukem. Šlo například o nedostatečnou kontrolu u nově definované dlouhodobé hlukové výjimky nebo o sjednocení hlukového limitu pro všechny pozemní komunikace.

Naše úsilí sice nevedlo k zásadním změnám v legislativních materiálech, ale Ministerstvo zdravotnictví jako předkladatel alespoň přislíbilo, že přepracuje metodické pokyny a pomůcky a rovněž připraví nové, které by podrobněji upravovaly některé stávající i zaváděné instituty.

[Připomínky ochránce](#)

NEČINNOST STAVEBNÍHO ÚŘADU PŘI PROJEDNÁNÍ NĚKOLIKA STOVEK ČERNÝCH STAVEB

Často se zabýváme nečinností a průtahy v řízení před stavebními úřady. Důvodů, proč se stavební úřady dopouštějí nečinnosti, je vícero. V plynulém a rychlém projednání věci stavebním úřadům často brání komplikovanost konkrétního

případu, nedostatečná personální kapacita či nedostatky v právní úpravě. Tyto potíže vyvstávají i v aktuálním případě rozsáhlé nepovolené výstavby u vodní nádrže Nové Mlýny. Nepovolené stavby tam živelně vznikají posledních dvacet let. Nepříznivě ovlivňují okolí. Dochází také k ne-regulovanému záboru zemědělské půdy či problematickému nakládání s odpady a odpadními vodami. Při řešení této záležitosti se stavební úřad a další úřady příslušné k řešení souvisejících problémů musí vypořádat s množstvím překážek. S úřady jsme proto jednali o jejich zkušenostech v této věci a přemýšleli nad možnostmi dalšího postupu. I v následujícím roce budeme případ sledovat.

VÝZKUM ÚROVNĚ REGULACE PACHOVÝCH LÁTEK V OVZDUŠÍ

Po deseti letech jsme znovu otevřeli otázku regulace pachových látek v ovzduší. Prostřednictvím dotazníkového šetření jsme oslovili nejdůležitější správní orgány v této oblasti – především krajské úřady, které vydávají provozní povolení pro zdroje zápachu, a oblastní inspektoráty České inspekce životního prostředí, které vykonávají kontrolní činnost. Naše zjištění naznačují, že se ochrana ovzduší před zápachem neobejde bez změn právní úpravy. S výsledky výzkumu seznámíme Ministerstvo životního prostředí. Chceme vyvolat i širší odbornou diskuzi o podobě možných změn „antipachové“ legislativy.

[Výzkumná zpráva sp. zn.: 19/2021/SZD](#)

Justice, migrace, finance

POMOHLI JSME NEBO PORADILI*

* počty podnětů vyřízených v roce 2022

 123

lidem s řešením problémů s daněmi a cly

 292

cizincům ke spravedlivému řízení

 127

lidem s průtahy v soudních řízeních nebo s nevhodným chováním soudních osob

 92

lidem a obcím s poplatky

NEJČASTĚJI LIDÉ HLEDALI POMOC S*

* počty podnětů přijatých v roce 2022

 daněmi a správou daní	112
 místními poplatky a řízením o nich	90
 nevhodným chováním soudních osob	68
 průtahy v soudním řízení	56
 udělením krátkodobého víza	41
 povolením k dlouhodobému pobytu	28

Náplň naší práce v roce 2022 zásadně ovlivnila válka na Ukrajině (viz [str. 30](#)). Pomáhali jsme při registraci příchozích z Ukrajiny, uspořádali dobročinnou sbírku a také se snažili o co největší informovanost. Kromě letáků jsme na internetové stránky ombudsmana průběžně přidávali informace v ukrajinštině, lidem jsme vysvětlovali dočasnou ochranu a školili jsme studenty, aby pak mohli sami účinně pomáhat. Pro příchozí z Ukrajiny jsme natočili informační [video](#), ve kterém ukrajinská studentka vysvětlila, co je čeká v registračním centru a co si zde zvládnou vyřídit. V červnu jsme také upozornili na možná [rizika nucené práce a vykořisťování](#).

Zjišťovali jsme, jak se identifikují děti-cizinci bez doprovodu a jak o ně pečujeme. Komunikovali jsme s orgány sociálně-právní ochrany dětí, Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí, policií, nevládními organizacemi, zástupci ministerstev, UNICEF, Vysokým komisařem OSN pro uprchlíky.

V soudní agendě jsme si dali za úkol zjistit, proč se peněžitá pomoc dostává k obětem trestných činů pozdě a jakým dalším problémům oběti čelí. Jednali jsme s odborníky a také jsme uspořádali kulatý stůl. Máme radost, že již nyní se v některých otázkách praxe posunula k lepšímu. Příští rok se zaměříme na to, jak změnit zákon o obětech trestných činů.

V oblasti daní a poplatků považujeme za velký úspěch, že se nám podařilo s ministrem financí vyjednat vznik Milostivého léta III, které pomůže těm, kdo mají dluhy vůči státu a úřady je vymáhají v daňové exekuci. Ke zlepšení postavení dlužníků může rovněž přispět fungování chráněného účtu.

1059

vyřízených podnětů, z toho

792

v působnosti

267

mimo působnost

171

ukončených šetření, z toho

113

případů, kdy úřady chybovaly, z toho

5

případů, kdy se nepodařilo zajistit, aby úřady svou chybu napravily

30

soudců a přes 100 sociálních pracovníků jsme proškoliili o tom, jak přistupovat k dětem bez doprovodu

Měníme pravidla

SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ JE VE VEŘEJNĚ PŘÍSTUPNÉ DATABÁZI MÁLO

Již v minulosti jsme opakovaně žádali, aby zákon soudům uložil povinnost zveřejňovat jejich rozhodnutí. Bez toho totiž soudy ve většině případů zveřejňovaly svá rozhodnutí nedostatečně nebo vůbec. Podporovali jsme vznik databáze soudních rozhodnutí pod správou Ministerstva spravedlnosti. Od 1. července 2022 zákon tuto povinnost soudům skutečně ukládá, neřeší však podrobnosti. Ty ponechal na prováděcí vyhlášce. Teprve ta měla konkrétně vymezit, která rozhodnutí se zveřejňovat musí a která nikoliv, a jak mají soudy svá rozhodnutí anonymizovat.

Návrh vyhlášky jsme připomínkovali. Ministerstvo spravedlnosti některé naše návrhy promítlo do textu vyhlášky. Vadilo nám především to, že vyhláška počítá se zveřejňováním velmi omezeného okruhu občanskoprávních a trestních rozhodnutí a neobsahuje žádné časové schéma dalšího rozšíření tohoto okruhu, který považujeme za pouhou startovní čáru. Navíc si přeje, aby se v budoucnu zveřejňovala například i rozhodnutí o předběžném opatření, o námitce podjatosti, o osvobození od soudních poplatků či rozhodnutí ve vazebních věcech. I ta totiž ve svých odůvodněních obsahují informace cenné pro veřejnost. Přes dřívější přísliby ministrů však ministerstvo prozatím neplánuje konkrétní kroky k rozšíření databáze s odvoláním na finanční a personální náročnost. Protože široký rozsah zveřejňovaných soudních rozhodnutí považujeme za důležitý, budeme dále usilovat o rozšíření databáze. Dobrým příkladem je Slovensko, které [zveřejňuje všechna pravomocná rozhodnutí všech svých soudů](#).

[Zpráva a stanovisko ochránce: sp. zn. 4292/2015/VOP](#)

[Připomínky ochránce: sp. zn. 33339/2022/S](#)

[Tisková zpráva ze dne 18. 11. 2020](#)

ZASADILI JSME SE O MILOSTIVÉ LÉTO III PRO DLUŽNÍKY V DAŇOVÉ EXEKUCI

Snažili jsme se o narovnání podmínek pro různé skupiny dlužníků. Milostivé léto I a II umožnilo lidem zbavit se dluhů vůči úřadům a dalším institucím vymáhaných soudními exekutory. Pokud dlužníci splnili stanovené podmínky, měli nárok na odpuštění příslušenství dluhu, tedy například úroku z prodlení nebo penále. Dlužníci, u kterých exekuci provádí úřad sám či kteří dokonce dobrovolně svůj dluh splácí, ale tuto možnost dosud neměli. Takové nastavení podmínek jsme od počátku považovali za nespravedlivé, a proto jsme se zasazovali o nápravu. Ministerstvo financí naše připomínky vyslyšelo a předložilo návrh Milostivého léta III. Pokud zákonodárci návrh schválí, dostanou lidé šanci zbavit se za výhodných podmínek dluhů na daních a dalších vybraných dluhů vůči úřadům. Díky připomínce ombudsmana se k Milostivému létu III budou moci navíc připojit i obce a kraje.

[Dopis veřejného ochránce práv ministroví financí](#)

[Připomínky ochránce: sp. zn. 48249/2022/S](#)

[Tisková zpráva ze dne 22. 9. 2022](#)

BRNĚNSKÝ MAGISTRÁT PŘESTAL NEOPRÁVNĚNĚ POŽADOVAT POPLATKY ZA ODPADY. LIDÉ TEĎ NAVÍC MOHOU DOSTAT PENÍZE ZPĚT

Brněnský magistrát vyžadoval po lidech platbu místního poplatku za komunální odpad i za roky, kdy už jim podle zákona povinnost platit poplatky zanikla. Úřad má tři roky na to, aby lidem dlužný poplatek vyměřil. Brněnský magistrát ale chtěl zaplatit i od lidí, u nichž to v uvedené lhůtě neudělal. Po našem upozornění magistrát praxi změnil. Těm, kteří si požádají, neoprávněně vybrané staré poplatky vrátí.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 6424/2020/VOP](#)

[Tisková zpráva ze dne 12. 10. 2022](#)

Pomáháme

NEJLEPŠÍ ZÁJEM DÍTĚTE MUSÍ BÝT PŘEDNÍM HLEDISKEM PŘI ROZHODOVÁNÍ O POBYTU RODIČE

Otec devítileté a tříleté dcery pozbyl povolení k pobytu. Bývalá manželka chtěla rozhodnutí změnit, protože dcery otce potřebují. I po rozvodu se otec s dcerami pravidelně stýkal. Dcery jsou Češky, a proto je důležité, aby s nimi mohl zůstat v České republice. Právě rodinný život a hledisko nejlepšího zájmu dítěte podle nás Ministerstvo vnitra dostatečně nezohlednilo. Při zjišťování rodinných poměrů cizince musí ministerstvo vyvinout daleko větší úsilí, je-li ve hře zájem nezletilého dítěte. Případem se zabýval také správní soud, který rozhodnutí ministerstva zrušil. Ministr vnitra slíbil, že při novém projednání náležitě posoudí přiměřenost dopadu rozhodnutí do soukromého a rodinného života otce-cizince. Předním hlediskem bude nejlepší zájem jeho nezletilých dcer, jak jsme požadovali. Nově ministerstvo žádosti cizince vyhovělo a prodloužilo platnost jeho povolení k pobytu.

[Zpráva a stanovisko ochránce: sp. zn. 7711/2020/VOP](#)

POZOR NA PŘEHNANÝ FORMALISMUS PŘI PODÁNÍ ŽÁDOSTI O MEZINÁRODNÍ OCHRANU

Stěžovatel, občan Íránu, který se obával o život pro své politické názory, přicestoval do České republiky schovaný v podvozku kamionu z Turecka. Když kamion zastavil na dálnici, vyčerpaný muž opustil svůj úkryt a poprosil obsluhu čerpací stanice, aby zavolala policii, že chce požádat o mezinárodní ochranu. Stejně přání zopakoval přivolané policejní hlídce. Ta ho odvezla na služebnu cizinecké policie, která s ním zahájila řízení o správním vyhoštění a zajistila ho v zařízení pro zajištění cizinců. Zde stěžovatel nevědomky proměškal lhůty pro podání žádosti o mezinárodní ochranu, protože se domníval, že jeho žádost přijala již cizinecká policie.

Zákon o azylu umožňuje podání žádosti o mezinárodní ochranu na cizinecké policii za podmínky, že se žadatel dostaví dobrovolně. Podle cizinecké policie se stěžovatel nedostavil dobrovolně, protože ho přivezla policejní hlídka. Cizineckou policii jsme upozornili na přehnaný formalismus při výkladu zákona a připomněli jsme, že zákon o azylu musí být vykládán ve světle Úmluvy o právním postavení uprchlíků. Součástí této úmluvy je závazek, že Česká republika nebude postihovat pro nezákonný vstup a přítomnost ty uprchlíky, kteří se sami bez prodlení přihlásí úřadům a prokáží dobrý důvod pro svůj nezákonný vstup. Ačkoliv se stěžovatel nedostavil přímo na služebnu cizinecké policie, státním orgánům se neskryval, a jakmile mohl, aktivně se snažil žádost o mezinárodní ochranu podat. Dokonce sám požádal o přivolání policie.

Cizinecká policie nakonec uznala, že měla žádost stěžovatele přijmout a řízení o správním vyhoš-

tění vůbec nezahajovat. Stěžovatel mohl žádost podat dodatečně a cizinecká policie jeho zajištění ukončila.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 5937/2020/VOP](#)

DOHLED NAD ZNALCI JE STÁLE POMALÝ

Od centralizace znalecké agendy v roce 2021 nedošlo k výraznému personálnímu posílení odboru Ministerstva spravedlnosti, který má dohled nad znalci na starost. Lidé, kteří upozornili na vadný postup znalce či znaleckého ústavu, se často od ministerstva nedočkali žádné reakce, dokud se neobrátili na nás. Stávalo se též, že obdrželi pouze neurčitá vyjádření. Nedozvěděli se, jak ministerstvo podnět posoudilo nebo proč jej vyhodnotilo jako nedůvodný.

MINISTERSTVO NESTIHNE POTRESTAT CHYBUJÍCÍHO ZNALCE

Stěžovatel, který jako účastník soudního řízení upozornil na možné pochybení znalce Ministerstva spravedlnosti coby orgán dohledu, se přes opakované urgency a dotazy přes osm měsíců nedočkál žádné odezvy. Kromě nečinnosti jsme s ministerstvem řešili i to, jak má komunikovat s těmi kteří se na něj obrátí. Zahájit přestupkové řízení se znalcem již nebylo možné, protože případný přestupek byl v té době už promlčený.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 4045/2021/VOP](#)

ODDĚLIT ZRNA OD PLEV A VYSVĚTLIT, PROČ NĚKTERÉ NÁMITKY NEJSOU RELEVANTNÍ

Znalecký ústav se zabýval určením průběhu vlastnické hranice mezi pozemkem stěžovatelů a sousedním pozemkem. Stěžovatelé v podnětu popsali množství námitek svědčících o možném chybném postupu znaleckého ústavu. Ministerstvo po několika měsících stěžovatelům stroze napsalo, že podnět je nedůvodný a ani na jednu námitku nereagovalo. Když se stěžovatelé na ministerstvo obrátili znovu a přiložili znalecký posudek, dozvěděli se až po třech měsících, že se podnět prověřuje. Po dalších pěti měsících jim ministerstvo napsalo, že zahájilo přestupkové řízení o jedné z námitek. Proč ostatní námitky nebyly pro ministerstvo důležité, se stěžovatelé nikdy nedozvěděli. Přestupkové řízení ministerstvo později zastavilo.

Na základě našeho šetření se Ministerstvo spravedlnosti zavázalo podrobněji vyrozumívat podatele podnětů. V případě, že oznámení na znalce ministerstvo odloží, zašle usnesení o odložení i podatelům podnětu.

[Zpráva a stanovisko ochránce: sp. zn. 2664/2021/VOP](#)

[Podcast, 72. díl: Jak stát dohlíží na znalce](#)

OVĚŘIT PŘIDĚLENÍ VĚCI ZÁKONNÉMU SOUDCI BUDE JEDNODUŠŠÍ

Soudy přidělují věci podle pravidel rozvrhu práce buď ručně, nebo prostřednictvím počítačového programu spravovaného Ministerstvem spravedlnosti. Obrátila se na nás stěžovatelka, která byla přesvědčena o tom, že okresní soud v opatrovnické agendě nepřiděloval věci správně a její věc tak nerozhodoval zákonný soudce. Při prověření jejích námitek jsme zjistili nesrovnalosti, které měly skutečně za následek přidělení její věci nezákonnému soudci. Ruční přidělování je – obzvláště v opatrovnické agendě – komplikované, protože nepostačuje seřadit došlá podání a ta přidělit jednotlivým soudním senátům. Mnoho řízení se totiž zahajuje bez návrhu – z vlastní iniciativy soudu. To znamená, že soud neeviduje čas zahájení řízení podle doručeného návrhu, ale pouze den vydání usnesení o zahájení řízení. Vysledovat správné pořadí přidělování věcí může být proto náročné.

Předsedkyně soudu s našimi závěry souhlasila a zavedla pravidlo vytváření záznamu o tom, který den a v kolik hodin bylo řízení zahájeno z vlastní iniciativy soudu, aby bylo možné přehledně seřadit nové věci podle času jejich zahájení. Nedostatky ve znění rozvrhu práce předsedkyně soudu odstranila přijetím nového rozvrhu, který zavedl automatické přidělování nápadu.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 7751/2020/VOP](#)

V OPATROVNICKÝCH VĚCECH JE RYCHLOST ZÁSADNÍ I PŘI VÝKONU ROZHODNUTÍ

Stěžovatel, otec dětí, se dva roky marně snažil, aby se mohl se svými dětmi setkávat tak, jak to závazně stanovil soud. Matka dětí totiž rozhodnutí soudu nerespektovala. Prověřili jsme, jak vedení soudu dohlíželo na to, aby řízení probíhalo plynule, a jak vyřídilo stížnost na průtahy, kterou podal stěžovatel. V obojím jsme shledali pochybení.

Vykonávací řízení v opatrovnických věcech má ze své podstaty mnohá specifika. Bezprostředně se dotýká dětí a i při něm je třeba stále sledovat jejich nejlepší zájem. Současně platí, že soudy mají postupovat s největším urychlením. Nemělo by se stávat, že soud vůbec nereaguje na opakované návrhy stěžovatele na výkon rozhodnutí.

Předsedkyně soudu všechny naše závěry uznala. Provedla hlubší prověrku v soudním oddělení a zjištěná pochybení soudkyni vytkla. Aby předešla obdobným průtahům v budoucnu, zvýšila kontrolu úkonů ve spisech soudkyně. Současně soudkyni přidělila asistentku a do soudního oddělení přidělila vyšší soudní úřednici.

[Zpráva ochránce: sp. zn. 10198/2022/VOP](#)

ŽÁDOST O KOMPENZAČNÍ BONUS A ŠPATNÁ PŘÍLOHA DATOVÉ ZPRÁVY

Účetní stěžovatele ve vypjaté době covidových restrikcí udělala chybu při podání žádosti o kompenzační bonus. Do datové zprávy přiložila chybně žádost o kompenzační bonus jiného klienta. Z předmětu datové zprávy však bylo patrné, že měla v úmyslu podat žádost za stěžovatele. Finanční úřady tuto žádost posuzovaly jako žádost jiné osoby než stěžovatele a pouze ji založily do spisu, protože této jiné osobě již byl kompenzační bonus vyplacen. Po naší intervenci úřady uznaly, že datovou zprávu neměly založit do spisu bez odpovědi, ale měly si se stěžovatelem situaci ujasnit. Finanční úřad nakonec stěžovateli vyplatil kompenzační bonus ve výši 25 000 korun.

 [Zpráva ochránce: sp. zn. 10552/2022/VOP](#)

MÍSTNÍ POPLATEK ZA VYHRAZENÍ TRVALÉHO PARKOVACÍHO MÍSTA

Stěžovatelka se přela s magistrátem o placení místního poplatku za užívání veřejného prostranství z titulu vyhrazení trvalého parkovacího místa ve výši přibližně 15 000 korun. Odmítala platit za dobu, kdy již rozhodnutí o povolení vyhrazeného parkování pozbylo platnosti. V rozhodnutí bylo totiž napsáno, že pokud nepožádá o prodloužení vyhrazení parkovacího místa, bude vyhrazené parkovací stání zrušeno. Stěžovatelka tedy předpokládala, že když nic dělat nebude, parkovací stání bude zrušeno. Dopravní značení však nikdo neodstranil, proto magistrát nadále požadoval zaplacení poplatku.

Dospěli jsme k závěru, že magistrát požaduje zaplacení poplatku neoprávněně. Stěžovatelce nelze klást k tíži, že nenechala odstranit dopravní značení, protože taková povinnost jí ze zákona nevyplyvá. To měl za daných okolností udělat správce komunikace. Magistrát nám dal nakonec za pravdu a podal podnět k zahájení přezkumného řízení.

 [Zpráva ochránce: sp. zn. 3325/2021/VOP](#)

Mluvíme spolu

POKRAČUJEME VE VZDĚLÁVÁNÍ ÚŘEDNÍKŮ OBCÍ

Pořádali jsme tradiční semináře pro obecní úřady, na nichž jsme seznamovali úředníky s aktuální právní úpravou správy místních poplatků. Důraz jsme kladli zejména na příklady z praxe a výkladové nejasnosti. Kromě obecných seminářů o správě místních poplatků jsme uspořádali také seminář zaměřený pouze na nové poplatky za komunální odpad. Navázali jsme také na školení zaměřené na daňový řád a poprvé jsme přidali speciální seminář k daňové exekuci. Z praxe totiž víme, že obecní úřady často nemají dostatek možností vzdělávat se v této odborně náročné agendě.

Podánilo se nám proškolit téměř 300 úředníků z osmi krajů. Kromě školení jsme vycházeli obecním úřadům vstříc a odpověděli jsme jim na více než padesát dotazů z praxe.

KULATÝ STŮL K POSKYTOVÁNÍ PENĚŽITÉ POMOCI OBĚTEM TRESTNÝCH ČINŮ

Mezi naše priority pro rok 2022 patřilo co nejvíce usnadnit získání peněžité pomoci obětem trestných činů. Upravili jsme formuláře žádosti o peněžitou pomoc pro oběti a pro pozůstalé. Nyní se testují pro srozumitelnost. Během roku jsme jednali s Ministerstvem spravedlnosti, neziskovým sektorem a advokáty. Provedli jsme také rešerši všech soudních rozhodnutí vydaných od účinnosti zákona o obětech trestných činů. Na kulatém stole jsme pak společně diskutovali sporné otázky, jako je například rozložení důkazního břemene ohledně postavení oběti, pořizování znaleckých posudků, míra vázanosti závěry trestních soudů, souběh nároků na peněžitou pomoc a rozsah reálných nákladů, které v rámci peněžité pomoci mohou být proplaceny. Shodli jsme se, že současná úprava má řadu úskalí. V roce 2023 se proto chceme věnovat tomu, jak konkrétně zákon změnit, aby lépe plnil svůj účel.

 [Tisková zpráva ze dne 20. 12. 2022](#)

DĚTI BEZ DOPROVODU

Ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvem práce a sociálních věcí, zástupci Zařízení pro děti-cizince a dalšími aktéry jsme se účastnili série mezirezortních schůzek k situaci dětí bez doprovodu.

Spolu s Justiční akademií jsme v červnu pořádali seminář pro opatrovnícké soudce. Zaměřili jsme se na právní postavení dětí, které migrují samotné ze vzdálených zemí původu, a dětí z Ukrajiny (viz [str. 36](#)). Upozornili jsme na specifika situace takzvaných odloučených dětí, tedy těch, které doprovází jiný dospělý než zákonný zástupce. Probrali jsme mezinárodní závazky vůči dětem bez doprovodu, přiblížili role jednotlivých institucí před rozhodnutím soudu o (ne)umístění dítěte do zařízení pro děti-cizince a po jeho vydání. Poukázali jsme na rizika spojená s migrací, obchodováním s lidmi i zranitelností dětí bez doprovodu, na dopady migrace na psychiku a na kulturní aspekty migrace osob z kulturně vzdálených zemí. Zabývali jsme se také otázkou určování věku u dětí-cizinců. Kromě nás přednášeli soudcům i pracovníci nevládního sektoru, ředitelka Zařízení pro děti-cizince, soudce Nejvyššího správního soudu a akademici. Podobné školení plánujeme v letošním roce udělat pro orgány sociálně právní ochrany dětí.

AKTUÁLNÍ OTÁZKY UPRCHLICKÉHO A CIZINECKÉHO PRÁVA

- ▶ Studenti gymnázia v Břeclavi nás pozvali na lidskoprávní den. V březnu jsme s nimi diskutovali o migraci, mezinárodní ochraně a pobytu cizinců v České republice.
- ▶ V říjnu jsme ve spolupráci s Nejvyšším správním soudem uvítali polského soudce, který navštívil Českou republiku v rámci své výzkumné stáže. Diskutovali jsme s ním téma omezení svobody pohybu v období pandemie covid-19, problematiku práce s utajovanými informacemi a také aktuální problémy v souvislosti s válkou na Ukrajině.
- ▶ V říjnu 2022 jsme se účastnili konference v Madridu, kterou pořádal Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky. Společně se zástupci více než 35 států jsme diskutovali o identifikaci a ochraně osob bez státní příslušnosti.

- ▶ V listopadu jsme uspořádali tradiční vědecký seminář, kterého se zúčastnili především zástupci úřadů, nevládních organizací, soudnictví, akademici a advokáti. V rámci semináře zazněly příspěvky mimo jiné na téma dočasné ochrany, azylu pro dezertéry z Ruska, postavení dětí bez doprovodu, určování věku, aktualit z vízové agendy, zaměstnaneckých karet i vysoce kvalifikovaných pracovníků, postavení rodinných příslušníků občanů EU či otázka, kdy prchajícím před válkou náleží spíš doplňková ochrana a kdy azyl.

▶ Příspěvky z minulého semináře najdete v Ročence 2020/2021

- ▶ Téma osob prchajících před válkou jsme v listopadu přednesli též rakouským soudcům a pracovníkům rakouského Spolkového úřadu pro migraci a uprchlíky na Asyltag ve Vídni.
- ▶ Na workshoppu Aktuální otázky nelegální práce a zaměstnávání cizinců v ČR, který v listopadu pořádal Výzkumný ústav bezpečnosti práce, jsme přispěli s tématy, která se týkala dopadů nelegálního zaměstnávání na pobytové oprávnění cizince a zaměstnávání osob s dočasnou ochranou. Na konci listopadu jsme ještě školili pracovníky slovenského Centra právnej pomoci na téma zajištění cizinců a využívání alternativ k zajištění.

Dohled nad omezováním osobní svobody

Zaměřili jsme se na život dětí v ústavech. Vydali jsme [zprávu z návštěv dětských domovů](#) a podobných zařízení. Ukázali jsme, jak se režimu zařízení musí podrobovat život dětí a že se potřeby dětí se specifickými potřebami nedaří naplňovat. Upozornili jsme na špatné zacházení s dětmi v jednom dětském domově. V samostatné zprávě jsme popsali zacházení s dětmi v [zařízeních lůžkové psychiatrie](#).

Proti špatnému zacházení bojujeme i jinde než v dětských zařízeních. Podařilo se nám změnit praxi vězeňské služby při zaznamenávání lékařských důkazů o špatném zacházení s vězněnými osobami. V jednom případě jsme kritizovali vězeňskou službu, že neúčinně vyšetřovala špatné zacházení ve věznici. Přeložili jsme také aktualizovaná [Evropská vězeňská pravidla](#).

36

navštívených zařízení
z toho

10

následných návštěv

3

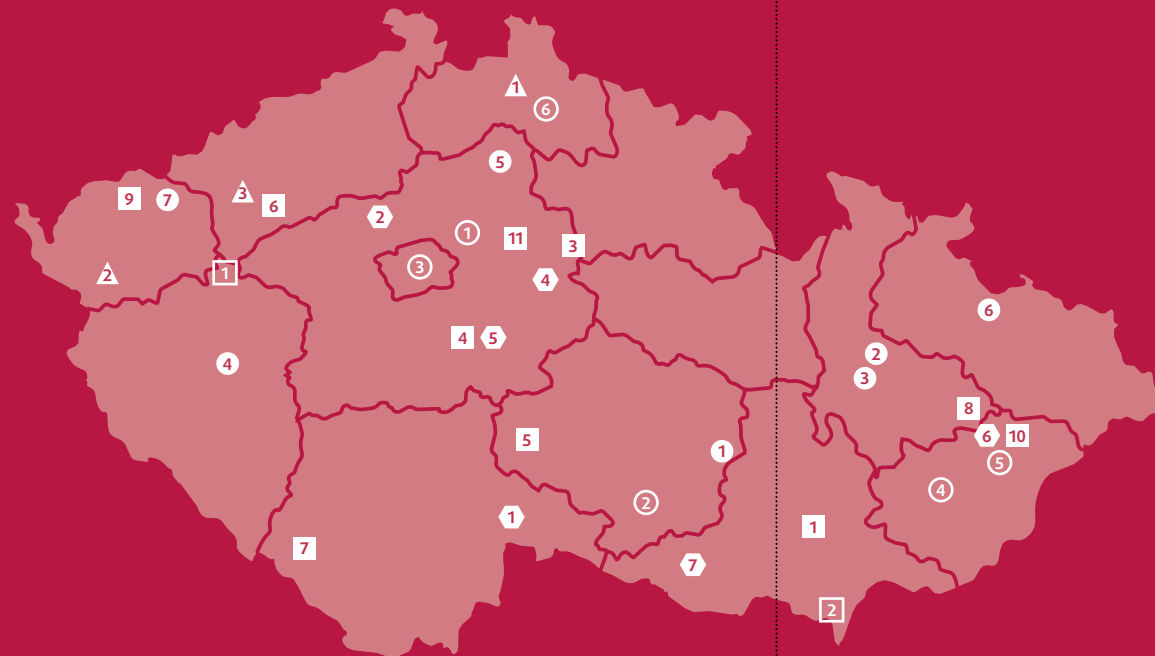
sledovaná vyhoštění
cizinců

540

přijatých podnětů od
klientů sociálních slu-
žeb, pacientů a vězně-
ných osob

ZAŘÍZENÍ NAVŠTÍVENÁ V ROCE 2022

- **Zařízení sociálních služeb:** 1 SeneCura SeniorCentrum Modřice 2 Domov pro seniory v Rásnici (Seniorresidenz) 3 Domov V Podzámčí, p.o. 4 ALZHEIMER HOME Pyšely 5 Dům sociálních služeb Pacov, p.o. 6 Domov „Bez zámků“ Tuchořice 7 Domov Vimperk 8 Domov Větrný mlýn Skalička 9 Domov Rudné u Nejdku 10 Domov pro osoby se zdravotním postižením Zašová 11 Domov pod lipou Lipník
- ◆ **Zařízení pro děti:** 1 Výchovný ústav v Jindřichově Hradci 2 Dětský domov Kralupy nad Vltavou 3 Dětský domov se školou Býchory (následná návštěva) 4 Dětský domov Radkov (následná návštěva) 5 Dětský domov Sázava 6 Dětský domov Zašová 7 Výchovný ústav Višňové (následná návštěva)
- **Zařízení poskytující lůžkovou psychiatrickou péči:** 1 Dětská psychiatrická nemocnice Velká Bíteš 2 Psychiatrická léčebna Šternberk 3 Vojenská nemocnice Olomouc 4 Fakultní nemocnice Plzeň (následná návštěva) 5 Psychiatrická nemocnice Kosmonosy (následná návštěva) 6 Psychiatrická nemocnice Opava 7 Nemocnice Ostrov
- ▲ **Vězeňská zařízení:** 1 Vazební věznice Liberec (následná návštěva) 2 Věznice Kynšperk nad Ohří 3 Věznice Nové Sedlo – objekt Drahonice
- **Zařízení pro cizince:** 1 Zařízení pro zajištění cizinců Bálková (následná návštěva) 2 Registrační centrum pro uprchlíky Břeclav
- **Policejní cely:** 1 Milovice 2 Třebíč (následná návštěva) 3 Praha, Kongresová 4 Zlín (následná návštěva) 5 Valašské Meziříčí 6 Jablonec nad Nisou

Zprávy z ukončených návštěv zařízení jsou dostupné v Evidenci stanovisek ochránce (oblast práva 801 a násl.) či v mapě navštívených zařízení.

Měníme pravidla

ZPRÁVA Z NÁVŠTĚV ZAŘÍZENÍ PRO VÝKON ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

Vydali jsme zprávu ze série návštěv zařízení pro děti s nařízenou ústavní výchovou. Zpráva obsahuje systémová doporučení adresovaná zejména Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy. Požadujeme mimo jiné vznik koncepce ústavní výchovy a přijetí nové právní úpravy, která respektuje individuální potřeby dětí. Zařízení doporučujeme zejména odstraňovat ze života dětí prvky ústavnosti a připravovat je na samostatný život po opuštění zařízení. Součástí zprávy je také analýza 241 soudních rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy.

Zprávu jsme projednali se zástupci ministerstva a ti nám nabídli účast v multidisciplinární pracovní skupině, jejímž cílem je vytvoření věcného záměru nové právní úpravy.

- 📄 [Zpráva z návštěv zařízení pro výkon ústavní výchovy](#)
- 📄 [Tisková zpráva ze dne 25. 5. 2022](#)

ZPRÁVA Z NÁVŠTĚV ZAŘÍZENÍ DĚTSKÉ PSYCHIATRIE

Ve zprávě ze série návštěv zařízení dětské lůžkové psychiatrie jsme přinesli zjištění z oblasti zacházení s dětskými pacienty a rozhodování

o nich. Návštěvy ukázaly, že nezletilí pacienti nebývají do rozhodování přiměřeně zapojeni. Také jsme zjistili, že průměrná doba hospitalizace se pohybuje v řádu týdnů. V některých nemocnicích přitom stále panuje neosobní prostředí s mnohalůžkovými pokoji nebo dokonce mřížemi na oknech.

- 📄 [Zpráva z návštěv zařízení dětské psychiatrie](#)
- 📄 [Tisková zpráva ze dne 7. 12. 2022](#)
- 📄 [Doporučení ochránce – účast dítěte na rozhodování o záležitostech souvisejících s jeho hospitalizací na psychiatrii](#)

ZPRÁVA Z NÁVŠTĚV VAZEBNÍCH VĚZNIC

Vydali jsme také zprávu ze série návštěv pěti vazebních věznic. Obsahuje systémová doporučení adresovaná Generálnímu ředitelství Vězeňské služby ČR a řadu doporučení určených přímo zařízením, kde se vykonává vazba. Upozorňujeme na zásahy do soukromí v případech, kdy jsou v některých celách využívány kamery. Zabýváme se nedostatkem denního světla na celách a omezenou možností větrání nebo omezenou možností trávit čas mimo celu. Vězeňská zařízení také podle našich zjištění nezajišťují možnost zaměstnávání obviněných. Ti tak bez zaměstnání během výkonu vazby zcela přicházejí o příjem a ztrácejí možnost platit běžné výdaje, jako je nájem bytu nebo jiné pravidelné náklady.

- 📄 [Zpráva z návštěv vazebních věznic](#)
- 📄 [Tisková zpráva ze dne 3. 11. 2022](#)

PŘEKLAD EVROPSKÝCH VĚZEŇSKÝCH PRAVIDEL

Přeložili jsme aktualizovaná Evropská vězeňská pravidla. Tento dokument Výboru ministrů Rady Evropy shrnuje základní zásady pro oblast vězeňství, ať už jde o podmínky pro výkon trestu odnětí svobody, zdravotní péči nebo například standardy týkající se vedení a personálu věznic. Evropská vězeňská pravidla mají povahu doporučení. Představují základní vodítka pro tvorbu, aplikaci a interpretaci vnitrostátních právních předpisů.

Nedávno jsme také přeložili [Standardní minimální pravidla OSN pro zacházení s vězněnými osobami](#) (Pravidla Nelsona Mandely).

ZMĚNA VNITŘNÍHO PŘEDPISU VĚZEŇSKÉ SLUŽBY PRO LÉKAŘSKÉ VYŠETŘENÍ PŘI PODEZŘENÍ NA ŠPATNÉ ZACHÁZENÍ

Dlouhodobě jsme upozorňovali, že Česká republika v oblasti vězeňství nenaplnuje [mezinárodní standard](#) zaznamenávání medicínských důkazů o špatném zacházení s lidmi zbavenými svobody.

Setkali jsme se s [případy](#), kdy nedodržení stanných důvodů vedlo k porušení práva vězně na účinné vyšetřování špatného zacházení. Chybějící nebo rozporuplné lékařské zprávy totiž znemožnily objasnit okolnosti vzniku zranění vězně. Proto

jsme požádali vězeňskou službu, aby upravila vnitřním předpisem náležitosti prohlídek po nástupu do věznice a po incidentech ve věznici.

Vězeňská služba to v roce 2022 udělala a stanovila obsah prohlídek i záznamů z nich, byť nevyslyšela všechny naše požadavky opírající se o mezinárodní standardy – lékaři například nedostali návodné záznamové archy ani fotoaparáty. Je pozitivní, že vězeňská služba svým orgánům uložila, aby vyrozuměly Generální inspekci bezpečnostních sborů v případě důvodného podezření, že se na násilí vůči vězni podílel zaměstnanec vězeňské služby.

Nyní zbývá, aby Česká republika zavedla ještě standard zaznamenávání lékařských důkazů o špatném zacházení také v běžných nemocnicích, kde jsou také ošetřováni lidé omezení na svobodě.

Pomáháme

NÁVŠTĚVY DĚTSKÝCH ZAŘÍZENÍ

Ukončili jsme sérii návštěv zařízení pro děti s uloženou ochrannou výchovou, kterou jsme zahájili v roce 2021. Navštívili jsme celkem 6 zařízení. V roce 2023 vydáme zprávu, která shrne naše poznatky a doporučí systémové změny.

Zahájili jsme sérii návštěv dětských domovů. Zaměřujeme se především na prvky ústavnosti v životě dětí. Ty se mohou projevovat například v organizaci denních činností a stravování nebo v míře soukromí a autonomie dětí. Záleží také na umístění zařízení a prostředí v něm. Sledujeme atmosféru v zařízení, přístup personálu k dětem, vzájemné vztahy mezi dětmi i vztahy mezi nimi a dospělými. Všimáme si, jaké má dítě možnosti kontaktu se světem vně zařízení. V návštěvách budeme pokračovat v roce 2023.

Provedli jsme také tři následné návštěvy dětských zařízení. Při nich jsme prověřovali, zda v zařízeních splnili opatření formulovaná ve zprávách z předchozích návštěv. Následné návštěvy se uskutečnily v rámci projektu LP-PDP3-001 financovaného z Norských fondů 2014–2021.

ŠPATNÉ ZACHÁZENÍ V DĚTSKÉM DOMOVĚ V HROTOVICÍCH

Napsaly nám děti, že se jim špatně žije v dětském domově v Hrotovicích. Po dvou návštěvách v domově jsme dětem dali za pravdu. Vyrozuměli jsme proto Kraj Vysočina jako zřizovatele zařízení o tom, že v domově dochází ke špatnému zacházení s dětmi. Domov se prezentoval jako domov rodinného typu. Tomu sice odpovídala jeho kapacita a prostředí, ale ne režim nastolený a vyžadovaný ředitelkou zařízení. Život v domově měl totiž velmi přísná pravidla, která odpovídala spíše zařízení výchovného typu určeného pro děti se závažnými poruchami chování.

Špatné zacházení spočívalo například v tom, že:

- zařízení zasahovalo do soukromí dětí nezákonnými prohlídkami jejich osobních věcí,
- zařízení bezdůvodně a nezákonně omezovalo kontakt dětí s jejich rodinami a blízkými v podobě víkendových pobytů mimo zařízení (tzv. dovolenek),

- mezi dětmi a ředitelkou docházelo k incidentům, které negativně ovlivňovaly psychické zdraví dětí a poznamenávaly jejich důstojnost,
- denní režim zařízení nerespektoval potřeby dětí, děti nemohly režim ovlivnit, náplň dne dětí neodpovídala životu v běžné domácnosti,
- děti nemohly svobodně rozhodovat o svém vlastním vzhledu a způsobu oblékání,
- děti měly minimální možnost individualizovat prostředí, ve kterém žijí.

Kraj Vysočina jako zřizovatel domova nás informoval, že ředitelka zařízení rezignovala na svoji funkci. Kraj také přislíbil změny ve fungování zařízení. Poskytne také maximální podporu při zajištění zvýšené psychologické a terapeutické péče pro děti i pro personál zařízení.

[Sankce ochránce: sp. zn. 42/2021/NZ](#)

NÁVŠTĚVY ZAŘÍZENÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB A PODNĚTY Z OBLASTI SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Pokračovali jsme v sérii návštěv domovů pro seniory a domovů se zvláštním režimem poskytujících péči lidem se syndromem demence. Prozatím jsme navštívili šest zařízení v pěti různých krajích. V jednom z navštívených zařízení jsme konstatovali špatné zacházení s klienty. V návštěvách budeme pokračovat.

ZAŘÍZENÍ POSKYTUJÍCÍ PÉČI BEZ OPRÁVNĚNÍ

Také letos jsme se věnovali problematice ubytovacích zařízení poskytujících sociální služby bez oprávnění. Nabízí péči zpravidla lidem seniorního věku a vyvolávají dojem, že se jedná o registrovanou sociální službu: domov pro seniory nebo domov se zvláštním režimem pro osoby s demencí.

Poskytování péče v těchto zařízeních je rizikové, protože nemusí splňovat potřebné podmínky pro činnost zařízení sociálních služeb a nejsou vázána požadavky na kvalitu péče. Nemusí ani respektovat žádné další zákonné požadavky,

jako je například maximální výše měsíční úhrady klienta za pobyt v zařízení. Navíc nepodléhají kontrole ze strany Inspekce poskytování sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí.

Vyrozuměli jsme vládu o tom, že Spolek seniorů Mladé Buky provozuje v Domě Sluníčko v Krkonoších pobytovou sociální službu, která odpovídá sociální službě domova pro seniory. Spolek přitom nemá oprávnění k poskytování sociálních či zdravotních služeb. Prezident Spolku popírá, že poskytuje pobytovou sociální službu. Zároveň odmítá naplnit doporučení ochránce – legalizovat svoji činnost, registrovat poskytované služby a tím zaručit kvalitu poskytovaných služeb a umožnit její kontrolu.

[Sankce ochránce: sp. zn. 24/2022/SZD](#)

[Tisková zpráva ze dne 14. 12. 2022](#)

51 PODNĚTŮ Z OBLASTI SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Nemáme ze zákona možnost zabývat se individuálními stížnostmi na poskytovatele sociálních služeb. Můžeme však řešit stížnosti na úřady, které zařízení sociálních služeb kontrolují, zejména na Inspekci poskytování sociálních věcí Ministerstva práce a sociálních věcí, případně další orgány, které v této oblasti vykonávají státní správu.

POVINNOSTI OBCE S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ PŘI ZAJIŠŤOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Řešili jsme situaci člověka, který si stěžoval na podmínky svého pobytu v domově pro seniory a na činnost městského úřadu. V domově pobýval bez smlouvy o poskytování sociální služby, protože už uplynula doba, na kterou smlouvu se zařízením původně uzavřel. Kvůli tomu mu mimo jiné narůstá dluh za úhradu poskytované péče. On si však přeje v zařízení nadále zůstat. Po úřadu se domáhal platby úhrady a zároveň určení rozsahu péče, kterou mu má zařízení poskytovat.

Podle zákona se nemůžeme zabývat přímo spory mezi domovy pro seniory a jejich klienty. Zabývali jsme se proto jen stížností na úřad. Dospěli jsme k závěru, že úřad v namítaných záležitostech nepochybil. Pochybil však v tom, že se delší dobu nevěnoval sociální práci se stěžovatelem a nenabídl mu dostatek možností ke komplexnímu řešení jeho nepříznivé sociální situace. Úřad naše doporučení přijal a začal jednat. Ani on však nemůže nařídít poskytovateli sociálních

služeb, aby se stěžovatelem uzavřel smlouvu o poskytování sociální služby.

 [Zpráva ochránce: sp. zn. 4269/2021/VOP](#)

NÁVŠTĚVY VĚZEŇSKÝCH ZAŘÍZENÍ A PODNĚTY VĚZNĚNÝCH OSOB

Navštívili jsme tři vězeňská zařízení. Šlo o následnou návštěvu, kterou kontrolujeme naplňování našich dřívější doporučení, návštěvu zaměřenou zejména na podmínky výkonu trestu odnětí svobody trvale pracovní nezařaditelných odsouzených a návštěvu zařízení, kde vykonávají trest odnětí svobody ženy. Vydali jsme také [zprávu z návštěv vazebních věznic](#).

424 PODNĚTŮ VĚZNĚNÝCH OSOB

Nejčastěji jsme se zabývali stížnostmi vězněných na poskytovanou zdravotní péči ve věznících, na nakládání s jejich finančními prostředky a na to, že nemohou být umístěni v zařízeních blízko svých rodin.

KONTAKT ODSOUZENÝCH S NEZLETILÝMI DĚTMI PŘI NÁVŠTĚVÁCH

Podnět nám zaslalo několik odsouzených, kteří namítali, že v průběhu návštěv ve Věznici Vinařice nemohou pochovat či obejmout své děti, a pokud ano, tak jen na několik desítek vteřin. Shledali jsme pochybení věznice. Doporučili jsme poučit všechny odsouzené o tom, jakým způsobem a po jak dlouhou dobu mohou být v kontaktu s nezletilými dětmi a současně poučit také civilní zaměstnance i dozorce sloužící u návštěv o tom, že fyzický kontakt odsouzených s nezletilými dětmi, jako je pochování, posazení na klín nebo objetí, je možný po celou dobu návštěvy. Ve zprávě z šetření jsme se věnovali i praxi při využívání takzvaného dětského koutku při návštěvách.

 [Zpráva o šetření: sp. zn. 5742/2021/VOP](#)

VADY KÁZEŇSKÉHO ŘÍZENÍ

Odsouzený si stěžoval na uložení kázeňského trestu důtky za to, že jako výdejce večeří ve vězeňské kuchyni údajně hrubě verbálně napadal občanské zaměstnance věznice. V kázeňském řízení jsme shledali řadu nedostatků, zejména to,

že věznice nevyslechla přítomné svědky z řad odsouzených a zaměstnanců věznice, nezajistila další důkazy (kamerový záznam), konkrétně nepopsala jednání stěžovatele, za které mu uložila kázeňský trest, a nevypořádala se s námitkami stěžovatele, které vznesl ve své stížnosti.

Po komunikaci s ředitelem věznice jsme o tomto případě vyrozuměli generálního ředitele Vězeňské služby ČR, který připustil, že kázeňské řízení v této věci trpělo vadami. Věznice následně kázeňský trest zrušila.

 [Sankce ochránce: sp. zn. 3882/2021/VOP](#)

FINANČNÍ PROSTŘEDKY ODSOUZENÝCH

Řada vězněných lidí si stěžovala, že nemají žádné finanční prostředky k nákupu doplňkových potravin, léků, psacích potřeb a dalších věcí ve vězeňské kantýně. Od 1. ledna 2022 odsouzeným nezůstávají z jejich jiných příjmů, jako je důchod, výsluha nebo příspěvky od rodiny po dobu věznění, jakékoliv finanční prostředky, pokud mají exekučně vymáhané pohledávky. Takový postup vychází z aktuální judikatury i nejednoznačné právní úpravy. S Ministerstvem spravedlnosti už pracujeme na změně zákona. Tématu se věnujeme v podcastu nazvaném [Peníze ve vězení](#).

ÚČINNÉ VYŠETŘOVÁNÍ ŠPATNÉHO ZACHÁZENÍ VE VĚZNICI

Francouzsky hovořící cizinec se na nás obrátil se stížností, že jej fyzicky napadl příslušník Vězeňské služby ČR ve Vazební věznici Praha-Pankrác.

Proti postupu Vězeňské služby ČR podal stížnost. Zjistili jsme například, že první podání vysvětlení proběhlo až po dvou měsících od stěžovatelovy žádosti o prošetření nebo že věznice nebyla schopna identifikovat dalšího z příslušníků Vězeňské služby ČR, který události mohl přihlížet. Z vyžádaných podkladů, zejména z kamerového záznamu, z výpovědí spolupřezřů a dozorců, nebylo možné napadení stěžovatele prokázat. Pochybení jsme však shledali v postupu šetření události.

Pokud vězeň tvrdí, že jej napadl příslušník Vězeňské služby ČR a tvrzení není zcela nedůvěryhodné a nepravděpodobné, je dostatečně konkrétní a v čase neměnné (jde o tzv. hájitelné tvrzení o špatném zacházení), má věznice věc postoupit Generální inspekci bezpečnostních sborů. To jsme požadovali po řediteli věznice. Dále jsme chtěli, aby věznice do budoucna šetřila stížnosti neodkladně a s větší pečlivostí a omluvila se stěžovateli, že postupem porušila základní prá-

vo na provedení účinného vyšetřování ze strany státu. Ředitel věznice však pochybení neuznal ani nenapravit.

Obrátili jsme se proto na Generální ředitelství Vězeňské služby ČR jako nadřízený orgán. To se sice ztotožnilo s názorem věznice, že napadení stěžovatele ze strany příslušníků vězeňské služby nebylo prokázáno, ne však již s délkou řízení a dalšími procesními pochybeními, kterých se věznice dopustila.

 [Sankce ochránce: sp. zn. 220/2021/VOP](#)

NÁVŠTĚVY ZAŘÍZENÍ POSKYTUJÍCÍCH PSYCHIATRICKOU PÉČÍ A PODNĚTY PACIENTŮ

Navštívili jsme sedm zařízení poskytujících psychiatrickou péči, a to psychiatrické nemocnice pro dospělé a děti i psychiatrická oddělení běžných nemocnic. Byli jsme na třech následných návštěvách. Vydali jsme [zprávu z návštěv zařízení dětské psychiatrie](#).

Špatné zacházení jsme konstatovali ve třech případech. Jednalo se o dvě následné návštěvy a jednu běžnou.

V prvním případě mělo špatné zacházení podobu intenzivních zásahů do soukromí a důstojnosti dětí, omezování kontaktu dětí s rodinou a vnějším světem, nevhodného přístupu personálu k dětem, jakož i netransparentního a na represii založeného hodnotícího systému, kterým jsou porušována práva dětí.

Ve druhém případě spočívalo špatné zacházení v dlouhodobém omezení pacienta pásy v lůžku, aniž to bylo v dokumentaci zdůvodněno. Chyběly také informace o tom, zda personál zvažoval využití mírnějších prostředků omezení nebo plánoval, jak trvání omezení předcházet.

Ve třetím případě špatné zacházení odráželo systémový problém. Stát přehlíží potřeby některých pacientů s chronickým duševním onemocněním či kombinací onemocnění tím, že pro ně nezajišťuje vhodnou sociální službu. Selhání státu dosahuje intenzity špatného zacházení a vede k dlouhodobé hospitalizaci spojené s používáním omezovacích prostředků, které by při zajištění individuální péče v rámci vhodné sociální služby nemuselo být nutné.

DOSTUPNOST MODERNÍCH LÉČIV LIDEM S PORUCHOU SEXUÁLNÍ PREFERENCE

Podařilo se nám iniciovat jednání Ministerstva zdravotnictví, Státního ústavu pro kontrolu léčiv a Sexuologické společnosti České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně s cílem zpřístupnit moderní léčbu lidem s poruchou sexuální preference. O každém předepsání léku pro takového člověka musí zdravotníci doposud vyjednávat se zdravotní pojišťovnou. Nedostupnost vhodné léčby může vést k výkonu ochranného léčení po dobu delší, než je nezbytně nutné, k ohrožení okolí možnou recidivou a k maření práce zdravotníků.

65 PODNĚTŮ PACIENTŮ

Ve svých stížnostech pacienti nejčastěji upozorňovali na podmínky pobytu a léčbu v psychiatrických nemocnicích. Zabývat se však podle zákona můžeme pouze stížnostmi těch, kteří vykonávají ústavní ochranné léčení.

ODEBÍRÁNÍ MOBILNÍCH TELEFONŮ PACIENTŮM VE VÝKONU OCHRANNÉHO LÉČENÍ

Řešili jsme stížnost pacienta v ochranném léčení, kterému nemocnice odebrala mobilní telefon za to, že nezajistil úklid na svém úseku oddělení a nepřišel si pro léky. Shledali jsme v tom pochybení nemocnice. Zákon o specifických zdravotních službách opravňuje nemocnici omezit u pacienta používání telefonu, pokud by hrozilo významné narušení individuálních léčebných postupů. Nejde tedy o univerzální zmocnění nemocnice k odebrání telefonu jako trestu za porušení režimových opatření oddělení.

 [Závěrečné stanovisko ochránce: sp. zn. 7680/2021/VOP](#)

NÁVŠTĚVY POLICEJNÍCH CEL

Navštívili jsme šest útvarů Policie ČR, při kterých jsou zřízeny vícehodinové cely. Nejčastější opatření k nápravě, která jsme doporučovali, se týkala způsobu provádění osobních prohlídek, vybavení prohlídkové místnosti a zajištění soukromí při provádění hygieny.

Setkali jsme se také s policejním prezidentem, představili mu naše zjištění a diskutovali s ním mimo jiné o právu osob zajištěných či zadržených policií na soukromí při provádění zdravotních vyšetření.

Natočili jsme podcast, který přibližuje pobyt v policejní cele, práva lidí zajištěných a zadržených policií a činnost ochránce v této oblasti.

 [Podcast, 71. díl: Jak to vypadá v policejní cele?](#)

SLEDOVÁNÍ VYHOŠTĚNÍ A NÁVŠTĚVY ZAŘÍZENÍ PRO CIZINCE

Sledovali jsme tři vyhoštění cizinců a byli jsme na následné návštěvě v zařízení pro zajištění cizinců v Bálkové. Navštívili jsme také registrační centrum pro cizince v Břeclavi. To vzniklo kvůli většímu množství cizinců přicházejících do České republiky – především z Blízkého východu.

DIALOG S POLICIÍ

S policií dlouhodobě řešíme nedostatečnou součinnost při výkonu našeho mandátu sledování vyhoštění. I v tomto roce se opakovala situace, kdy zaměstnanci Kanceláře nebyli vpuštěni do eskortního vozidla a nemohli tak sledovat část realizace vyhoštění. Oprávnění sledovat průběh vyhoštění ve všech jeho fázích, tedy i během převozu cizince v policejním vozidle, přitom vyplývá z našeho mandátu v této oblasti.

O naší přítomnosti v eskortních vozidlech jsme znovu diskutovali s policejním prezidentem. Těší nás jeho ochota nadále hledat řešení tohoto problému.

a možnostech poskytování zdravotní péče v zařízeních, o přemísťování dětí a o podobě a obsahu výchovně léčebné péče ve specializovaných zařízeních.

SEMINÁŘ O ZACHÁZENÍ S TRANSGENDER DĚTMI PŘI HOSPITALIZACI*

Transgender lidé se zkušenostmi s hospitalizací, lékaři, právníci a další účastníci diskutovali o tom, jaký přístup při hospitalizaci zvolit k dětem, které se identifikují jako transgender. Seminář jsme uspořádali spolu s Kanceláří vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva.

SEMINÁŘE O DOBRÉ PRAXI V DĚTSKÝCH ZAŘÍZENÍCH*

Hovořili jsme o příkladech dobré praxe, s nimiž jsme se setkali při návštěvách dětských zařízení. Tří seminářů se zúčastnilo celkem 133 pracovníků zařízení ústavní a ochranné výchovy.

*Kulaté stoly a semináře se uskutečnily v rámci projektu LP-PDP3-001 financovaného z Norských fondů 2014–2021.

Mluvíme spolu

Součástí prevence špatného zacházení je osvěta. Pomáháme i tím, že na mnohých seminářích, konferencích, odborných poradách, při výuce na právnických fakultách apod. přednášíme o standardech dobrého zacházení, o našich zjištěních, doporučeních a výsledcích naší práce.

KULATÝ STŮL SE ZÁSTUPCI NAVŠTÍVENÝCH DOMOVŮ SE ZVLÁŠTNÍM REŽIMEM*

Setkali jsme se se zástupci námi navštívených domovů se zvláštním režimem, tedy zařízení sociálních služeb, která poskytují péči lidem s duševním onemocněním (zejména psychotickým onemocněním) a lidem se závislostí či ohrožených závislostí na návykových látkách. Představili jsme zjištění z návštěv a diskutovali o podpoře klientů těchto zařízení.

SEMINÁŘ S TÉMATEM POUŽÍVÁNÍ OMEZOVACÍCH PROSTŘEDKŮ NA PSYCHIATRII

Pro pracovníky krajských úřadů, kteří mohou řešit stížnosti na zdravotní péči, a pro další odborníky z praxe jsme připravili seminář o současných trendech v oblasti používání omezovacích prostředků ve zdravotnictví.

KULATÝ STŮL SE ZÁSTUPCI ÚSTAVNÍ A OCHRANNÉ VÝCHOVY*

Uspořádali jsme setkání se zástupci zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a dalšími odborníky. Diskutovali jsme například o pravidlech

10

Rovné zacházení a diskriminace

ZAOSTŘENO NA STÍŽNOSTI – Z PODNĚTŮ PŘIJATÝCH V ROCE 2022

Ve kterých oblastech se lidé cítili diskriminováni

zboží a služby	143
práce a zaměstnání (vč. podnikání)	109
vzdělání	60
sociální oblast	55
další veřejná správa	47
bydlení	42
zdravotní péče	29
členství v komorách a odborech	2
jiné	61

Proč se lidé cítili diskriminováni

zdravotní postižení	80
věk	48
národnost	41
pohlaví	41
státní příslušnost	38
rasa, etnický původ	31
náboženství, víra, světonázor	18
sexuální orientace	8
jiný důvod	214

Někteří lidé si stěžují na diskriminaci ve více oblastech nebo z vícero důvodů.

V roce 2022 ovlivnil naši práci konflikt na Ukrajině. Kromě témat spojených s příchodem ukrajinských uprchlíků romského původu jsme řešili různé podněty občanů Ruské federace a Běloruska. Vydali jsme druhou monitorovací zprávu zaměřenou na vzdělávání Romů, transparentnost v odměňování a změny právní úpravy, které by měly zajistit lepší ochranu obětí diskriminace a vymahatelnost jejich práv. Publikovali jsme také praktickou příručku pro rodiče na pracovním trhu, zabývali se problematikou jazykové přípravy pro žáky-cizince a pravidly pro přidělování městských bytů.

Při komunikaci s úřady, soukromými subjekty, nevládními organizacemi, mezinárodními subjekty nebo veřejností jsme reagovali na 77 dotazů týkajících se rovného zacházení a diskriminace.

527

vyřízených podnětů, z toho

296

podnětů se netýkalo některého ze zákonných diskriminačních důvodů, proto jsme je nemohli z pohledu diskriminace posuzovat. Stěžovatelům jsme situaci vysvětlili.

231

podnětů se týkalo zákonného diskriminačního důvodu, z toho

ve 168

případech jsme stěžovatelům poradili, jak mohou dále postupovat

ve 20

případech jsme posuzovali, zda k diskriminaci mohlo dojít, z toho

3

případy, kdy došlo k diskriminaci

11

případů, kdy k diskriminaci nedošlo

6

případů, kdy diskriminaci nebylo možné prokázat

Měníme pravidla

ROVNÉ ZACHÁZENÍ V PRÁCI: PŘÍRUČKA PRO RODIČE

Často se na nás obrazejí lidé, kteří se cítí být v práci diskriminováni kvůli svému rodičovství. Mnohým z nich k vyřešení jejich problémů stačí, když se přehlednou formou dozví vše potřebné o rovném zacházení na pracovišti a zvládnou se v nastalé situaci zorientovat. Díky tomu mohou být úspěšnější například při jednání se zaměstnavatelem. Proto jsme v roce 2022 vydali praktickou příručku práva na rovné zacházení pro rodiče na pracovním trhu. Využijí ji především rodiče, kteří sladují pracovní život se soukromým, případně v práci pociťují znevýhodnění pramenící z jejich mateřství nebo otcovství.

Příručka se věnuje jednotlivým otázkám souvisejícím s rovným zacházením v práci chronologicky – od nástupu do práce až k okamžiku skončení pracovního poměru. Lidem, kteří se cítí být v práci znevýhodněni pro své rodičovství, představuje možnosti, jak se bránit. Každou část příručky jsme doplnili ilustračními příklady, které pomáhají lépe pochopit základní principy či právní pravidla a také příklady ze skutečné praxe veřejného ochránce práv. Příručka zahrnuje i řadu praktických doporučení, jejichž následování zaměstnancům může pomoci k proměně pracovního prostředí na rovnější a vnímavější k jejich rodičovským potřebám.

Příručku jsme rozeslali vybraným pomáhajícím spolkům, občanským poradnám a úřadům práce,

tedy na místa, odkud se může dále šířit k rodičům řešícím problémy v práci. O příručce jsme informovali také v našich podcastech a v televizním pořadu Sama doma.

- [Příručka pro rodiče na pracovním trhu: sp. zn. 63/2020/DIS](#)
- [Tisková zpráva ze dne 16. 2. 2022](#)
- [Podcast, 57. díl: Rodiče na pracovním trhu I](#)
- [Podcast, 58. díl: Rodiče na pracovním trhu II](#)
- [Sama doma 9. září](#)
- [Sama doma 2. prosince](#)

OČKOVÁNÍ PROTI „KLÍŠŤOVCE“ PRO VOJÁKY S KONTRAINDIKACÍ NEBUDE POVINNÉ

Obrátil se na nás voják z povolání, který žije s roztroušenou sklerózou. Z obavy ze zhoršení zdraví se odmítl podrobit povinnému očkování proti klíšťové encefalitidě. Služební orgán ho proto shledal nezpůsobilým k výkonu služby a zahájil s ním řízení o ukončení služebního poměru. Při prověřování jeho případu jsme nabyli podezření, zda není povinné očkování proti klíšťové encefalitidě tak, jak bylo původně Ministerstvem obrany nastaveno, diskriminační vůči vojákům a vojákyním, kteří ze zdravotních důvodů nemohou toto očkování absolvovat. Poté, co jsme ministerstvo seznámili s našimi závěry, se zavázalo přijmout konkrétní kroky ke změně nastavení povinného očkování. Voják, který se na nás obrátil, uspěl u soudu, který došel k obdobnému závěru a rozhodnutí o ukončení služebního poměru zrušil.

- [Zpráva a stanovisko ochránce: sp. zn. 4404/2021/VOP](#)

CIZINCŮM SE ZVÝŠILA ŠANCE NA ZŘÍZENÍ BANKOVNÍHO ÚČTU

Obrátila se na nás žadatelka o udělení mezinárodní ochrany v České republice původem z Íránu, jíž žádná z oslovených českých bank nebyla ochotna zřídit běžný účet. Svůj postup jí uspokojivě nezdůvodnily ani jednotlivé komerční banky, ani Česká národní banka. Ženě bylo k tíži především to, že je stále občankou země, proti níž jsou uplatňovány mezinárodní sankce.

Postup České národní banky jsme v této věci prošetřili a shledali jsme v něm několik pochybení. Česká národní banka reagovala pouze obecným konstatováním, že lidé oprávněně pobývající v členských státech EU mají právo na zřízení platebního účtu, ale že i tak musí jednotlivé banky dodržovat ustanovení dalších předpisů, zejména zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, tedy zákona proti praní špinavých peněz. Apelovali jsme na to, aby Česká národní banka zaujala v dané věci, a to v co nejkratší době, jasný postoj tak, aby mohla efektivně dohlížet nad ochranou spotřebitelů v obdobných situacích. Česká národní banka následně jednotlivým komerčním bankám zdůraznila, že je nutné posuzovat konkrétní rizika u každého jednotlivého zákazníka a že odmítnutí zřídit účet musí být vždy doloženo jednoznačnými důvody, které nesmí být diskriminační. Paušální odmítání cizinců z některých třetích zemí v tomto smyslu není správnou cestou.

- [Zpráva ochránce: sp. zn. 364/2021/VOP](#)
- [Tisková zpráva ze dne 16. 8. 2022](#)

LIDÉ S PRŮKAZEM ZTP MAJÍ V ROKYCANECH NADĚJI NA BEZPLATNÉ VYHRAZENÉ PARKOVÁNÍ

Obrátil se na nás muž, jemuž město Rokycany před lety vyhradilo kvůli jeho zdravotnímu postižení parkovací stání v blízkosti bydliště. Od roku 2021 však musel za jeho užívání jako držitel průkazu ZTP ročně platit městu více než 10 000 korun. Případ jsme uzavřeli s tím, že město tímto postupem nenaplnilo povinnosti přijmout přiměřená opatření pro osoby se zdravotním postižením plynoucí z antidiskriminačního zákona. Doporučili jsme, aby zvážilo vynětí všech lidí s postižením z platby za užívání vyhrazeného parkovacího stání. Platba a její výše totiž může člověku s postižením znemožnit, aby vyhrazené parkoviště dále využíval jako účinné přiměřené opatření. Muž se v této věci dále obrátil na Ministerstvo vnitra. To se s našimi závěry ztotožnilo a zahájilo právní kroky směřující k tomu, aby město stav napravilo v souladu s naším doporučením.

- [Posouzení ochránce: sp. zn. 2042/2021/VOP](#)

PRAVIDLA PRO PŘIDĚLOVÁNÍ MĚSTSKÝCH BYTŮ NEMOHOU VYLUČOVAT LIDI S OMEZENOU SVÉPRÁVNOSTÍ

V roce 2022 jsme se dozvěděli o problematických pravidlech pro přidělování městských bytů ve Slaném. Město vylučovalo z možnosti žádat o přidělení bytu v domě s pečovatelskou službou lidi s omezenou svéprávností a příjemce invalidního důchodu s mentálním, duševním, smyslovým nebo kombinovaným postižením. Taková pravidla jsme vyhodnotili jako diskriminační. Ve snaze zajistit dodržování povinností nájemců není možné plošně vyloučit lidi s omezenou svéprávností či určitým typem postižení. Požádali jsme Ministerstvo vnitra, aby v dané situaci provedlo úkony dozoru. Město nakonec od obou uvedených pravidel upustilo. O přidělení bytu v domě s pečovatelskou službou ve Slaném se tak nyní může ucházet širší skupina potřebných.

 [Analýza pravidel přidělování městských bytů: sp. zn. 14/2021/DIS](#)

Vylučování lidí omezených na svéprávnosti jsme řešili i vůči městu Cheb. Podmínku plné svéprávnosti jsme shledali jako diskriminační.

 [Posouzení ochránce: sp. zn. 2450/2021/VOP](#)

OBCE BY MĚLY STANOVIT JASNÁ A PŘEHLEDNÁ PRAVIDLA PRO PŘIDĚLOVÁNÍ OBEČNÍCH BYTŮ

Řešili jsme také případ manželů, kteří se cítili diskriminováni v procesu výběru mezi zájemci o uzavření nájemní smlouvy k obecnímu bytu kvůli zdravotnímu postižení manžela. Podezření na diskriminaci se nepotvrdilo, protože obec svůj postup přesvědčivě vysvětlila. Shledali jsme, že je postup města při přidělování bytů netransparentní. O přidělování totiž rozhodovalo podle neveřejných Zásad pro hospodaření s byty. Netransparentnost snižuje důvěru občanů v to, že město spravuje bytový fond v souladu se zákonem i vlastními předpisy, a může přispět k obavám, že město postupuje diskriminačně. Protože by obce měly postupovat předvídatelně, měly by i stanovit jasná a přehledná pravidla pro přidělování obecních bytů a v dostupné formě je zveřejnit. Doporučili jsme proto, aby Zásady pro hospodaření s byty byly veřejně dostupné.

 [Posouzení ochránce: sp. zn. 7982/2021/VOP](#)

DRUHÁ MONITOROVACÍ ZPRÁVA O NAPLŇOVÁNÍ PRÁVA NA ROVNÉ ZACHÁZENÍ A OCHRANY PŘED DISKRIMINACÍ

Zveřejnili jsme druhou monitorovací zprávu o naplňování práva na rovné zacházení a ochrany před diskriminací. Soustředíme se na tři vybrané oblasti, kterými jsou vzdělávání Romů, rovné odměňování žen a mužů a změny právní úpravy, které by měly zajistit lepší ochranu obětí diskriminace a vymahatelnost jejich práv. Ve zprávě sledujeme vývoj v daných tématech a změny hodnot indikátorů za období roku 2021.

Ve stručnosti se dá říci, že vizi pracovat na zlepšení postavení lidí, jichž se vybraná témata týkají, Česká republika v současnosti má. Je tomu tak zejména díky schválení [Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021-2030](#) a [Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030](#), jejichž cílem má být zlepšení postavení Romů a žen ve společnosti. Na pověřených institucích nyní je, aby se v následujících letech dařilo závazky plnit. Pomocí monitorovací činnosti plnění těchto závazků sledujeme.

 [Výzkumná zpráva: sp. zn. 89/2021/DIS](#)

 [Tisková zpráva ze dne 8. 9. 2022](#)

Pomáháme

Pomáháme lidem, kteří se stali obětí diskriminace. Můžeme jim poradit, jak situaci řešit a kam se dál obrátit. Můžeme oslovit protistranu, zjistit, co se stalo, a situaci právně vyhodnotit. Na základě toho pak člověku doporučíme, zda je vhodné věc řešit mediací, soudní nebo jinou cestou.

V roce 2022 jsme pomohli:

- Stěžovatelce v situaci, kdy mateřská škola automaticky odhlásila z docházky děti matek (rodičů) na mateřské nebo rodičovské dovolené v souvislosti s omezením provozu o jarních prázdninách. V postupu vedení školy spatřovala stěžovatelka podezření na diskriminaci z důvodu pohlaví. Přestože z informací a dokumentů, které doložila, nebylo možné diskriminaci založenou na pohlaví dovodit, vysvětlili jsme jí, že docházka dítěte do mateřské školy je realizací práva na vzdělání a neměla by se řídit okolnostmi souvisejícími s rodiči. Stěžovatelce jsme doporučili, jak by měla situaci řešit přímo s mateřskou školou. Na základě konzultace s námi dosáhla toho, že její dcera mohla mateřskou školu navštěvovat i v průběhu prázdnin;
- ženě, která opakovaně neuspěla s žádostmi o zřízení vyhrazeného parkoviště pro matku s postižením, o kterou pečovala. Prověřili jsme postup města a shledali, že se dopustilo nepřímé diskriminace ve formě nepřijetí přiměřených opatření vůči člověku s postižením. Doporučili jsme, aby město případnou novou žádost řádně posoudilo a individuálně vyhodnotilo. Zdůraznili jsme, že argumenty založené na dopravní vytiženosti lokality či nedostatku parkovacích míst nemohou samy o sobě obstát za situace, kdy jsou v lokalitě zřízena komerční parkovací stání. Zvýšení dostupnosti parkovacích míst nemůže být na úkor potřeb osob se zdravotním postižením. Město posléze nové žádosti vyhovělo a se zřízením vyhrazeného parkovacího místa souhlasilo;

 [Posouzení ochránce: sp. zn. 1287/2021/VOP](#)

- › ženě, které bývalý zaměstnavatel poté, co otěhotněla, odmítl prodloužit pracovní poměr sjednaný na dobu určitou, i když jí prodloužení sliboval a běžně tak u jiných zaměstnanců na stejné pozici činil. Vyhodnotili jsme postup zaměstnavatele. Protože existovaly známky toho, že důvodem neprodloužení pracovního poměru bylo těhotenství, dospěli jsme k závěru, že se zaměstnavatel dopustil přímé diskriminace z důvodu pohlaví. Zprostředkovali jsme právní zastoupení advokátem, načež se žena se zaměstnavatelem dohodla na mimo-soudním vyrovnání – zaplacení odškodnění;

📄 [Posouzení ochránce: sp. zn. 8798/2022/VOP](#)

- › ženě, která čelila hanlivým výroky zveřejněným v celostátním periodiku. Výroky narážely mimo jiné na její etnickou příslušnost. Doporučili jsme jí podat žalobu na ochranu osobnosti a zprostředkovali právní zastoupení advokátem. Soudy následně pravomocně uložily autorovi výroku povinnost zveřejnit omluvu a uhradit ženě odškodnění;
- › ženě s protézou, která měla výhrady vůči způsobu provádění bezpečnostní kontroly na jednom z mezinárodních letišť v ČR. Zatímco mnoho jiných mezinárodních letišť využívá celotělové skenery, na tomto letišti byla opakovaně nucena odevzdat protézu končetiny pracovníkům letiště. To vnímala jako ponižující proceduru. Po poradě s námi se žena obrátila na letiště se stížností. Letiště pak zavedlo nové postupy bezpečnostní kontroly protéz.

Mluvíme spolu

PODCASTY

U příležitosti Mezinárodního dne proti homofobii a transfobii (17. května) jsme zveřejnili podcast věnovaný společenskému a právnímu postavení gayů, leseb, bisexuálních a trans lidí.

📄 [Podcast, 64. díl: Sexuální menšiny a diskriminace](#)

WORKSHOP O PRÁVECH OBČANŮ EU ŽIJÍCÍCH V ČR

Uspořádali jsme workshop pro zástupce ministerstev a dalších úřadů, některých krajů a neziskových organizací pracujících s cizinci – občany EU. Představili jsme účastníkům výsledky rozsáhlého [výzkumu Občané EU v ČR](#). V něm jsme zjišťovali, jak se žije občanům EU v ČR a s jakými problémy se potýkají. Na workshopu jsme pak diskutovali nad [doporučeními ochránce](#), která na podkladě tohoto výzkumu vznikla.

VEŘEJNÁ SPRÁVA

Jednali jsme se zaměstnanci Ministerstva vnitra, kteří vykonávají dozor nad pravidly obcí pro přidělování obecních bytů. Kromě sdílení poznatků z oblasti obecního bydlení jsme diskutovali o pravidlech obcí, která mohou porušovat zákaz diskriminace. Zabývali jsme se i otázkou zákonitosti takových pravidel, která nepříznivě dopadají na žadatele s nižšími příjmy.

Proškolili jsme zaměstnance České obchodní inspekce na téma diskriminace z důvodu státní příslušnosti některé z členských zemí Evropské unie.

V květnu proběhlo pravidelné setkání s viceguvernérem České národní banky. Tématem jednání bylo sdílení zkušeností a diskuse nad případy diskriminace spotřebitele v oblasti finančních služeb řešenými veřejným ochráncem práv.

S ministrem školství, mládeže a tělovýchovy jsme jednali o aktuálních tématech, jako je například vzdělávání žáků s odlišným mateřským jazykem a jejich podpora při přijímání, v průběhu i při ukončování vzdělávání. Diskutovali jsme také o situaci dětí, které potřebují v průběhu školní docházky vzhledem ke svému zdravotnímu stavu poskytnutí některé zdravotní služby, jako je například podání inzulinu.

STUDUJÍCÍ

Zapojili jsme se do organizace esejistické soutěže pro středoškoláky Olympiáda lidských práv. Tématy byla například digitalizace veřejné správy nebo dopady sociálních sítí na duševní zdraví a možnosti jejich regulace. Žáci také diskutovali o aktuálních lidskoprávních tématech, například o omezení svobody projevu v souvislosti s ruskou invazí na Ukrajinu, eutanazii nebo transgender sportovců.

Podíleli jsme se na akcích Lidská práva na živo a Škola lidských práv, které organizuje Pro bono aliance ve spolupráci s Právnickou fakultou Masarykovy univerzity.

Navázali jsme spolupráci s Právnickou fakultou Masarykovy univerzity při výuce předmětu Klinika antidiskriminačního práva. Tento prakticky zaměřený předmět v sobě spojuje výuku teoretických východisek antidiskriminačního práva a jejich praktické využití při řešení případů.

Přivítali jsme exkurzi studujících oboru sociologie z Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity.

Zapojili jsme se do vedení praxí studujících z právnických fakult a do výuky předmětů zaměřených na lidská práva a antidiskriminační právo.

ADVOKACIE

V rámci Dne nulové diskriminace, který připadá na 1. března, jsme vedli interaktivní webinář pro advokátní kancelář Allen & Overy, na kterém jsme účastníkům představili různé podoby diskriminace a způsobů obrany proti ní.

MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE

V březnu jsme přivítali delegaci z Kongresu místních a regionálních samospráv. Členy delegace jsme seznámili s působností veřejného ochránce práv vůči samosprávám a s nejčastěji řešenými tématy, jako je právo na informace, obecně závazné vyhlášky či diskriminace při přidělování obecních bytů.

V dubnu jsme absolvovali online setkání s Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), jejíž zástupce jsme informovali o působnosti a našich aktivitách v oblasti genderové rovnosti.

V červnu jsme přivítali delegaci z Evropské komise. Předmětem jednání bylo vzdělávání romských dětí v České republice.

Zúčastnili jsme se pravidelného setkání orgánů pro volný pohyb pracovníků uvnitř Unie, na kterém zástupci Evropské komise představili první závěry srovnávací studie o fungování orgánů pro volný pohyb pracovníků v jednotlivých členských státech. Studie se zaměřuje na pravomoci, strukturu a financování těchto orgánů, jakož i související otázky.

Setkali jsme se také se zástupkyní amerického velvyslanectví v České republice. Informace o právu na rovné zacházení a diskriminaci za uplynulý rok potřebovala kvůli zpracování Zprávy o stavu lidských práv v ČR za rok 2022, kterou Ministerstvo zahraničních věcí USA každoročně předkládá spolu s dalšími zprávami americkému Kongresu.

Na pracovním setkání se zástupci Slovenského národního střediska pro lidská práva, které plní roli orgánu pro rovné zacházení podobně jako v České republice veřejný ochránce práv, jsme sdíleli zejména zkušenosti s realizací výzkumů.

Pokračovali jsme ve spolupráci s Evropskou sítí orgánů pro rovné zacházení (Equinet), která v Evropě sdružuje vnitrostátní orgány pro rovné zacházení (equality bodies). Tématy jednání bylo např. sdílení zkušeností s převedením směrnice o sladování pracovního a rodinného života do vnitrostátního práva a schvalováním směrnice k transparentnosti v odměňování, podněty souvisejícími se situací na Ukrajině, možnosti využívání žaloby ve veřejném zájmu v diskriminačních sporech, diskuze o [návrzích směrnic zakotvujících standardy pro rovné zacházení](#) a negativními dopady používání prostředků umělé inteligence. Tématu standardů pro orgány pro rovné zacházení se věnuje i [kalendář na rok 2023](#), který představuje rovněž jeden z našich případů.

Monitorování práv lidí s postižením

Mezi hlavní témata monitorování práv lidí s postižením patřilo v roce 2022 právo na nezávislý život. Věnovali jsme se otázce deinstitucionalizace sociálních služeb ústavního charakteru. Zahájili jsme výzkum, kterým mapujeme nastavení procesů transformace, deinstitucionalizace a humanizace na krajské úrovni. Současně jsme provedli sérii návštěv domovů pro osoby se zdravotním postižením a navázali jsme spolupráci se skupinou sebeobhájců.

Spolu s lidmi s postižením jsme se věnovali také tématu přístupnosti. Zahájili jsme výzkum zaměřený na uživatelskou přístupnost úřadů a služeb v krajských městech nejen pro lidi s pohybovým omezením, ale i pro ty s postižením zraku či sluchu. Vytvořili jsme dotazník, ve kterém budou školy moci zmapovat přístupnost svých budov i informací. Chceme, aby všechny televizní stanice cíleně a promyšleně upravovaly své pořady i pro lidi se sluchovým a zrakovým postižením. Snažíme se také posilovat přístupnost našich výstupů – některé naše informační materiály jsme převedli do formy pro snadné čtení a vytváříme manuál přístupnosti informací pro lidi s postižením.

5

setkání poradního orgánu pro oblast monitorování práv lidí s postižením

7

setkání se sebeobhájci

7×

se sešla pracovní skupina k tématu přístupnosti škol a školských zařízení

6

návštěv zaměřených na podmínky klientů v domovech pro osoby se zdravotním postižením

67

vyřízených podnětů týkajících se systémových nedostatků v oblasti práv lidí s postižením

64

vyřízených podnětů z oblasti veřejného opatrovnictví a podpůrných opatření

Měníme pravidla

NÁVŠTĚVY DOMOVŮ PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

V roce 2022 jsme navštívili šest domovů pro osoby se zdravotním postižením. Sledovali jsme, v jakém prostředí lidé žijí a jestli se mohou zapojit i do života v komunitě mimo samotné zařízení. Zjišťovali jsme také, zda mohou rozhodovat o důležitých otázkách svého života i každodenních záležitostech. A zaměřili jsme se i na to, jestli pracovníci domova respektují důstojnost a soukromí klientů a poskytují jim podporu podle jejich potřeb – například při sebeobsluze nebo hygieně.

Jeden z navštívených domovů prošel transformací z pobytové služby na službu komunitního typu. V jiném domově jsme při takzvané následné návštěvě ověřovali, jak zařízení splnilo naše doporučení z předchozí systematické návštěvy v roce 2019. Tehdy jsme totiž zaznamenali špatné zacházení s klienty. Situace v tomto domově se bohužel nezlepšila a ombudsman po následné návštěvě podal trestní oznámení.

[Tisková zpráva ze dne 23. 11. 2022](#)

Zprávy z ukončených návštěv zařízení jsou dostupné v [Evidenci stanovisek ochránce](#) (oblast práva 801 a násl.) či v [mapě navštívených zařízení](#).

DOPORUČENÍ PRO ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: JAK SBÍRAT DATA O LIDECH S POSTIŽENÍM

Českému statistickému úřadu (ČSÚ) pomáháme s přípravou Výběrového šetření osob se zdravotním postižením, které chce uspořádat v roce 2023.

Toto šetření považujeme za důležité, protože přinese podstatná statistická data o životě lidí s postižením v Česku, a to zejména v oblastech práce, zdravotnictví a běžného života. ČSU jsme doporučili úpravu v dotazníku pro respondenty. Navrhli jsme také, aby se v šetření zjišťovala i data o lidech s poruchou autistického spektra. O nich totiž stát stále nemá dostatek relevantních informací. Také jsme doporučili, aby ČSÚ vydal dvě samostatné zprávy, jež se budou týkat dětí s postižením a lidí žijících v institucích, například v domovech pro osoby se zdravotním postižením.

Také jsme doporučili, aby statistický úřad – kromě hlavní výzkumné zprávy zaměřené na respondenty s postižením starší patnácti let žijící v domácnostech – vydal ještě dvě dílčí výzkumné zprávy. První z nich by se měla věnovat dětem s postižením, druhá pak lidem žijícím v domovech pro lidi s postižením a dalších institucích.

VOLEBNÍ PRÁVO PRO VŠECHNY

V připomínkách k zákonu o správě voleb jsme se postavili proti tomu, aby soudy mohly při rozhodování o svéprávnosti zasahovat do aktivního volebního práva. Upozornili jsme, že rozhodování soudů o tom, kdo je způsobilý volit, je v rozporu s článkem 28 Úmluvy o právech osob s postižením a také s přístupem [Evropské unie](#). Stát se má soustředit na to, aby umožnil účinné zapojení všech lidí s postižením do všech oblastí veřejného života, včetně voleb. Ministerstvo připomínku akceptovalo a do Parlamentu poslalo návrh, který umožňuje soudům zasahovat pouze do pasivního volebního práva, tedy práva být volen.

[Připomínky ochránce k zákonu o správě voleb](#)

NEDOSTATEČNÁ VÝŠE PŘÍSPĚVKU NA PÉČI

Postupně jsme připomínkovali dvě novely prováděcí vyhlášky k zákonu o sociálních službách, které navyšují regulované úhrady za sociální služby. Opakovaně jsme řešili nedostatečnou výši příspěvku na péči. Upozorňovali jsme, že není možné navýšit úhrady u pečovatelské služby a služby osobní asistence bez odpovídajícího zvýšení příspěvku na péči. Taková změna může negativně dopadat zejména na lidi s potřebou vyšší míry podpory, kteří žijí v přirozeném domácím prostředí a pravidelně využívají služby komunitního typu (viz [str. 10](#)).

[Tisková zpráva ze dne 3. 2. 2022](#)

[Připomínky ochránce k novele vyhlášky 505/2006 Sb](#)

KVALIFIKAČNÍ PŘEDPOKLADY PRO VÝKON PEDAGOGICKÉ ČINNOSTI

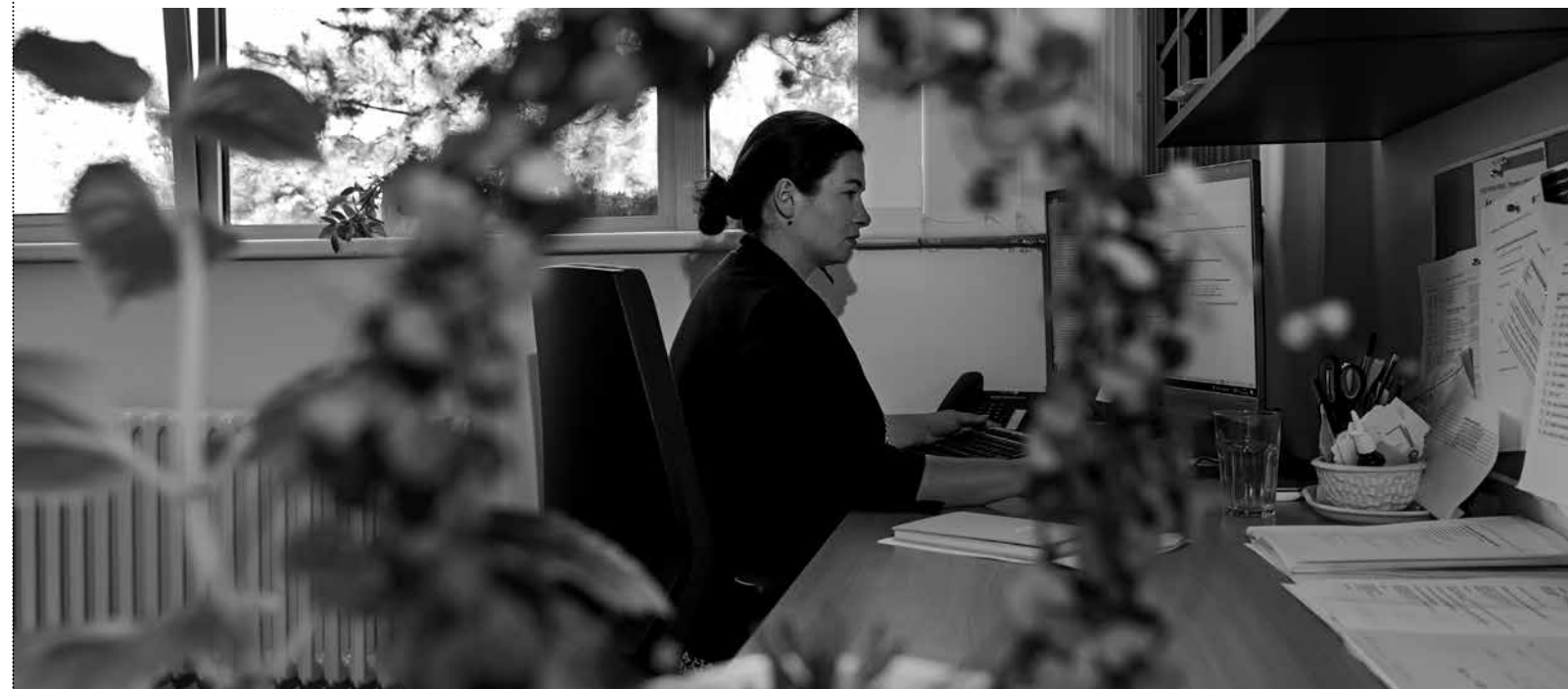
Připravovaná novela zákona o pedagogických pracovnících počítá se změnou požadavků na kvalifikaci asistentů pedagoga a pedagogů. V případě asistentů pedagoga jsme upozornili, že navrhované změny spočívající především v navýšení počtu hodin studia nemusí motivovat dostatek dalších zájemců o tuto práci a je tedy důležité, aby se, změnil i samotný obsah studia. Ministerstvo nás ujistilo, že s takovou změnou počítá a chystá aktualizaci takzvaného standardu studia asistentů pedagoga. Zároveň nám nabídlo, že se můžeme na této aktualizaci podílet.

S ohledem na speciální vzdělávací potřeby některých žáků jsme se v připomínkách k postavili také proti navrhovanému snížení kvalifikačních předpokladů pro pedagogy. Ministerstvo školství nám následně přislíbilo, že školy povede k tomu, aby výuku žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v maximální možné míře zajišťovali pedagogičtí pracovníci s odpovídající odbornou kvalifikací.

[Připomínky ochránce k novele zákona o pedagogických pracovnících](#)

AKČNÍ PLÁN DEINSTITUCIONALIZACE

Dlouhodobě upozorňujeme, že v České republice chybí jednotná koncepce procesu deinstitutionalizace a transformace pobytových sociálních služeb ústavního typu. Proto jsme se zapojili do přípravy akčního plánu deinstitutionalizace. Ministerstvo práce a sociálních věcí jsme upozornili, že akční plán musí obsahovat především konkrétní cíl procesu deinstitutionalizace a vymezení dotčených služeb. Z plánu musí být jasné, jaké subjekty jsou odpovědné za naplnění konkrétních kroků. Nezbytnou součástí jsou i podrobnosti ohledně financování.

Pomáháme

LIDÉ SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM MĚLI PROBLÉMY PŘI REGISTRACI NA OČKOVÁNÍ PROTI NEMOCI COVID-19

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých (SONS) nás upozornila, že Centrální rezervační systém na očkování proti covid-19 (CRS) není přístupný pro lidi se zrakovým postižením. Na webových stránkách registrace očkování představovaly zásadní bariéru takzvané reCAPTCHA kódy v anglickém jazyce. Na webových stránkách registrace konkrétního termínu očkování si lidé se zrakovým postižením kvůli nesprávnému označení informace v HTML kódu nemohli ověřit vybraný časový termín, takzvaný slot. Kvůli nedostatečnému barevnému kontrastu byl navíc text na těchto stránkách špatně čitelný.

SONS na nepřístupnost CRS upozornila Ministerstvo zdravotnictví, to ale potřebné úpravy nezařídilo. Proto jsme tehdejšího ministra zdravotnictví požádali, aby ministerstvo registraci v CRS neprodleně přizpůsobilo i potřebám lidí se zrakovým postižením. Ministerstvo pak online systém ve spolupráci s organizací SONS upravilo. Díky tomu je celý proces registrace k očkování na webu ministerstva a rezervace časového slotu na webu společnosti Reservatic už lidem se zrakovým postižením přístupný.

JAK JSOU AUTOŠKOLY PŘIPRAVENY NA ŽÁKY SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM?

Žena se sluchovým postižením, která se identifikuje jako neslyšící, se v Praze neúspěšně snažila najít autoškolu, která by při výcviku a praktických jízdách její postižení zohlednila. Požádala nás proto o pomoc a posouzení platné právní úpravy. Domnívala se, že zákon o získávání a zdokonalování způsobilosti k řízení motorových vozidel lidí se sluchovým postižením znevýhodňuje.

Situaci jsme řešili s Ministerstvem dopravy, Asociací autoškol ČR, Centrem služeb pro silniční dopravu a organizacemi hájícími práva lidí se sluchovým postižením. Podařilo se nám s ministerstvem dohodnout, že autoškoly na žáky se sluchovým postižením lépe připraví. Pracovní skupina ministerstva dopravy pro autoškolství ve spolupráci s organizacemi hájícími práva lidí se sluchovým postižením vytvoří pro autoškoly informační materiál o lidech se sluchovým postižením. Centrum dále doplní takzvaná zdokonalovací školení pro zkušební komisaře o informace o potřebách lidí se sluchovým postižením.

 [Stanovisko ochránce: sp. zn. 60/2020/OZP](#)

PODPORA V PRÁVNÍM JEDNÁNÍ – OMEZENÍ SVÉPRÁVNOSTI JE AŽ KRAJNÍ ŘEŠENÍ

Na začátku září jsme v podcastu [Podpora v právním jednání](#) představili podpůrná opatření, která mohou využít dospělí lidé se ztíženou schopností právně jednat. Sebeobhájcí z Uherského Hradiště se ve vysílání podělili o své zkušenosti s omezením svéprávnosti, spoluprací s opatrovníkem a změnami, které jim do života přineslo vrácení svéprávnosti.

K tématu podpory v právním jednání jsme vydali také stejnojmennou [informační brožuru](#). I v ní se jednotlivým podpůrným opatřením podrobně věnujeme. Chceme lidem s postižením, jejich rodinným příslušníkům a laické i odborné veřejnosti přiblížit široké spektrum institutů, které je možné v praxi využít a vyzkoušet před tak radikálním zásahem do práv, jako je omezení svéprávnosti.

 [Brožura Podpora v právním jednání](#)

Mluvíme spolu

PORADNÍ ORGÁN

Zasedání poradního orgánu se konalo třikrát a dvakrát se sešla jeho pracovní skupina pro oblast sociálních služeb. Pro rok 2022 si poradní orgán stanovil několik priorit – zejména oblast vzdělávání (článek 24 Úmluvy) a také oblast sociálních služeb a s ní související problematiku deinstitucionalizace a práva na nezávislý život (článek 19 Úmluvy). Řešili jsme například vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nebo vzdělávání žáků s hlubokým mentálním postižením v domácím prostředí. Zabývali jsme se také potřebou mapovat přístupnost škol a školských zařízení pro žáky a studenty s postižením a částečně také tím, jaké podmínky ke studiu poskytují studentům s postižením vysoké školy.

 [Tisková zpráva ze dne 29. 3. 2022](#)

V tématu deinstitucionalizace se členové poradního orgánu snažili na základě svých vlastních zkušeností s fungováním systému sociálních služeb společně definovat mezery a bariéry, které mohou lidem s postižením bránit v plném zapojení do společnosti. Diskutovali jsme o kapacitách osobní asistence a nastavení standardů této sociální služby nebo také o nedostatečné finanční podpoře pro nákup komunitních služeb – zejména u lidí, kteří potřebují podporu 24 hodin denně. Těmto tématům se budeme věnovat i v roce 2023. Mimo stanovené priority jsme diskutovali také o míře zapojení lidí s postižením do legislativních procesů.

TELEVIZNÍ VYSÍLÁNÍ A DALŠÍ AUDIOVIZUÁLNÍ MEDIÁLNÍ SLUŽBY BUDOU PŘÍSTUPNĚJŠÍ

V červnu a v listopadu jsme se účastnili dvou důležitých pracovních jednání organizovaných Ministerstvem kultury ke zvyšování přístupnosti televizního vysílání prostřednictvím audiopopisu, skrytých titulků a tlumočení do českého znakového jazyka. Organizace prosazující práva lidí se zrakovým a sluchovým postižením formulovaly požadavky, na základě kterých ministerstvo

zpracovalo první návrh úprav v zákoně o rozhlasovém a televizním vysílání a zákoně o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání. K návrhu se vyjádřila Česká televize i soukromé televize a poskytovatelé služeb na vyžádání. Ministerstvo uvedlo, že výsledný návrh zapracuje do textu novely zákona o audiovizu, kterou předloží na jaře 2023 do připomínkového řízení. Vývoj budeme dále sledovat. Proč potřebují současné předpisy změnu, jsme vysvětlili v pořadu Televizní klub neslyšících.

 [Záznam pořadu ČT Televizní klub neslyšících ze dne 12. 10. 2022](#)

MLČENLIVOST PŘI PODPOŘE A OCHRANĚ ZRANITELNÝCH LIDÍ

Se zástupci psychiatrických nemocnic, poskytovatelů sociálních služeb, policie nebo s veřejnými opatrovníky jsme na kulatém stole diskutovali, jak si efektivně předávat informace o klientech a zároveň respektovat jejich právo na soukromí a ochranu osobních údajů. V říjnu jsme navázali panelovou diskuzi, kterou jsme spolupořádali s organizací Práh jižní Morava. Představili jsme základní zásady předávání osobních údajů o zranitelných klientech. Zásady rozpracujeme v doporučení pro poskytovatele zdravotních a sociálních služeb, sociální pracovníky na obci, opatrovníky a další podpůrné osoby. Doporučení s názvem „Mlčenlivost a předávání osobních údajů zranitelných zletilých osob“ vyjde začátkem roku 2023.

PŘÍSTUPNOST JUSTICE

Společně s Justiční akademií jsme na podzim uspořádali [kulatý stůl k tématu přístupnosti soudnictví](#). Diskutovali jsme na něm s odborníky z justice, advokacie, státní správy i neziskových organizací o bariérách, které brání lidem s postižením v účinném přístupu ke spravedlnosti. Mluvíli jsme také o opatřeních, která pro zlepšování přístupnosti zavádějí některé soudy. Vystoupili i dva sebeobhájci z Uherského Hradiště, kteří sdíleli s účastníky zkušenosti s řízením o svéprávnosti. Ve spolupráci s Českou advokátní komorou a Justiční akademií připravujeme také doporučení pro advokáty, kteří vystupují jako procesní opatrovníci zranitelných osob.

BANKOVNÍ SLUŽBY PRO LIDI S OMEZENOU SVÉPRÁVNOSTÍ

Při jednání s Českou národní bankou jsme upozornili na některé problémy, se kterými se potýkají lidé s omezenou svéprávností a jejich opatrovníci. Bankovní služby často nejsou dostatečně flexibilní, aby je mohli využívat také lidé, kteří jsou omezení ve svéprávnosti při nakládání s majetkem. Podle současných předpisů navíc mohou banky zřídit dispoziční právo k účtu pouze fyzickým osobám. V případě veřejného opatrovnictví je však opatrovníkem obec. To v praxi způsobuje problémy zaměstnancům i samotným opatrovancům. Ve spolupráci s ČNB budeme hledat možná řešení.

VZDĚLÁVÁNÍ VEŘEJNÝCH OPATROVNÍKŮ

I v roce 2022 jsme pokračovali ve vzdělávání veřejných opatrovníků. Naše poznatky jsme představili na setkání krajských metodiků veřejného opatrovnictví a na setkání s veřejnými opatrovníky v Mladé Boleslavi, Ostravě a Praze. Touto cestou zároveň sbíráme informace o konkrétních problémech z praxe. Ty využijeme při tvorbě doporučení a informačních materiálů.

VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ S HLUBOKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

V březnu jsme uspořádali kulatý stůl k tématu vzdělávání žáků s hlubokým mentálním postižením. Akce se účastnili zástupci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, České školní inspekce, krajů i pracovníků speciálních škol a školských pedagogických zařízení. Shodli jsme se, že současná praxe je v mnoha ohledech problematická. Žáci, kteří se vzdělávají podle § 42 školského zákona, totiž nejsou fakticky žáky žádné školy. Zajištění odpovídající pomoci při vzdělávání těchto dětí je v působnosti krajských úřadů. Protože chybí metodika, různí se přístup jednotlivých krajských úřadů, stejně jako míra podpory. Tato forma vzdělávání navíc nespadá do kontrolní činnosti České školní inspekce. Řešení vyžaduje užší mezirezortní spolupráci s cílem dospět k metodickému usměrnění a zavedení kontrolního mechanismu.

SPOLUPRÁCE SE SEBEOBHÁJCI

Navázali jsme spolupráci se skupinou sebeobhájců z Uherského Hradiště, která sdružuje lidi s intelektovým a psychosociálním postižením. Sebeobhájci hovoří o svých zkušenostech, šíří osvětu a zasazují se tak o zlepšení postavení lidí s postižením ve společnosti. Pravidelně se sebeobhájci hovoříme o tom, co může ombudsman na základě jejich podnětů řešit jak v individuálních kauzách, tak při prosazování systémových změn. Nejvíce je zajímavá dostupnost bydlení a zaměstnávání lidí s postižením. Pod záštitou ombudsmana jsme v květnu v Kanceláři veřejného ochránce práv hostili výstavu, na které sebeobhájci představili prostřednictvím fotografií svůj pohled na nezávislý život. V červnu jsme ve spolupráci s organizacemi hájícími práva lidí s intelektovým postižením (SPMP, Rytmus) uspořádali setkání sebeobhájců z celé České republiky. Za

pomoci materiálů ve snadno srozumitelné formě jsme jim představili, co ombudsman dělá a jak jim může pomáhat.

Na několika pracovních setkáních jsme také společně řešili vzdělávání a zaměstnávání lidí s postižením. Výsledkem je [Desatero zaměstnávání lidí s postižením](#), které bude podkladem pro připravované doporučení ochránce v této oblasti. U příležitosti Mezinárodního dne práv lidí s postižením jsme v prosinci uspořádali v Uherském Hradišti společnou konferenci na téma nezávislý život.

 [Tisková zpráva ze dne 20. 5. 2022](#)

 [Tisková zpráva ze dne 2. 12. 2022](#)

MONITOROVÁNÍ ČINNOSTI PRACOVNĚ REHABILITAČNÍCH STŘEDISEK

Zúčastnili jsme se zasedání rady projektu Asociace pracovní rehabilitace ČR s názvem „Vývoj a pilotní ověření konceptu pracovní rehabilitačního střediska“. Pilotní ověření projektu mělo za cíl ověřit možnosti fungování pracovních rehabilitačních středisek za stávající právní úpravy. Nadále budeme monitorovat další kroky jak Asociace pracovní rehabilitace, tak zejména Generálního ředitelství Úřadu práce ČR a Ministerstva práce a sociálních věcí při udržování a rozšiřování sítě pracovních rehabilitačních středisek a zajišťování účinné a včasné podpory lidem s postižením při jejich návratu na pracovní trh prostřednic-

tvím pracovní rehabilitace. Generální ředitelství Úřadu práce ČR na náš návrh přijalo tříletý plán obnovy fungování odborných pracovních skupin pro pracovní rehabilitaci. Přislíbilo také, že do konce roku 2024 v těchto skupinách výrazně navýší podíl členů, kteří nejsou zaměstnanci Úřadu práce ČR. Do skupin přijme nejen samotné lidi s postižením, ale například i zaměstnavatele z otevřeného trhu práce či lékaře.

MAPOVÁNÍ PŘÍSTUPNOSTI ŠKOL A ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ

Během roku se sedmkrát sešla naše interní pracovní skupina pro mapování přístupnosti škol a školských zařízení. Jejím cílem je vytvořit podklady pro naše doporučení pro ministerstvo školství, a Českou školní inspekci. Doporučení budou úřady moci využít ke zmapování přístupnosti škol a školských zařízení pro děti a žáky s postižením. Taková ucelená data české státní správě chybí. Na základě zmapování přístupnosti mohou školy a zřizovatelé přijmout konkrétní opatření k jejímu zvýšení. V pracovní skupině zasedají zástupci lidí s tělesným, zrakovým a sluchovým postižením, kteří mají zkušenosti z oblasti školství. Skupina vytvořila dotazník pro mapování přístupnosti, který budeme v roce 2023 zkušebně ověřovat na několika základních a středních školách.

SPOLUPRÁCE SE ZAHRANIČNÍMI KOLEGY

Součástí monitorovací práce je i povinnost výměny informací s příslušnými zahraničními a mezinárodními subjekty. Absolvovali jsme několikadenní stáž u německého monitorovacího orgánu v Berlíně. Naplňování Úmluvy v Německu monitorují už od roku 2009. Chtěli jsme se proto navzájem inspirovat sdílením příkladů dobré praxe. Věnovali jsme se otázce zapojení lidí s postižením do procesu monitorování Úmluvy nebo podávání alternativní zprávy k Výboru OSN. Společně jsme otevřeli téma indikátorů pro monitoring Úmluvy. Konkrétně jsme probírali také články 12 a 19 Úmluvy, které řeší podporu svobodné vůle v rozhodování a také deinstitucionalizaci a s ní související otázky podpory a financování.

SPOLUPRÁCE S OSTATNÍMI MONITOROVACÍMI ORGÁNY

Průběžně spolupracujeme s kolegy z ostatních zahraničních monitorovacích orgánů. Pravidelně se setkáváme a sdílíme nejen zkušenosti, aktuální témata, ale také metody práce. Společně jsme se například zabývali postavením a aktivitami jednotlivých monitorovacích orgánů v rámci uplatňování Opčního protokolu k Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením.

FACEBOOKOVÁ SKUPINA „PRÁVA LIDÍ S POSTIŽENÍM“

Sociální síť slouží jako jeden z prostředků osvěty a zapojení lidí s postižením a organizací hájících jejich práva do monitorování Úmluvy. Facebooková skupina ochránce „Práva lidí s postižením“ v posledním roce exponenciálně rostla na 1 200 členů. V roce 2019 jsme začínali na necelých čtyřech stovkách členů. V roce 2022 jsme zveřejnili více než 260 příspěvků a skupinu si prohlédlo 33 047 lidí. Pokud nás chcete sledovat, přidejte se zde:

<https://www.facebook.com/groups/319938625441179>

BULLETIN

I v roce 2022 jsme vydávali [Bulletin](#), v němž informujeme o naší činnosti a dalších aktualitách. V reakci na probíhající válečný konflikt na Ukrajině jsme zpracovali mimořádné [tematické vydání](#). Se spolupracujícími organizacemi jsme v něm sdíleli užitečné informace a seznámili neziskové organizace a širokou veřejnost s kroky, které jsme na podporu lidí s postižením v souvislosti s válkou učinili.

12

Ombudsman a srozumitelnost úředních textů

SROZUMITELNÝ ÚŘEDNÍ TEXT JE

- ✓ **přehledný**
čtenář se v něm vyzná
- ✓ **stručný, ale úplný**
obsahuje jen to, co má, a nic navíc
- ✓ **praktický**
čtenář ví, co má dělat
- ✓ **napsaný jazykem, kterému čtenář sám porozumí**
tedy běžným jazykem, jakým mluvíme
- ✓ **právně přesný**
použité právní pojmy a koncepty čtenáři vysvětluje, například neopisuje text právního předpisu, ale jednoznačně zachovává jeho význam

USILUJEME O TO, ABY ÚŘEDNÍ TEXTY BYLY SROZUMITELNÉ

- ✍️ píšeme srozumitelněji naše informační letáky
- ✍️ napsali jsme příručku pro úředníky „Jak psát srozumitelné úřední texty“
- 📖 otestovali jsme, že těmto upraveným letákům lidé mnohem lépe rozumějí
- 🎓 učíme srozumitelné psaní studující program Právo ve veřejné správě na Právnické fakultě v Olomouci

Z případů našich stěžovatelů víme, že lidé často nerozumějí tomu, co jim úřady píší. To všechny zúčastněné stojí mnoho času i energie. Jednání úřadů pak nenaplnuje [principy dobré správy](#), nad nimiž bdí právě ombudsman. Rozhodli jsme se proto prosazovat srozumitelné psaní úředních textů. Sami se ve srozumitelném psaní školíme, zkoumáme, jaký má přínos pro naše výstupy, a sdílíme svoje zkušenosti. V říjnu 2022 jsme uspořádali kulatý stůl [Srozumitelnost ve veřejné správě](#) a pozvali na něj úředníky, soudce i další odborníky. Shodli jsme se s nimi na tom, že srozumitelné psaní vyžaduje celkovou změnu přístupu na úřadech, kterou musí podpořit nejvyšší vedení.

Jednáme s úřady o tom, jak se dají srozumitelně napsat jejich konkrétní písemnosti. Diskutovali jsme nad texty například s Českou správou sociálního zabezpečení, Ministerstvem práce a sociálních věcí nebo s pracovníky odboru azylové a migrační politiky a sekce pro státní službu Ministerstva vnitra.

Nyní sestavujeme pracovní skupinu ze zástupců ministerstev, krajských úřadů a dalších odborníků. V ní zmapujeme překážky srozumitelného psaní i dobrou praxi. Výsledky našich zjištění chceme společně prosadit do praxe.

13

Zahraniční vztahy

Na podzim 2022 se na pozvání českého ombudsmana sešli v Kroměříži představitelé ombudsmanských institucí států Visegrádské čtyřky. Se zástupci z ostatních států jsme na této tradiční ombudsmanské konferenci sdíleli zkušenosti s pomocí lidem prchajícím před válkou na Ukrajině. Věnovali jsme se také proměně role ombudsmanských institucí.

Po celý rok jsme aktivně pokračovali ve spolupráci s Evropskou sítí národních lidskoprávních institucí (ENNHRI) nebo Evropskou sítí orgánů pro rovné zacházení (viz [str. 111](#)) a účastnili se dalších aktivit v rámci mezinárodních sdružení. Radě OSN pro lidská práva jsme pro nadcházející cyklus Všeobecného periodického přezkumu (UPR) zaslali v červnu 2022 příspěvek týkající se [dodržování lidských práv v České republice](#). Samotný [přezkum České republiky](#) poté proběhl v Ženevě v lednu 2023. Komisi EU a ENNHRI jsme poskytli informace o aktuálním stavu právního státu v České republice.

Zahraničním partnerům z různých zemí jsme představili fungování našeho úřadu a sami jsme se inspirovali – například během zahraničních cest do Norska nebo Německa (viz [str. 120](#)).

Setkání představitelů ombudsmanských institucí států Visegrádské čtyřky

Ombudsmanské úřady států Visegrádské čtyřky se každoročně střídají v pořádání konference zaměřené na aktuální témata týkající se jejich práce. Na podzim 2022 hostil toto dvoudenní setkání český veřejný ochránce práv, který své zahraniční kolegy ombudsmany a odborníky z jejich úřadů pozval do Kroměříže.

ÚLOHA OMBUDSMANSKÝCH INSTITUCÍ PŘI PŘIJÍMÁNÍ A INTEGRACI LIDÍ PRCHAJÍCÍCH PŘED VÁLKOU NA UKRAJINĚ

Představitelé ombudsmanských institucí na konferenci diskutovali o zkušenostech Česka, Maďarska, Polska a Slovenska s pomocí lidem prchajícím z Ukrajiny. Právě státy Visegrádské čtyřky se coby sousední nebo jako jazykově a kulturně blízké země staly častým cílem a novým domovem milionů lidí zasažených válkou na Ukrajině.

Účastníci konference z jednotlivých zemí představili místní společenský kontext přijímání lidí utíkajících před válkou. Sdíleli nejen relevantní data, ale diskutovali také o opatřeních přijatých na vládní i regionální úrovni nebo o zapojení dalších aktérů, jako jsou ministerstva, regionální orgány státní správy i samosprávy a v neposlední řadě nevládní organizace. Zabývali se například i ochranou zranitelných skupin mezi příchozími, jako jsou lidé jiné etnicity, děti bez doprovodu nebo lidé s postižením. Hovořili nejen o příkladech dobré praxe, ale měli prostor probrat i palčivá témata, jako je případný zákaz vstupu ruských a běloruských občanů na území států V4.

CO TAKÉ ZAZNĚLO NA OMBUDSMANSKÉ KONFERENCI STÁTŮ V4

- Na Slovensku se jednotlivé okresy po týdnu střídaly v přijímání příchozích, kteří neměli možnost sami získat ubytování.
- Právníci z úřadu maďarského ombudsmana od začátku války pracují přímo na dvou místech na ukrajinských hranicích. Poskytují příchozím právní i humanitární pomoc.
- V Polsku zjednodušili uznávání ukrajinských diplomů pro učitele nebo psychology. Ti tak mohou začít pracovat s ukrajinskými dětmi, které dosud neumí dobře polsky.

PROMĚNA ROLE OMBUDSMANSKÝCH INSTITUCÍ

Druhým tématem konference byla aktuální proměna ombudsmanských institucí. Účastníci ze všech států se shodli, že role národních ombudsmanských institucí v právním státě nabývá na významu spolu s posunem jejich působnosti směrem k lidskoprávním agendám. Důležitost ombudsmanského poslání se pak podle nich zvláště jasně ukazuje v době společenských změn, jaké přinesla například epidemie nemoci covid-19 i válka na Ukrajině.

Ombudsmani z Česka, Maďarska a Polska proto v závěru konference ve společném prohlášení apelovali na zachování kontinuity národních ombudsmanských institucí. V souvislosti se situací na Slovensku, které bylo od dubna 2022 dlouhé měsíce bez veřejného ochránce práv, vy-

zvali národní vlády a parlamenty, aby zajistily, že ochrana lidských práv nebude na národní úrovni v žádném případě omezena nebo ohrožena.

V Česku zajišťuje kontinuitu úřadu ombudsmana přímo zákon o veřejném ochránci práv. Odcházející představitelé u nás zůstávají ve funkci i po skončení mandátu do příchodu svého nástupce. Na Slovensku zůstává po odchodu ombudsmana jeho post až do zvolení nového představitele neobsazený.

Ze společného prohlášení ombudsmanů z Česka, Maďarska a Polska: „Ombudsmanské instituce vždy hrály důležitou roli při zajišťování principu brzd a vyvažování v právním státě založeném na vládě práva a dodržování lidských práv. Tyto instituce jsou mostem mezi státem a společností, orgány veřejné moci a jednotlivci. Význam jejich poslání vždy rostl s mírou polarizace společnosti.“

Spolupráce se zahraničními lidskoprávními institucemi

Od prosince 2019 spolupracujeme v rámci projektu [Posílení aktivit veřejného ochránce práv v ochraně lidských práv](#) s norskou národní lidskoprávní institucí [NIM](#). Cílem projektu je posílení lidskoprávní perspektivy v činnosti veřejného ochránce práv. Vzhledem k plánu na ustavení národní lidskoprávní instituce (NHRI) v České republice se v rámci partnerství učíme, jak by měla NHRI optimálně fungovat.

NÁVŠTĚVA V NORSKÉ NÁRODNÍ LIDSKOPRÁVNÍ INSTITUCI

V červnu 2022 jsme navštívili projektového partnera NIM přímo v Oslu. Navázali jsme tak na online setkání z roku 2021. Měli jsme příležitost poznat fungování instituce v praxi a diskutovat s řadou jejích odborníků. Během tří denního programu jsme řešili, jak by měla vypadat nová

legislativní úprava zavádějící NHRI, aby plně splňovala nároky takzvaných [Pařížských principů OSN](#). Aktuální otázkou je, zda by NHRI v Česku měla vzniknout jako samostatná instituce, nebo by se o její mandát rozšířila působnost veřejného ochránce práv.

Ombudsman v Česku už nyní v mnoha ohledech působí na poli ochrany lidských práv, proto by rozšíření jeho agend o činnost NHRI bylo logickým krokem. S norskými kolegy jsme se věnovali oblastem, které by v tom případě byly pro fungování našeho úřadu nové. Jde především o celkový monitoring právního státu, téma klimatických změn a lidských práv, zvyšování povědomí o lidských právech a lidskoprávní vzdělávání či ochranu práv dětí.

Sešli jsme se také se zástupci parlamentního ombudsmana, dětského ombudsmana, norskou institucí zabývající se ochranou lidí proti diskriminaci a také se zástupkyní místních nevládních organizací.

SETKÁNÍ SÍŤE NÁRODNÍCH LIDSKOPRÁVNÍCH INSTITUCÍ

Na konci listopadu se zástupce ombudsmana zúčastnil v Bruselu generálního shromáždění Evropské sítě národních lidskoprávních institucí ([ENNHRI](#)).

Představitelé více než čtyřiceti národních lidskoprávních institucí evropských států na setkání diskutovali o výzvách vyplývajících z války proti Ukrajině nebo o posilování odolnosti lidskoprávních institucí nejen v krizových situacích. Shodli se, že jednou ze základních podmínek jejich dobrého fungování jsou zdravý právní stát i silné regionální standardy týkající se národních lidskoprávních institucí. V Evropě to jsou nejenom Pařížské principy, ale také doporučení Výboru ministrů Rady Evropy 2021/1.

DALŠÍ AKTIVITY

- Přestože Česká republika vlastní národní lidskoprávní instituci dosud nezřídila, je veřejný ochránce práv přidruženým členem Evropské sítě národních lidskoprávních institucí. I v roce 2022 jsme proto pro ENNHRI připravili zprávu o vládě práva sloužící jako podklad k souhrnné [ENNHRI rule of law report](#) týkající se členských států EU.

- Sešli jsme se se zástupkyní [Agentury EU pro základní práva](#) (FRA), která se specializuje na národní lidskoprávní instituce (NHRI), a probírali s ní toto téma ve vztahu k České republice.
- Oslovil nás představitel gruzínského ombudsmana s žádostí o spolupráci na projektu budování kapacit ochránce práv v Gruzii. Nabídl jsme mu konkrétní oblasti, v rámci nichž můžeme pomoci.

- Pro Radu OSN pro lidská práva jsme vypracovali souhrn informací týkajících se ochrany práv dítěte v ČR.
- Přehled aktivit spojených s prosazováním práva na rovné zacházení naleznete na [stráně 111](#).

14

Média a komunikace

30

podcastů

6

videí vlogerky Aničky

5

tiskových konferencí

3

video – pomoc ombudsmana dětem, fungování asistenčního centra pro Ukrajince, význam národní lidskoprávní instituce

4

vystoupení v Sama doma

CO ZAUJALO UŽIVATELE NAŠICH SOCIÁLNÍCH SÍTÍ

jak pomáháme příchozím z Ukrajiny

téma špatného zacházení s lidmi v domovech nebo ústavech

radý a tipy z různých oblastí

pravidla srozumitelného psaní

vydání Úmluvy o právech dítěte

8 023

lidí sleduje
[@verejny.ochrance.prav](#)

o 5 % více než vloni

3 027

lidí sleduje
[@ochranceprav](#)

o 11,8 % více než vloni

1 252

lidí sleduje
[verejny.ochrance.prav](#)

o 18,5 % více než vloni

298

odběratelů
[Ombudsman](#)

o 39 % více než vloni

230

sledujících
[Veřejný ochránce práv – ombudsman](#)

O naší práci pravidelně informujeme na [našich webových stránkách](#) a sociálních sítích. Ombudsmanská témata pravidelně zajímají hlavní zpravodajská média. Pro ČT24 jsme natočili živé rozhovory, například o: [peněžitě pomoci obětem trestných činů](#), tématu [příspěvků na zaměstnávání lidí se zdravotním postižením](#), úskalích [přístupnosti voleb pro lidi s postižením](#) nebo o rizicích [vykořisťování uprchlíků](#) a [nerovného zacházení s Rusy žijícími v Česku](#). Ve Snědání s Novou se naše právnička z odboru rovného zacházení věnovala tématu nenávistných projevů na internetu. [Reportáž z první ombudsmanské konference pro děti](#) odvysílal pořad Zprávičky na kanálu ČT:D. Události v regionech uvedly například příspěvek o [šetření okolností zbourání historické vily v Brně](#).

TIŠTĚNÁ A ONLINE MÉDIA

Čtenáři tištěných i online deníků se mohli o našich případech dočíst v desítkách článků. Média sledovala [soudní spor kolem stavby Šantovka Tower](#) v Olomouci, řešila například [problémy s hlukem ze skateparků](#), pravidla pro [umísťování fotovoltaických panelů](#) na střechy domů v památkově chráněných oblastech nebo [přítomnost rodičů u dětí v nemocnicích](#). Čtenáře zaujal třeba i [příběh ženy s omezenou svéprávností](#), která chtěla získat občanský průkaz. Přes dvacet tisíc zhlédnutí pak měla naše mapa s informacemi, které porodnice vybírají [poplatky za přítomnost otců nebo dalších blízkých u porodu](#).

Advokátní deník publikoval články například o [kulatém stole o stavebním právu, podmínkách ve vazebních věznicích](#) nebo šetření postupu soudů v případě [železniční nehody ve Studenci](#).

Pro časopis Můžeš vydávaný Kontem Bariéry jsme připravili články o [monitorování práv lidí s postižením](#) (s. 64) a [přístupnosti justice pro lidi s postižením](#) (s. 78).

PODCASTY NA KÁVU S OMBUDSMANEM

V roce 2022 jsme natočili [30 podcastů](#). Poslechové nejvíce zaujalo povídání o tom, [jak to vypadá v policejní cele](#), podcast o [pravidlech pro pohyb se psem v honitbách](#) a díly o [příspěvku na péči](#) nebo o tom, [jak jednat s úřady](#). Věnovali jsme se ale také například stavebním tématům, problematice dávek nebo třeba diskriminaci sexuálních menšin či rasismu.

GALERIJNÍ TRAMVAJ

„Ombudsmanskou šalinu“ nám v roce 2022 pomohly vyzdobit děti. Nakreslily svou představu o tom, jak jim ombudsman může pomáhat. My jsme doplnili další informace o práci veřejného ochránce práv v oblasti ochrany práv dětí a pomoci rodinám. Mimobrněšti si mohli tramvaj prohlédnout ve [videu](#) na našich sociálních sítích.

Galerijní tramvaj je nekomerční projekt Dopravního podniku města Brna. Cestujícím nabízí výstavy spojené s činností různých organizací.

RODIČE A SENIOŘI – SAMA DOMA

V seriálu tří vystoupení v pořadu Sama doma jsme diváky seznámili s tím, jak právní předpisy [chrání rodiče na pracovním trhu](#) (9. září 2022). Představili jsme naši příručku [Rodičovství a diskriminace v práci](#) a podrobně jsme se věnovali pravidlům [rodičovské dovolené](#) (4. listopadu 2022) a právům a povinnostem při [návratu do práce po rodičovské dovolené](#) (2. prosince 2022).

Počátkem října jsme se v dílu Sama doma zaměřeném na seniory věnovali [právům seniorů v práci](#).

SERIÁLY NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH

Na sociálních sítích jsme kromě příspěvků o aktuálním dění pravidelně zveřejňovali také informační seriály. V ukrajinštině jsme radili lidem zasaženým válkou, kteří přišli do Česka. V seriálu o přístupnosti textů pro lidi se zrakovým postižením jsme vysvětlili základní pravidla a ukázali mimo jiné, proč může způsobit problémy patkové písmo, jak mají vypadat tabulky a grafy a proč dbát na správný kontrast. Pro rodiče jsme v seriálu shrnuli základní rady z naší příručky [Rodičovství a diskriminace v práci](#).

POMÁHÁME

Online i do kasiček přímo v Kanceláři jsme v roce 2022 přispívali do tradiční Tříkrálové sbírky i v rámci akce Koláč pro hospic a Mezinárodního dne veteránů. Několikrát jsme sbírali drogerii a další praktické věci pro příchozí z Ukrajiny.

Pošesté jsme vyběhli také na Yellow Ribbon Run. Vizí této sportovní akce s podtitulem „uteč předsudkům“ je společnost, která dává lidem s trestní minulostí a jejich rodinám druhou šanci na slušný život.

ŠETŘÍME ENERGIÍ

- › Vyměnili jsme většinu klasických žárovek za **úspornější LED světla**.
- › Pořídili jsme menší **elektrický kotel na ohřev teplé vody**. Mimo topnou sezónu tak nemusíme vodu ohřívat velkým plynovým kotlem.
- › Postupně instalujeme **pohybová čidla pro osvětlení chodeb** a dalších méně využívaných prostor.
- › V kancelářích jsme upravili osvětlení tak, aby si každý mohl **rozsvítit jen nad svým stolem**.
- › Odpojili jsme některé venkovní lampy a **zkrátili dobu nočního svícení**.
- › Radikálně jsme **snížili teplotu vytápění budovy** o víkendech a svátcích i během večera a noci.

15

Kancelář veřejného ochránce práv

Rozpočet a jeho čerpání v roce 2022

SCHVÁLENÝ ROZPOČET NA ROK 2022

158,318 milionu korun

Součástí schváleného rozpočtu byly výdaje související s financováním projektu z Operačního programu Zaměstnanost – „[Dětská skupina Motejlci III](#)“ (383 000 Kč) a projektu spolufinancovaného z Norských fondů 2014–2021 „[Posílení aktivit veřejného ochránce práv v ochraně lidských práv](#)“ (8,822 milionu Kč). V průběhu roku byl rozpočet zvýšen o výdaje na platy a příslušenství platů (2,520 milionu Kč) v souvislosti s novelou nařízení vlády č. 341/2017 Sb. Po této změně činil rozpočet 160,838 milionu Kč.

V roce 2022 došlo rovněž k čerpání nároků z nespotřebovaných výdajů z předchozích let ve výši 10,157 milionu Kč. Z této částky bylo použito:

- › 1,971 milionu Kč na projekt „Posílení aktivit veřejného ochránce práv v ochraně lidských práv“, který byl spolufinancovaný z Norských fondů 2014–2021.
- › 8,186 milionu Kč na výdaje nezajištěné rozpočtem kapitoly (v tom 1,153 milionu Kč na platy a ostatní platby za provedenou práci, včetně příslušenství, 7,033 milionu Kč na provozní výdaje).

Prostředky státního rozpočtu byly použity k zajištění standardní činnosti Kanceláře při vyřizování podnětů a při plnění dalších úkolů, které ochránci vyplývají ze zákona (zejména systematický dohled nad zařízeními, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodu; pomoc obětem diskriminace a občanům Evropské unie a jejich rodinným příslušníkům žijícím v ČR; monitorování práv lidí s postižením; sledování vyhoštění cizinců). Dále jsme tyto prostředky využili na spolufinancování projektu „Posílení aktivit veřejného ochránce práv v ochraně lidských práv.“

VYČERPANÝ ROZPOČET ZA ROK 2022

161,044 milionu korun

Ve srovnání s upraveným rozpočtem se jedná o čerpání na 99,88 %. Z toho:

- › 163 000 Kč na financování projektu „Dětská skupina Motejlci III“,
- › 10,400 milionu Kč na financování projektu „Posílení aktivit veřejného ochránce práv v ochraně lidských práv“.

Překročení rozpočtu výdajů bylo kryto zapojením nároků z nespotřebovaných výdajů. Nároky z nespotřebovaných výdajů byly použity na financování projektu spolufinancovaného z Norských fondů 2014–2021, na platy zaměstnanců, odchodné pro bývalou zástupkyni veřejného ochránce práv, na zvýšené výdaje za dodávky plynu a elektrické energie, opravy a zajištění kybernetické bezpečnosti.

za posledních 5 let
jsme v našich budo-
vách

o 10,75 %

snížili spotřebu zemní-
ho plynu

o 16,61 %

snížili spotřebu elek-
triny

Personální situace v roce 2022

164,25

závazný limit počtu zaměstnanců Kanceláře pro rok 2022, z toho

10,25

zaměstnanců v rámci projektu „Posílení aktivit veřejného ochránce práv v ochraně lidských práv“ spolufinancovaného z Norských fondů, tedy Finančních mechanismů EHP a Norska

165,48

skutečný průměrný přepočtený evidenční počet zaměstnanců za rok 2022, z toho

10,52

zaměstnanců v rámci projektu spolufinancovaného z Norských fondů

o 1,23

zaměstnance víc oproti limitu. Na překročení výdajů na platy, včetně příslušenství, jako je povinné pojištění na sociální a zdravotní pojištění a základní příděl FKSP, jsme použili nároky z nespotřebovaných výdajů.

120

zaměstnanců se přímo zabývalo vyřizováním podnětů a výkonem dalších působností ochránce, z toho

98

zaměstnanců v sekci právní

17

zaměstnanců v odboru administrativních a spisových služeb

5

zaměstnanců na sekretariátu ochránce a jeho zástupce

70 %

zaměstnanců Kanceláře veřejného ochránce práv jsou ženy

73 %

zaměstnanců má vysokoškolské vzdělání

42 %

zaměstnanců je v Kanceláři déle než 10 let

24 %

zaměstnanců má zkrácený úvazek, nejčastěji kvůli rodině, zdraví nebo věku.

Za posledních 5 let se po mateřské nebo rodičovské dovolené do Kanceláře vrátilo

70 %

všech rodičů

80 %

rodičů, kteří pracovali v sekci právní

Ke konci roku 2022 pracovalo v Kanceláři celkem 183 zaměstnanců. Téměř čtvrtina z nich přitom měla zkrácený úvazek. Dalších 16 lidí bylo na mateřské nebo rodičovské dovolené. Pokračovali jsme také ve spolupráci s odborníky, kteří nejsou kmenovými zaměstnanci, ale mohou přispět ke komplexnímu posouzení některých případů. Jejich znalosti jsme využívali zejména při provádění systematických návštěv v místech, kde se nacházejí lidé omezení na svobodě, a při monitorování práv osob se zdravotním postižením. Konkrétně jsme spolupracovali například s psychology, dětskými psychiatry, zdravotními sestrami, odborníky na sociální práci a služby nebo s odborníky v oblasti chování náročného na péči a inkluzivního vzdělávání.

Výroční zpráva o poskytování informací dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

Kancelář veřejného ochránce práv je povinným subjektem podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. V roce 2022 dostala písemně, elektronickou poštou nebo prostřednictvím datové schránky celkem 92 žádostí o poskytnutí informace podle tohoto zákona. V 83 případech Kancelář informace poskytla.

Žadatelé podali jednu stížnost podle § 16a zákona o svobodném přístupu k informacím. Ve dvaceti případech Kancelář rozhodla o odmítnutí žádosti či její části. Ve třech případech podali žadatelé odvolání proti rozhodnutí o odmítnutí žádosti.

NA CO SE LIDÉ V ŽÁDOSTECH O INFORMACE PTALI?

Jednalo se především o dotazy na zobrazení výsledky šetření ochránce a jeho stanoviska v jednotlivých agendách. Žadatele zajímaly i statistické informace z oblasti vyřizování podnětů nebo písemnosti ze spisů stěžovatelů. Objevily se také dotazy na působnost ochránce a na fungování, organizaci a rozpočet Kanceláře.

Nejčastěji pisatelé žádali o zaslání [Sborníku stanovisek veřejného ochránce práv Vězeňství II](#). Studentce píšící bakalářskou práci jsme vyhledali počty podnětů veřejnému ochránci práv týkajících se [Magistrátu města Karviná a Krajského úřadu v Ostravě](#). Jiného žadatele zajímaly počty podnětů, ve kterých stěžovatelé namítali, nebo z nich vyplynulo, že [výši jejich starobního důchodu](#) negativně ovlivnila legislativa přijatá při rozdělení Československa.

Zveřejněné žádosti a odpovědi na ně je možné najít na [webových stránkách](#) veřejného ochránce práv.

Celkový počet podaných žádostí o poskytnutí informací		92
§ 18 odst. 1 písm. a)	vydaná rozhodnutí o odmítnutí žádosti či její části	20
§ 18 odst. 1 písm. b)	podaná odvolání proti rozhodnutí	3
§ 18 odst. 1 písm. c)	opis podstatných částí každého rozsudku soudu	0
§ 18 odst. 1 písm. d)	výčet poskytnutých výhradních licencí	0
§ 18 odst. 1 písm. e)	stížnosti podané podle § 16a zákona	1
§ 18 odst. 1 písm. f)	další informace vztahující se k uplatňování zákona	0

92

přijatých žádostí o informace, to je

o 15

přijatých žádostí méně než v roce 2021

38

žádostí se týkalo oblasti vězeňství, šlo především o žádosti odsouzených o zaslání Sborníku stanovisek veřejného ochránce práv Vězeňství II

84

případů, kdy Kancelář informace poskytla

20

vydaných rozhodnutí o odmítnutí žádosti nebo její části

VÝROČNÍ ZPRÁVA O ČINNOSTI VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV ZA ROK 2022

Redakční rada

JUDr. Stanislav Křeček
JUDr. Vít Alexander Schorm

Editoři

Mgr. Markéta Bočková
Mgr. Jana Gregorová
Mgr. et Mgr. Miroslav Přidal

Foto

Kancelář veřejného ochránce práv, databáze Canva

Vydala Kancelář veřejného ochránce práv v roce 2023

Grafický návrh, sazba, produkce:

PUXdesign, s. r. o.

Náklad

600 výtisků

1. vydání

ISBN 978-80-7631-087-2

ombudsman
veřejný ochránce práv

